

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Role otce v současné rodině

Vypracoval: Tereza Marková
Vedoucí práce: PhDr. Marta Franclová, Ph.D.

České Budějovice 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 27. 6. 2013

Tereza Marková

Poděkování

V prvé řadě bych chtěla poděkovat PhDr. Martě Franclové Ph.D za cenné rady, nápady a připomínky, které mi v průběhu psaní bakalářské práce poskytla.

Nemalé díky patří i všem respondentům, kteří byli ochotni se mnou spolupracovat a podhalili mi své soukromí.

Abstrakt

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je složena ze čtyř kapitol. První kapitola definuje rodinu a shrnuje její vývoj. Druhá kapitola se zabývá rodičovstvím a otcovstvím a také rozdíly mezi otci a matkami. Třetí kapitola popisuje nastávajícího otce, pečujícího otce, stárnoucího otce, ideálního otce a špatného otce. V poslední kapitole je věnována pozornost vztahu otec – dítě ve vývojových obdobích a také vztahům otec – dcera a otec – syn. Praktická část využívá kvalitativních metod, konkrétně případových studií, které představují šest otců ve třech „generacích“ – nastávající otce, mladé pečující otce a otce - dědečky. Cílem práce je zmapovat, jak jednotliví respondenti vnímají otcovství a jak v rodině fungují. V závěru docházím ke zjištění, pronikání mužů do rodinného života je z velké části ovlivněno pracovní vytížeností a samotným zájmem mužů. Ten byl de facto ve všech případech pozitivní, přesto jsou současní otcové přívětivější než otcové – dědečkové.

Klíčová slova: rodina, rodičovství, otec, otcovství, otcovská role, syn, dcera, vývojové etapy

Abstrakt

Thesis is divided into theoretical part and practical part. The theoretical part consists of four chapters. The first chapter defines family and summarize its development. The second chapter deals with parenting, fathering and differences between fathers and mothers. The third chapter describes imminent father, caring father, aging father, ideal father and bad father. The last chapter to pay attention to relationship of father and child in developmental periods and relationship of father and son and father and daughter. The practical part use qualitative methods, specifically case studies. It presents six fathers in three generations - imminent fathers, current young fathers, and fathers - grandfathers. The aim of thesis is to chart how each respondent to perceive their fathering and how they work in family. In the end of thesis I find that intrusion of fathers to family life is affected by workload and with interest. It was positive in the most of cases, nevertheless caring fathers are friendlier than fathers – grandfathers.

Key Words: family, parenting, father, fathering, father's role, son, daughter, developmental periods

Obsah

Úvod	9
I. Teoretická část	11
1. Rodina	11
1.1 Definice rodiny	11
1.2 Základní funkce rodiny	12
1.3 Rodina v proměnách doby	13
1.3.1 Tradiční rodina	13
1.3.2 Moderní a postmoderní rodina	13
1.3.3 Současná rodina	14
2. Rodičovství - otcovství	15
2.1 Rodičovství	15
2.2 Otcovství	16
2.3 Otcové versus matky	18
2.4 Otcovský přístup ve výchově	19
3. Změny otcovství v průběhu života	21
3.1 Nastávající otec	21
3.2 Pečující otec	22
3.3 Stárnoucí otec	23
3.4 Možné podoby role otce	23
3.4.1 Ideální otec	23
3.4.2 Špatný otec	24
4. Role otce v životě dítěte.....	25
4.1 Role otce v etapách vývoje dítěte	25
4.1.1 Kojenecké období	25
4.1.2 Batolecí období	26
4.1.3 Předškolní období	26
4.1.4 Školní období	27
4.1.5 Puberta a adolescence	27
4.1.6 Dospělost	28
4.2 Otec v životě dcery	28
4.3 Otec v životě syna	30

II. Praktická část.....	32
5. Výzkumný problém, cíle práce a výzkumné otázky	32
6. Popis metodologického rámce, metod a výzkumného souboru.....	32
6.1 Metodologický přístup.....	32
6.2 Typ výzkumu	33
6.3 Výběr výzkumného souboru	34
6.4 Popis výzkumného souboru	34
6.5 Metody tvorby a sběru dat	35
6.6 Metody zpracování a analýzy dat.....	37
6.7 Etické problémy a způsob jejich řešení	37
7. Prezentace, popis a interpretace výsledků	37
7.1 Případové studie	37
7.1.1 Nastávající otec 1	38
7.1.2 Nastávající otec 2.....	40
7.1.3 Současný mladý otec 1	42
7.1.4 Současný mladý otec 2.....	44
7.1.5 Otec - dědeček 1.....	47
7.1.6 Otec - dědeček 2.....	48
7.2 Odpovědi na výzkumné otázky.....	50
8. Diskuse	53
Závěr	55
Seznam literatury.....	56
Přílohy	59
PŘÍLOHA Č. 1 – přepis rozhovoru – současný mladý otec.....	59
PŘÍLOHA Č. 2 – přepis rozhovoru – nastávající otec	63
PŘÍLOHA Č. 3 – přepis rozhovoru – současný mladý otec.....	70
PŘÍLOHA Č. 4 – přepis rozhovoru – nastávající otec	77
PŘÍLOHA Č. 5 – přepis rozhovoru – otec-dědeček.....	84
PŘÍLOHA Č. 6 – přepis rozhovoru – otec-dědeček.....	89

*Můj otec byl stín
a nemazlil se s tím,
když někdy respekt neměl,
tak si ho vynutil.
Možná, že věřil v lepší svět, kterej se nepoved.*

(Bonus, Okovy, z alba Náměstí míru)

Úvod

„*Otec ukazuje svému dítěti svět a pomáhá mu otevírat se vůči němu*“ (Augustyn, 2001, str. 74).

Ve své práci bych ráda poukázala na důležitost otce v rodině, především v životě dětí. Téma mateřství je prozkoumáno ze všech možných stran a je pro společnost přirozené, že o děti pečují a jsou součástí jejich života. Ale co otcové? Zcela jistě jsou také pro rodinný život nezbytní. V minulosti to ale spíš byli živitelé a přísná ruka autority. Starost o domácnost a děti nechávali zcela přirozeně na manželkách, jenže v posledních letech se situace mění. Otcové chtějí být také vidět, chtějí být více součástí rodinného života a ne jen jakousi peněženkou. Alespoň podle nejnovějších výzkumů, kdy se píše o takzvaných nových, tedy pečujících otcích. Příkladem může být sborník textů od sdružení Nesehnutí, který vydali v rámci projektu *Půl na půl*, a zabývá se různými aspekty aktivního otcovství. Existují i špatní otcové, kteří nemají zájem se o své potomky starat a ani si neuvědomují, jaké toto chování nese následky do budoucího života jejich dětí. Někteří zas zájem jeví, ale nemají možnost, třeba díky soudu nebo příliš pečující manželce.

Ale jak toto vše působí na samotné aktéry problému, tedy otce? Jak se vnímají, co pro ně tato úloha znamená a mnohé další, to je předmětem mé studie. Chtějí se otcové opravdu aktivně účastnit a být v životech svých potomků nebo je snadnější se zařadit do dnešního průměru, kdy spousta dětí své otce nepoznala, protože je pro ně přijatelnější soustředit se na kariéru či jiné vztahy? To je také důvod, proč jsem zvolila tři „generace otců“, aby bylo možné se na problém podívat komplexněji a případně vidět změnu v názorech.

Je jisté, že nelze výsledky paušalizovat, protože co člověk, to originál, jiný názor a zkušenosti. Přeci jen si myslím, že výzkumný vzorek může zčásti ilustrovat problematiku a minimálně ukázat, jak na otcovství nahlízejí jiní otcové.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je složena ze čtyř kapitol, které se soustřeďují na téma rodiny, otcovství, rozdíly mezi otci a matkami, představuje různé otcovské modely a pozornost je soustředěna i na důležitost otce v jednotlivých vývojových obdobích dítěte, stejně tak na důležitost otce v životě syna a dcery. Praktická část využívá kvalitativních metod, konkrétně

případových studií, které představují šest otců ve třech „generacích“ – nastávající otce, mladé pečující otce a otce - dědečky.

I. Teoretická část

1. Rodina

1.1 Definice rodiny

V této kapitole uvádím různé pohledy několika autorů na definování rodiny.

Kramer (in Sobotková, 2007) vidí rodinu jako skupinu lidí, která má společnou historii, současnou realitu a očekávají společné vztahy i v budoucnu. Jde mu hlavně o emocionální vazby, takže by se za rodinu dal považovat i nesezdaný pár, náhradní rodina a podobně, manželský svazek se však často očekává.

J. Langmaier a M. Kňourková (in Šulová, 1998, s. 304) definují rodinu takto: *„Rodina je institucionalizovaná biosociální skupina, vytvořená přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí“*.

Odehnalova definice rodiny je následující (in Janoušek a kol., 1984, s. 115). *„Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu i praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoje k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.“*

Rodina má, ve vztahu k dětem, podle Matějčka (1994) možnost ovlivňovat vývoj dítěte v nejrůznějších fázích, uspokojuje základní psychické potřeby dítěte a je modelem mezilidských vztahů, který si dítě ponese životem a jímž bude poměřovat další vztahy, do nichž vstoupí. Rodina by prý pro dítě měla znamenat základní životní jistotu, to je to nejdůležitější. Tento poslední odstavec, kde definuji rodinu, se prolíná i s následující kapitolou, jež popisuje funkce rodiny.

1.2 Základní funkce rodiny

Psychologicky by rodina svým členům měla poskytovat bezvýhradnou akceptaci lidské existence, poskytovat ochraňující prostředí, zajišťovat životní potřeby, podporovat, pomoci pronikat do makrosociálního prostředí (Černá, 2001).

Obecně jsou uznávány čtyři základní funkce (Šulová, 1998, s. 326):

- *reprodukční*
- *materiální*
- *výchovná*
- *emocionální*.

Matějček (1994) popisuje, že reprodukční funkce plyne z přirozeného pohlavního pudu, který nevede jen k reprodukci, ale hlavně vychází z potřeby potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat a připravovat pro život.

Materiální funkce byla dle Šulové (1998) v minulosti významnější než v současnosti. Podle Střelce (1992) se materiální funkce vztahuje k hmotnému zabezpečení rodiny. Na rodičích visí podstatná tíha odpovědnosti za zabezpečení materiálních podmínek, které jsou nezbytné k životu rodiny, včetně podmínek pro zdravý a plnohodnotný vývoj dětí.

Již dříve zmiňovaná Šulová (1998) uvádí, že výchovná funkce neobnáší jen výchovu dětí, ale že se jednotliví členové rodiny vzájemně formují, bezprostředně, ale i dlouhodobě. Jedná se o funkci nepostradatelnou a jen těžko nahraditelnou, i když se jeden čas předpokládalo, že by ji mohl nahradit kolektiv či školské instituce. Dochází k vytváření hodnotové orientace a je základem pro formování vlastního Já.

Poslední zmiňovanou funkcí rodiny je poskytování citového zázemí, pocitu bezpečí a jistoty svým členům a to navzájem, ne jen ve směru od rodičů k dítěti. Při trvalém neuspokojování potřeby lásky, pozornosti a uznání ze strany rodičů vůči dítěti může u něho dojít k psychické deprivaci. Ta se pak může projevit v destruktivním chování vůči všemu hodnotově odlišnému, neschopnosti spolupráce či slabé vůli jedince (Matějček, 1994).

1.3 Rodina v proměnách doby

Rodina je stabilizující prvek společnosti, ovšem to neznamená, že by nedocházelo k proměně, ba naopak. Jsou důkazy už z nejstarších etických spisů o tom, že když lidé přestanou plnit rodinné závazky, společnost postupně ztrácí sílu (Možný, 2006). Já se v této kapitole budu zabývat proměnou rodiny. Nejprve se podívám na takzvanou tradiční rodinu, následně k moderní rodině až po tu současnou.

1.3.1 Tradiční rodina

Tradiční rodinu bychom mohli datovat do doby šestnáctého až osmnáctého století. Byla chápána jako „*pokrevními svazky spojená zájmová skupina vzájemně se podporujících domácností a osob, které jak územně, tak sociálně zaujímaly pozice i dosti vzdálené; podpora mohla být každodenní i omezená na kritické okamžiky a též se vyznačovala jak trvalou loajalitou, tak strategickým manévrováním od spojenectví k rivalitě*“ (Možný, 1990, s. 27).

V tradiční rodině to vypadalo tak, že role muže a ženy byly oddělené a vzájemně se doplňovaly. Bylo zvykem, že rodina měla alespoň tři děti, šlo tedy o velkou rodinu. Výběr partnera často ovlivňovali rodiče, kteří dbali na zachování společenského postavení rodiny a majetku (Možný, 2006). Bylo zvykem, že rodiny žily v jednom místě, ve velkém domě. Tento dům dědil nejstarší syn, který byl už během otcova života zasvěcován do chodu rodiny. Dcery byly provdávány mimo dům a mladší synové odcházeli zakládat vlastní rodiny s malým příspěvkem do začátku.

Zároveň autor tvrdí, že takzvaná „tradiční rodina“ nikdy neexistovala (Možný, 1990). Bylo to také dáno tím, že lidé si představu o rodině, kde se ženě rodilo až dvacet dětí, naprosto zkreslili a v této představě jsme byli uchovávaní až do konce šedesátých let, kdy cambridgeská skupina historických demografů došla pomocí moderní techniky k závěru, že průměrná velikost domácností byla 4,73 osob. Tento výzkum vyvrátil i fakt o tom, že více dětí prý měly chudinské rodiny. Pro nejchudší vrstvy bylo typické, že bývaly neúplné, s jedním živitelem, průměr se tak pohyboval okolo 2,1 členů (Možný, 1990).

1.3.2 Moderní a postmoderní rodina

Možný (2006) shrnuje charakteristiku moderní rodiny následovně: hlavou moderní rodiny už není pouze otec, ale oba dva rodiče a i autorita je mezi ně rozdělena. Role v rodině jsou sice komplementární, ale oddělené. Funkce patřící i nadále rodině

jsou funkce pečovatelská, citová a statutotvorná. Přičemž ale sociální status jedince začíná mít více charakter statusu získaného nežli připsaného. Kromě ekonomického kapitálu je pro rodinu moderní společnosti charakteristický také kapitál kulturní a sociální.

V průběhu 60. let 20. století začínají do společenského dění v Evropě zasahovat mladí lidé narození v „poválečném baby-boomu“. Jedná se o generaci s mimořádně silným generačním sebevědomím, jež pod vlivem marxismu a feminismu vnímá tradiční rodinu jako ideologický a utlačující koncept. Zároveň s tím si tato generace klade otázky po samém smyslu rodiny. Hluboko zakořeněné změny tak na sebe nedají dlouho čekat a právě v druhé polovině dvacátého století se zviditelňují (Možný, 2006).

Možný (2006) popisuje tyto změny:

- Padl monopol rodiny na legitimní sex a na plození dětí.
- Výběr partnera, jež byl dříve v rukou rodičů, se stal svobodnou volbou.
- Nově vznikající speciální instituce vyvlastnily rodině řadu jejích tradičních funkcí, z nichž rodině zůstal jen konzum, zábava a citové bezpečí.
- Díky nárůstu námezdní práce žen a důležitosti, kterou pro ně má profesní kariéra, dostávají obsah a povaha komplementarity mužské a ženské role radikálně nový základ.

1.3.3 Současná rodina

Jak vypadá současná rodina? Znaky týkající se jednotlivých členů rodiny by mohly být popsány následovně (Šulová, 1998):

- Zaměřuje se na zájem jednotlivce. Jde o pocit štěstí, hledání smyslu života, upřednostnění vlastních potřeb nad zájmy celku. V době po válce tomu však bylo právě naopak.
- Chybí očekávání trvalosti vztahu. Jednotlivec se nechce obětovat v zájmu rodiny. Nechává si prostor pro změnu a možnost se svobodně rozhodnout. Intimní partnerství nenese poslání zplození potomka.
- Odsouvání rodičovství na později. Zatím je tento fakt přijímán pozitivně. Očekává se vyzrálost budoucích rodičů. Dochází ovšem ke snižování porodnosti.

- Předmanželská sexuální zkušenost je významným činitelem pro intimní soužití manželů. Zralost při prvních intimních zkušenostech tak bývá spíše pouze fyziologická, nikoli psychosociální. Nezodpovědný přístup k sexu vede k většímu riziku HIV a jiných pohlavních chorob.
- Specifičnost ženské a mužské role je stále více stírána (je to dáno například feministickými hnutími).
- Omezování bezprostředních kontaktů mezi partnery a rodiči.

Existují i další znaky, které charakterizují současnou rodinu. Uvádím zde ještě některé z nich. Na výchově se podílejí i instituce. Již neplatí, že otec je dominantní a matka laskavá, ale objevuje se širší paleta možností rodičovského působení. Antikoncepce má za následek snižování porodnosti. Ženy působí ve vyšších funkcích, a tudíž více pracují a dosahují vysokoškolského vzdělání více, než dříve. Známým faktem je, že rodina ztrácí stabilitu a dochází k mnoha rozvodům a společnost je k nim více tolerantní, uvádí Šulová (1998).

Singly (1999) dodává, že se snižuje sňatkovost, je více neúplných rodin s jedním rodičem, narůstá mimomanželská porodnost. Také se objevuje mnoho rodin tzv. obnovených, to znamená, že jeden člen má za sebou manželskou zkušenost a stará se o děti z předchozího manželství.

2. Rodičovství - otcovství

2.1 Rodičovství

Rodičovství bývá jednou z nejdůležitějších a nejzodpovědnějších životních rolí, kterou rodiče většinou nepředstírají, ale žijí ji celou svou osobností (Matějček, 1994).

Možný (2006) píše, že teprve dítě mění povahu života páru a odlišuje jej od života jednotlivce. Manželství však už nebývá s rodičovstvím tak úzce spjato, dnes jsou často mladí lidé rodiči i bez svatby a společnost to tak těžce nese.

Rodiče jsou pro dítě prvními učiteli, kteří jej vyučují pomocí společného soužití, sdílením životních hodnot, osobním vzorem, nápodobou a podobně (Matějček, 1994).

Sobotková (2007) zmiňuje přínosy a oběti rodičovství. Z velké části se tato problematika dotýká spíše žen, ovšem celý proces rodičovství má v obou směrech dopad i na muže.

Přínosy rodičovství

- Rodičovství rozvíjí vztahy. Většinou jde o radostný vztah mezi matkou a dítětem a dodává novou dimenzi i ve vztahu k partnerovi - žena vidí partnera v roli otce, muž svou ženu jako matku. Dochází i ke spřátelení se s jinými páry s dětmi.
- Mateřství naplňuje, pomáhá k osobnímu rozvoji, naplňuje se smysl života. To samé se dá říci i o otcích.
- Rodová linie bývá zachována a to je pro některé rodiče velmi důležité.
- Rodičovství je výzvou, zdrojem podnětů, partneři se poznávají z nového pohledu, k čemuž by bez dítěte nedošlo.
- Rodičovství je známkou dospělosti - muži si to ale myslí v menší míře, než ženy.

Oběti rodičovství

- Matčina kariéra stagnuje. V případě otcovské dovolené otcova.
- Finanční zátěž.
- Omezení osobní svobody - péče o dítě nutí změnit životní styl. To patří k častým důvodům odkládání rodičovství.
- Rodičovství má i negativní dopad na partnerství - jde hlavně o vyčerpanost a sexuální život.

2.2 Otcovství

Pro muže je důležité, jaký měli vztah se svým vlastním otcem, podle toho se uvidí, jak se postaví ke svému vlastnímu otcovství. Jde o zpracování tzv. „synovských citů“. Někteří otcové nechtějí zopakovat chyby svých vlastních otců, někteří zjišťují, že ve svém chování výchovu svého otce poznávají (Poli, 2010).

Zoja (2005) říká, že otcovství se od mateřství liší tím, že se nepojí s určitými fyzickými způsoby chování a ani nenavazuje na zvířecí charakteristiky, představuje vědomé rozhodnutí a ukončuje čistě zvířecí způsob života. Na tento názor by se dalo navázat následující citací.

„Všichni muži jsou syny, ale ne všichni muži se stávají otci. Někteří muži se této role děsí, jiní jsou zas lehkomyšní a neuvědomují si význam pro formování potomkovy osobnosti.“ (Yablonsky, 1995, s. 45)

Ano, zdá se být přirozenější mluvit o mateřství. Děvčata jsou k této roli připravována pomocí hraček už jako malá děvčátka. Pro chlapce je toto území celkem neznámé, protože je v lidech zakořeněno vychovávat chlapce jako „drsné muže“. Lummis (in Burgess, 2004) došel k závěru, že chování otců bývá nejen neznámé, ale i zkreslované nedostatkem přímých důkazů, protože získat demografické údaje o otcích je složitější, než o matkách. Společnost si také dělá obrázek o otcích většinou díky tomu, že se mluví a píše spíše o tzv. „černé skříňce“, kdy muži zneužívají ženy či děti. Zoja (2005) si zas myslí, že otcem se muž musí stát a dochází k tomu zpravidla až setkáním s dítětem.

„Když se člověk stane otcem, je mu rázem přidělena nejdůležitější role jeho života“, píše Yablonsky (1995, s. 11). Nejčastěji je kladen důraz na potřebu otce v rodinách, v životě dětí. Je brán za důležitého formovače a to si v minulosti lidé moc neuvědomovali. Otec byl živitel a udržoval kázeň, o děti pečovaly matky, taktéž s nimi trávily nejvíce času právě ony.

Jistou dobu panoval názor, že otcové nejsou nutní, že pro děti snad dokonce představují zdravotní riziko (Biddulph, 2007). Možná proto se ve společnosti objevuje tvrzení „společnost bez otců“. Pro otce je důležité znovuobjevit mužský způsob výchovy. Ti často trpí pocitem méněcennosti, že výchovu nezvládají tak dobře jako ženy. Stejně tak je důležité znovuobjevit „otcovský pud“. Nejde o to, aby se jeden styl dostal nad ten druhý, jde o usilování k návratu autoritářské výchovy, která byla s otci v minulosti spojována (Poli, 2010).

Průzkumy mluví jasně - děti žijící s otci jsou na tom lépe. Takové děti si více váží sami sebe, mají lepší výsledky ve škole, déle studují, získávají vyšší kvalifikaci a snadněji nalézají zaměstnání. Za zmínku stojí i to, že děti, které žijí s otcem, bývají

méně zneužívány nebo znásilňovány a samy mají méně problémů se zákonem. Ale neplatí model, že jakýkoli otec je lepší než žádný nebo, že špatné manželství by nemělo skončit. V některých případech je mnohem lepší přítomnost nevlastního otce (Biddulph, 2007).

2.3 Otcové versus matky

Warshak (in Trapková, Chvála, 2004, s. 138) se domnívá, že by si kult mateřství ve 20. století nemohl udržet svůj vliv, kdyby neměl zázemí ve Freudovi, který vyzdvihl mateřskou roli „jako jedinečnou, ustanovenou nezaměnitelně na celou dobu života jako první a nejmocnější objekt lásky a prototyp všech pozdějších vztahů lásky“.

Jaké jsou genderové rozdílnosti a podobnosti v rodičovských rolích? Existují vůbec? Podle současných výzkumů se zatím rodové rozdíly nezjistily, popřípadě nebyly nijak významné.

Maříková (2009, s. 92) ve svém článku zmiňuje několik pohledů jiných autorů na pohled genderu a rodičovství. „Geiger dospěla k závěru, že pro výkon role primárního pečovatele / pečovatelky není gender určující. Podle jejich zjištění otcové byli schopni pečovat, čili vykonávat běžné rutinní pečovatelské aktivity, stejně jako matky. Rovněž podle M. Lamba není v péči o dítě důležitý a určující gender, ale typ role pečující osoby. A tak, pokud je muž - otec v roli sekundárního pečovatele, je jeho chování více genderově diferencované, než je tomu v případě, že je primárním pečovatelem anebo osobou spolupěčující o dítě, kdy se rozdíl mezi otcem a matkou stírají“.

Tuto problematiku popisuje Dudová (2008) tak, že společnost viděla a často vidí otcovskou roli jako komplementární a zároveň protikladnou k té mateřské, tudíž není možné o obou rolích smýšlet odděleně. Černá (2001) zas vidí matky spíše jako ochránitelky, které někdy mohou bránit poznávacím aktivitám a otce jako člověka s větší tendencí ke hře, kdy podporují zvědavost, odvahu a tvořivost.

Na odlišnosti mezi otci a matkami můžeme nahlížet i z jiného úhlu - například co se týče fungování rodiny nebo životní spokojenosti. Ve výzkumné studii Sobotkové, Reiterové a Hurníkové (2011), jejichž výzkumný soubor tvořil 127 rodičovských sezdáných párů, dochází autorky k závěru, že matky jsou více orientované na rodinný život než muži. Matky vykazují vyšší míru rodinné nezdolnosti, naopak na otce více

negativně působí pracovní stres a nároky a tak špatně plní povinnosti v rodině a celkově svou otcovskou roli. Překvapující ale je, že podle Dotazníku životní spokojenosti, jsou matky výrazně nespokojenější s vlastní osobou. Vliv na sebehodnocení mohou mít schopnosti, dovednosti, sebevědomí, vitalita, dosavadní způsob života a jiné. Soudržnost a citová blízkost je u žen spojena se spokojeností v manželství, zatímco u mužů hraje důležitou roli vztah s dětmi. Muži jsou více konfliktní v situacích, které se týkají volného času, zatímco ženy nachází konflikty ve vztazích, manželství a sexuální oblasti. Z výzkumu vyplývá, že ženy mají větší tendenci pohlížet na problém jako na výzvu a aktivně ji řeší. Mužům zase do soukromí více proniká pracovní činnost.

Možný (1990) zase uvádí rozdíly mezi otci a matkami podle toho, jak je vnímají adolescenti. Pro otce to, dle výpovědí dotázaných, vychází ve většině případů nepříznivě. Děti vypovídají, že matky mají více zájem o volný čas potomka, o jeho kamarády. Též se více s matkami než s otci baví o filmech, módě, o škole i o sexu. Otcové jsou preferováni u rozhovorů o sportu či politice. Otcové se dle dotázaných méně zajímají o školní přípravu, méně povídají o svém zaměstnání a též méně zasahují do volby povolání svého potomka. Matky častěji prosí a žádají, zatímco otcové v rodinách více rozkazují, i proto si častěji stěžují na špatné vztahy s otcem.

Naopak Matějček (1994) píše o polaritě, jejíž pozitivum vidí právě v tom, že muži a ženy nedělají totéž, podávají rozdílné výkony, mají rozdílné zájmy. A právě ta rozdílnost se pak zapisuje i do chování otců a matek, tudíž z toho vyplývá, že ne vždy je důležité stírat určité rozdíly a raději je brát jako výhodu a dar.

S Matějčkem sdílí podobný názor i Poli (2010), který nevidí důvod, proč by otcovský a mateřský přístup měl splynout v jedno. Zároveň hledá v rozdílných přístupech obohacení víc, než obtíž. Odlišné způsoby nejsou k dobru jen dětem, ale i rodičům samotným, kteří tak podle vzoru svého partnera mohou vylepšovat svůj vlastní výchovný styl.

2.4 Otcovský přístup ve výchově

Následující kapitola lehce navazuje na tu předchozí, protože i zde se objevují rozdíly mezi otci a matkami. Čím se tedy vyznačuje „otcovský přístup“ ve výchově? Poli (2010) uvádí následující charakteristiky:

1. Otec bývá v dialogu s dítětem přímější a otevřenější. Snáze nazývají věci pravými jmény a v rozhovoru s dítětem jsou přímější a stručnější. Zde uvádím příklad: „*Syn škole moc nedá*“, řekne maminka. Otec k tomu odvěti, „*Přesnější by bylo, že se fláká*“ (Poli, 2010, s. 31). Tento, konfrontující, přístup je dobrý pro psychologický růst a zrání osobnosti. Je samozřejmě nutné konfrontovat opatrně a s citem.

2. Otec se nebojí říct dítěti: Porad' si sám! Otcům nedělá takový problém pobídnout děti, aby se o sebe postaraly samy, a zároveň je povzbudit, aby dokázaly, co v nich je. Naučit je čelit „bolestným“ stránkám života. „*Co znamená tohle anglické slovo?*“, volá syn, který si myslí, že ve vedlejším pokoji je maminka (...) „*Najdi si to ve slovníku, máš ho před sebou*“, odpoví otec (Poli, 2010, s. 34).

3. Otec dítěti neodstraňuje z cesty překážky. Častěji vystavuje dítě situacím, ve kterých čelí obtížím. „Neslevuje“ dítěti tolik, co matka. Autor poukazuje na jev, kdy je dávana přednost přístupu „ženskému“, tedy usnadňovat dětem život často bez ohledu na jejich dobro. Takovéto přesvědčení může vyvolat u mnohých otců pocity méněcennosti a znevážení otcovského podílu na výchově.

4. Otec se nebojí požádat děti, aby respektovaly jeho požadavky. Muži vyžadují vzájemný respekt a respektování nároků toho druhého. Nekladou tak potřeby dětí na první místo. Takovýto přístup učí děti nejen brát, ale i dávat.

5. Otec je přesvědčen, že dítě je schopné pochopit, co potřebuje, a požádat o to. Jde o to, že se otec neztotožňuje s dítětem obvykle tak často, jako matka, proto nutí dítě uvědomit si jeho vlastní potřeby. Například matka nabízí dítěti svetr, když jí samotné je zima, otcové to dělají méně často.

6. Otec pomáhá dítěti převzít za své činy zodpovědnost. Učí dítě převzít zodpovědnost za své jednání, což neznamená vyvolat v něm pocit viny. Příkladem může být následující situace: „*Kamarádi se mi posmívají*“, stěžuje si dítě. „*To je mi líto, ale musíš uznat, že i ty si z nich občas děláš legraci*“, upozorňuje otec dítě (Poli, 2010, s. 45).

7. Otec se nebojí chtít po dětech, aby se přizpůsobily. Připravuje dítě, aby dokázalo přijmout život takový, jaký je, tedy i s tím nepříjemným. Ženy se více přizpůsobují dětem, muži žádají, aby se snažilo přizpůsobit i dítě. Snaží se, děti k něčemu „vést“, kdežto ženy se snaží více „následovat“.

8. Otec snadněji připouští, že i jeho děti chybují. Je ochoten přiznat, že jeho děti nejsou dokonalé a nevyvolávají v něm pouze kladné pocity. Je přesvědčen, že výchova není všechno a rodičovská zodpovědnost má své meze.

3. Změny otcovství v průběhu života

Přestože je otcovství základní součástí výchovy synů i dcer, umění otcovské výchovy vymizelo. Jeho úloha se scvrkla na minimum. Děti potřebují oba rodiče, tedy i otce, popřípadě nějakého dospělého muže, který otce nahradí. Pro děti je krajně nezdravá výhradní společnost pouze mužů nebo žen (Biddulph, 2007).

John Embling (in Biddulph, 2007) tvrdí, že ani ten nejsilnější a nejschopnější rodič není schopen dát dítěti vše, co je potřeba k výchově lidské bytosti, pokud je bez partnera.

3.1 Nastávající otec

Do této fáze se muž dostává počátkem ženina těhotenství. Jak popisuje Kapr (1984) ve své knize, tak se v této době, během oněch devíti měsíců, formuje člověk, který se stane otcem, na nějž je spolehnutí, má porozumění pro obtížná období, má autoritu, dovede ujistit, dokáže pomoci, popřípadě se formuje otec, který takovéto vlastnosti nemá a chová se lhostejně a bez porozumění ke změnám v životě rodiny.

Muž je v této době trochu v pozadí, je osobou, ke které má žena nejbližší a tudíž se může bez bázně svěřit svému partnerovi. Ten se snaží svou partnerku podpořit, ale často se pak zapomíná, že by i on sám také nějakou podporu potřeboval. Přeci jen se dostává do zcela nové a dosud neznámé role, kdy pořádně netuší, co ho čeká a jak ho nová role změní. Burgess (2004) souhlasí a doplňuje, že muži většinou věří, že vše zvládnou, ale když očekávání neodpovídá realitě, cítí se zklamaní.

Small (2012) ve své knize zmiňuje fenomén „couvade“, kdy muž vykazuje známky těhotenství a porodu. Takže jako žena trpí ranní nevolností, nadýmáním a při návštěvě lékaře nebyla zjištěna příčina a později bylo zjištěno, že jejich partnerky jsou těhotné. U některých mužů se mohou měnit i stravovací návyky, popřípadě přestanou kouřit.

Caroline a Philip Cowanovi (in Burgess, 2004) přišli na zajímavý fakt. Otcové, kteří navštěvují předporodní kurzy, se stávají slabší oporou v tradičním smyslu slova.

Nepečují o děti o moc více, než nepřipravení muži, zato si ve větší míře stěžují na neschopnost v nalezení rovnováhy mezi pracovním a rodinným životem a bývají kritičtější k rodičovským praktikám své partnerky. Z výzkumu také vyplývá, že z připravených párů se nerozpadl ani jediný, zatímco z nepřipravených každý osmý. Připravení muži se však řadí k menšině.

Mnoho nastávajících otců bývá v dnešní době přítomno u porodu. Burgess (2004) uvádí, že devět otců z deseti je v dnešní době přítomno u porodu a to včetně těch, kteří nebydlí s budoucími matkami v jedné domácnosti.

A jak se mění psychika nastávajícího otce, co může osobně prožívat? Níže se snažím nastínit možné reakce, které ve své publikaci popisuje Ratislavová (2008).

U některých mužů se mohou vyskytnout pochybnosti, zda jsou skutečně otci dítěte. Pocity radosti, šoku, či naprostého popření souvisí také s ekonomickou situací páru a na osobním postoji k rodičovské roli. Muži si často uvědomují, že se věci změní a nic nebude jako dříve. Dochází ke změně životního stylu a postavení v partnerském životě, mění se priority, hodnoty. V některých případech může muž na dítě až žárlit, protože se najednou vše točí kolem miminka a samotné těhotné partnerky. Zapomíná se na to, že i partner se potřebuje v nové situaci adaptovat. Je tedy dobré nastávajícího tatínka do těhotenství více angažovat - chodit společně na ultrazvuková vyšetření, navštěvovat těhotenské kurzy, provozovat prenatální komunikaci a další.

3.2 Pečující otec

Pečující otec bývá dáván do spojitosti s představou „nového“ otce. Často se používá pojem „aktivní otcovství“.

Tento typ otce odmítá tradiční rozdělení rolí na matku - pečovatelku a otce - živitele. Právě živitelská funkce pro ně není primární, důležitější je fyzický kontakt s dětmi. Odmítají názor, že rodičovské aktivity související s fyzickým kontaktem, hrou, povídáním či mazlením náleží spíše ženám. Pro tohoto muže je důležité s dítětem trávit dostatek času a to i bez přítomnosti partnerky. Cítí důležitost ve vytváření vztahu a kontaktu. Věří, že mohou každodenní péči o dítě zvládnout bez problému, možná i lépe než matky. Uvědomují si, že dovednostem o péči je třeba se učit. Někteří muži v pozici pečujícího otce zastupují pracující ženu na rodičovské dovolené, popřípadě jsou to muži pracující z domova a též přebírají primární péči o dítě (Dudová, 2008).

Maříková (2009) popisuje ve svém výzkumu pečující otce jako muže, kteří pečováním o dítě „zesenzitivněli“. Otcové tak začali více projevovat strach o dítě, více cítili respekt k druhým lidem, adekvátněji reagovali na potřeby a požadavky potomka. Někteří otcové o sobě vytvářeli obraz odpovídající tradičně chápanému „mateřskému chování“, které je spojováno se strachováním se, citlivostí vůči druhému, převzetím odpovědnosti za toho, kdo je ještě nesamostatný. Otcové často cítí vztahový posun mezi ním a dítětem. Takže pokud má děti dvě a staral se jen o jedno z nich, je mu to, o které pečoval, bližší.

3.3 Stárnoucí otec

Je dobré mít na paměti, že otec je důležitý v mužově či dceřině životě i během dospělosti. Přesto je nutné si uvědomit, že je dítě otci svěřeno na určitý čas, že mu nenáleží, pouze ho doprovází k dospělosti, stává se nezávislé a buduje si vnitřní svět, do kterého často rodiče nemají přístup a pak dítě opustí domov a zakládá vlastní rodinu, píše Augustyn (2001).

Již zmíněný autor se též zmiňuje o budování přátelství k rodičům, otcí, v dospělosti - děti by i v dospělém věku měli zachovávat postoj poslušnosti, pokory a citlivosti. Svým způsobem se o tuto přízeň musí i sami rodiče zasloužit a to jakousi službou dítěti. Otec se tak v pozdějším věku může dočkat nevděku za své „neslužby“. Právě v době, kdy si děti zakládají vlastní rodinu, se otcové cítí neužiteční, protože potomci nemají čas a jsou zaneprázdněni budováním vlastní rodiny. Dochází i k bilancování a tak si otcové uvědomují, že nejen děti udělaly chyby, ale i oni sami jich mnoho napáchali. Snadněji si tyto prohřešky uvědomují při analýze chování jejich dětí ve vztahu k nim. Jen pouhý rozhovor se může stát prostředkem, jak chyby minulé zmírnit, případně vyřešit. Nebát se přiznat chybu, mnohdy to je ten největší dar, který dětem předat. Není to však možné vždy.

3.4 Možné podoby role otce

3.4.1 Ideální otec

Ideál je myšlen ve smyslu standardu, kdy jde o vysoce hodnocené a obecně přijímané hodnoty, které mají regulativní vliv na chování jednotlivce (Bakalář, 2002). Představou ideálního otce se zabývá například psychologka Goetz či sociolog Blankenhorn, jejichž výsledky výzkumů níže představím.

Podle výše zmiňované Goetz (1998), která provedla výzkum s muži a ženami, kteří měli výjimečně dobré vztahy se svými otci, se pravidelně objevovaly následující rysy. Pro tyto dobré, ideální, otce je prioritou zde být pro děti, vyjadřovat jim náklonnost, poskytovat potomkům lásku a bezpodmínečné přijetí, důležitost vidí ve společně tráveném čase. Náklonnost projevovaná například mazlením či pohlazením není výjimkou, důležitá je i ochrana, začleňování do rodinných diskuzí, hodnoty a sebekontrolu vštěpují svým chováním a zapojují děti i do svých koníčků.

Již zmiňovaný Blankenhorn provedl v USA v letech 1992-1993 hloubkové interview s 250 rodiči, manžely, kteří měli alespoň jedno dítě do 17 let a byli příslušníky střední třídy.

A jak tedy podle výsledků vypadá dobrý otec? Kolektivní odpověď na otázku je následující: *„Muž by měl umět rodinu zaopatřit a zná cenu peněz. Lásku k manželce a dětem projevuje činy. Důležité je i vyznávání biblických a morálních hodnot – je duchovním vůdcem, dobře reprezentuje otcovskou roli, je dobrý posluchač, umí si vyčlenit na rodinu čas, vyvažuje priority, umí řešit problémy, učí, radí, je flexibilní a podílí se na dalších procesech jako partner“* (Blankenhorn, 1996, s. 208).

3.4.2 Špatný otec

Jelikož jsem popisovala ideálního otce, tak se v této kapitole zabývám muži-špatnými otci, které popisuje John Lee v Biddulphově (2007) knize Mužství. Je totiž pravděpodobné, že se v rodinách nesetkáme jen s uvědomělými, ideálními otci, ale právě i s muži, kteří mají chyby a to se pak projeví i ve výchově a v rodinném fungování celkově.

Muž-král

To je ten typ otce, kterého vystihuje věta „Počkej, až přijde otec domů!“ Takový otec-král tvrdě pracuje a pak je svou ženou - služkou obskakován, děti mají být vidět, ne však slyšet. Na výchově se podílí tak, že udává tresty nebo odpuštění. Jde o pána domu, který ze svého křesla kraluje domácnosti.

Kritický otec

Takového muže-otce charakterizuje věta „Cos to udělal, pitomče!“ pohání ho vlastní zloba a frustrace, je plný urážek a hnidopišství. Jeho vlastní neúspěch, popřípadě zklamané naděje vkládané do dětí ho deprimují a dokáže tak rozladit rodinnou pohodu.

Pasivní otec

Tento otec přenechává veškeré povinnosti a kompetence na své ženě. Nikdy se skutečně do rodinného života nezapojí, sem tam utrousí nějakou poznámku či se ospravedlňuje. Děti ho díky jeho pasivitě mohou i nenávidět. Není schopen vydržet tlak, když jde do tuhého a tak utíká k pivu, televizi či do dílny.

Nepřítomný otec

Takový muž umí být schopný i mocný, ale ne v rodině. Věnuje se práci, kariéře, mimo domov tráví spoustu času. Svou nepřítomnost vyvažuje nákupem nejrůznějších maličností, na sportovní zápas svého potomka však nikdy nepřijde.

4. Role otce v životě dítěte

4.1 Role otce v etapách vývoje dítěte

Je běžné, že za primární osobu na počátku života dítěte se považuje matka. Avšak dítě je již od počátku schopné navazovat vztah s oběma rodiči. Jak píše Černá (2001), tak je důležité vytvořit tzv. bazální důvěru a k tomu je třeba, aby rodič rozpoznal dětské signály a aby včas a správně jeho potřeby uspokojil. Než se dítě naučí mluvit, tak pláče, aby se dožádalo svých potřeb. A právě i různé typy pláče je muž schopen rozpoznat a na dítě adekvátně reagovat.

Tuto problematiku poprvé popsali John Bowlby a Mary Ainsworth, kdy vytvořili teorii attachmentu, ke kterému podle nich dochází působením vrozeného systému v mozku, který organizuje motivační, emoční a paměťové procesy ve vztahu k významným pečujícím osobám – tedy i k otci, pokud o dítě také pečuje. Základní vzorec attachmentu spočívá v hledání fyzického a emočního uspokojení a ochrany před ohrožením. Zážitky z těchto vztahů celoživotně nastavují způsob navazování a udržování klíčových vztahů a tedy i schopnost k nim (Bowlby, 2010).

V této kapitole bych ráda nastínila důležitost otce v různých vývojových obdobích. V každé době má otec jistou nezastupitelnou funkci pro potomkův rozvoj, a to hlavně psychický a sociální.

4.1.1 Kojenecké období

Kojencem je dítě od jednoho měsíce do jednoho roku. Kolem 7. měsíce se vytváří citový vztah k matce a dalším osobám v rodině, jako je právě i otec (Matějček,

1994). Pokud se otec o dítě zajímá, stává se osobně významnou bytostí (Vágnerová, 2005).

„Otec prožívá kojenecké období svého dítěte jako jedno z nejkrásnějších, protože vnímá všechny velké vývojové změny, kterými jeho dítě prochází,“ píše Špaňhelová (2003, s. 53).

Otcové méně často poskytují dítěti základní péči, jako je krmení, koupání apod., ale více si s nimi hrají. Jejich hra s dětmi bývá jiná než s matkou, projevují se rázněji, aktivněji, preferují motorické hry. Vyjevuje se první genderově rozlišující chování, kdy otcové reagují na dcery a syny odlišně; matky se častěji chovají více univerzálně. Pro rozvoj vztahu otce a dítěte je důležité vědět, že otec nepředstavuje základní zkušenost, ale navazuje na matku. Matka jej často přímo navádí a kontroluje, co s dítětem dělá, jak se k němu chová (Vágnerová, 2005).

4.1.2 Batolecí období

Batolecí období trvá od jednoho do tří let. Ve druhém a třetím roce dítě získává rodinnou identitu (já sem patřím, to jsou moji lidé). Právě v tomto období je pro dítě dobré, když vyrůstá v trojstranném vztahu (já-ty-on) a vyplývá mu z toho svébytnost vlastní osoby. Kolem třetího roku dítě u otce hledá aktivitu, zábavu a legraci – podle jedné studie vede otec k lidem, zatímco matka k člověku. Otcové s dětmi jinak mluví, jinak je drží za ruku, jinak si hrají a právě toto předznamenává další vývoj (Matějček, 1994).

Vágnerová (2005) k tomuto období uvádí, že otec má k dítěti odlišný vztah než matka. Více se zaměřuje na rozvoj jeho samostatnosti, osvojení si určitého řádu, překonávání překážek a učení se novým věcem formou hry a s pomocí hraček převážně technického typu, než na péči o základní potřeby dítěte, což je ale v souladu s mužskou identitou. Připravuje dítě na jeho odpoutání se od matky a na život ve společnosti a poskytuje mu základy pro jeho pozdější navazování vztahů s vrstevníky.

4.1.3 Předškolní období

Předškolní období lze charakterizovat jako období přípravy na život ve společnosti a začíná zhruba kolem třetího roku a končí nástupem do základní školy, tedy mezi šestým a sedmým rokem. Vztah s matkou bývá stabilnější, než s otcem, který bývá proměnlivější. Chování otce k dítěti ve velké míře ovlivňuje kvalita partnerského vztahu, má na jeho rodičovské chování větší vliv, než v případě matky. To je dáno tím,

že „otcovská role není tak jasně charakterizována jako role matky, a způsob jeho chování k dítěti i míra angažovanosti na výchově závisí víc na sociálních, osobních či aktuálních faktorech, jako jsou společenské zvyklosti, pozitivní rodinné klima, zájem otce o potomka či požadavek matky, do jaké míry by se měl otec dítěti věnovat. Někdy se otec nedokáže prosadit, přestože má k potomkovi vřelý vztah, a kontakt s dítětem je díky tomu minimální“ (Vágnerová, 2005, s. 207-208).

4.1.4 Školní období

Toto období se datuje do období školní docházky na základní škole. V této době si dítě osvojuje mužskou a ženskou roli. V této době se také formují rodičovské postoje, takže se rodiče stávají velkými vzory pro budoucí rodičovské chování potomků (Matějček, 1994).

Otec je pro děti zdrojem znalostí, které jsou ve školním věku významné. Podporuje děti, aby se nebály zkusit něco nového či obtížného. Také funguje jako opora nezávislosti, samostatnosti, sebejistoty a sebedůvěry. Učí je respektovat pravidla, přijmout prohru, ovládat emoce, spolupracovat a prosadit se v různých skupinách mimo rodinu. S dětmi si hraje obdobným způsobem a přímo je instruuje, jak je obvyklé se v takových situacích chovat. Otec představuje jinou autoritu než matka, v této době bývají více respektováni (Vágnerová, 2005).

4.1.5 Puberta a adolescence

Období puberty a adolescence se datuje mezi jedenáctým a dvacátým rokem. Matky a otcové se k dospívajícím dětem chovají rozdílně, matky častěji žádají, prosí nebo vymáhají, otcové si obvykle udržují větší odstup, jednájí méně emotivně než matky, ale mají větší tendence k mocenským výchovným zásahům. Avšak snáze než matky přijímají dospívající jako rovnocenné partnery. Vztah s otcem se vyvíjí od raného dětství a v době dospívání se v něm obvykle projeví dosavadní zkušenost, k zásadní změně může dojít jen vzácně, jde jen o vývojovou podmíněnost. K výkyvům ve vztahu může docházet díky odmítání autoritářských projevů otce, jindy z potřeby otce jakýmkoliv způsobem upoutat, vyprovokovat jej, aby nějakým způsobem zareagoval (Vágnerová, 2005).

Období puberty je obzvláště přelomové pro vztah otec-syn, proto se jím budu chvíli zabývat. V této době je totiž u chlapců otec opravdu důležitý. Otec by si měl se synem jasně promluvit o tom, co je a co není přijatelné. Slova by měl posílit nenásilnými, ale pevnými důsledky. Otec by měl být přísnější než matka, ale i tak by

měl projevovat lásku a zájem, jinak ukázněvaní pozbyde účinnosti. Důležité je tedy pamatovat na komunikaci z očí do očí, komunikovat a stát si pevně za svým.

Kolem šestnáctého roku přechází chlapci takzvaně ke svému duchovnímu vůdci – otci / muži. Synové potřebují, ab se mu věnovali i další dospělí muži. Pokud to nezvládá otec, jsou tu ještě jeho kamarádi, aby ho učili různým věcem, nejde už tolik o péči, jako o informace (Biddulph, 2007).

4.1.6 Dospělost

Během dospělosti prochází jistou transformací i vztah k vlastním rodičům a naopak i rodičů k dětem, fixuje se představa o vzájemné rovnocennosti. To se týká hlavně mladé dospělosti, zhruba do 40 let. Během desetiletí, které končí asi v padesáti letech a označuje se jako střední dospělost, se role dospělých dětí a starých rodičů mění, přestávají být rovnocenné a jejich vztah ztrácí souměrnost. Na druhé straně může přetrvávat jakási idealizace rodičů, která vznikla v dětství. Je dána iluzí, že rodič nakonec vždycky všechno vyřeší a bude umět pomoci. Rodiče tudíž fungují jako symbolická podpora i v dospělosti. (Vágnerová, 2000).

U otců potřeba kontaktu s dospělými dětmi mnohdy narůstá, má pro stárnoucí muže větší význam než dřív. Změna postoje je spojena s transformací jejich osobnosti a s větším soustředěním se na vztahy s lidmi a s tendencí poskytovat péči (Vágnerová, 2007).

4.2 Otec v životě dcery

„Otec slouží dcerám jako model role, která je k jejich vlastní, ženské roli komplementární. Je důležitý pro získání zkušenosti, jak se chovat v interakci s jedinci opačného pohlaví,“ píše Vágnerová (2005, s. 311).

Přítomnost otce, zvláště pokud byl jejich vztah v době dětství citově vřelý a vyrovnaný, pomůže dospívající dívce rozvinout její ženskou individualitu (Vágnerová, 2005).

Otec napomáhá dceři s akceptováním její ženské role, učí ji průzračnosti ve vztahu k mužům a pozitivnímu přístupu k sexualitě. Prostřednictvím otce se dívka učí chránit si své ženství a rozumět opačnému pohlaví, jejich postojům, chování a očekáváním. Dcery, které měly dobrý vztah se svým otcem na citové rovině, jsou ve vztahu k chlapcům víc přirozené, upřímné a jisté si svými ženskými hodnotami. Ale též

je důležité mít vřelý vztah se svou matkou. Umí se pak odvážně postavit mužské necitlivosti nebo i násilí (Augustyn, 2001).

Dcera od otce potřebuje ujištění, že ji oceňuje a obdivuje, ale nikdy nesmí dojít k újmě nebo zneužití. Během dceřina dospívání cítí otcové jistou míru žárlivosti a potřebu ji chránit před vrstevnickými citeli. Otec si tak musí uvědomit, že dcera jednoho dne domov opustí s jiným mužem (Biddulph, 2007).

Dceřino dospívání však pro otce bývá mnohem složitější než dospívání synů. Často nevědí, jak se k nim chovat, když už nejsou dětmi. Mohou se bránit pocitu, že jim dcera připadá atraktivní, takový pocit je pro ně vnitřně nepřijatelný a proto se bližšímu kontaktu pro jistotu vyhýbají. Zachování odstupů lze chápat jako projev sociálně dané tabuizace incestní erotické přitažlivosti. Chování otců k dospívajícím dcerám může být velmi různorodé. Lze se setkat s naprostým odmítáním a ignorováním ženských projevů (Vágnerová, 2005).

Otcové zanechávají nerasmazatelnou stopu v životě svých dcer. Ovlivňují své dcery tak zásadně, že mnohé ženy žijí podle těchto nepsaných zákonů a ani je nenapadne je zpochybňovat. Takže bez vřelosti a podpory svých otců mohou z dívek vyrůst citově izolované a agresivní ženy. Nepřítomný otec zas v dceři vyvolá otázky, jak se k mužům vlastně chovat (Leman, 2008).

Corneau (2000) dodává k nedostatku otcovské lásky to, že je zde riziko, že dívky budou příliš ctižádostivé a chladné.

Nelze popisovat ale jen negativa. Otec má zcela určitě na dceru pozitivní vliv a zde popíše několik tzv. „otců v roli ideálu“, které ve své knize uvádí Novák (2009).

Bezpečný otec

Takový otec poskytuje dceři jistotu, nabízí jí pomoc a určitý obdiv s oceněním její osobní hodnoty. Nic za to nežádá zpět. Připravuje tak dceru na běžné kontakty s muži, kdy jí její sebejistota nebude nutit se podbízet a říci prvnímu muži „ano“. V této situaci může ale dojít i k extrému, kdy nikdo nedokáže naplnit její idealizovanou podobu otce a tak později žena zůstává sama.

Ovlivňující otec

I tento otec má kladnou otcovskou autoritu. Formuje dívčinu osobnost, nabízí atraktivní zážitky, pomáhá rozvíjet talent, ale nezapomíná vše doplnit patřičnou dávkou autority.

Podporující otec

Podporuje rozvoj znalostí, zájmů a školních dovedností. Podporuje a realizuje i netradiční nápady, ale s humorem a nadsázkou.

4.3 Otec v životě syna

Henslin (2003), Biddulph (2007), Yablonsky (1995) a mnoho dalších autorů, kteří se věnují vztahům otce a syna, se shodují na tom, že tento vztah je v životě muže nejvíce formujícím. Určuje rozvoj mužské identity a z generace na generaci se tak předávají hlavní zásady a životní hodnoty. Jsou spojnicí s budoucností, nositelé jejich příjmení. I to je důvod, proč slouží synům jako vzory.

V naší společnosti přibývá rozvodů a to má za následek, že asi 1/3 dětí vyrůstá v nepřítomnosti otce či se s ním setkávají jen zřídka. V průzkumech bylo zjištěno, že rok po rozvodu neudrží přes 30% otců žádný kontakt se svými dětmi! Chlapci tak mají nižší šance naučit se stát mužem. Je tu i riziko ve fungujících rodinách, kdy otec mnoho pracuje a tráví doma málo času. Chlapci stále strádají, potřebují trávit více hodin v individuálním kontaktu s mužem (Biddulph, 2007).

Na výše uvedený odstavec navazuje ve své publikaci Henslin (2003), který se také zabývá vztahy, kontakty mezi otcem a synem. Například, když chlapec spadne při učení se jízdy na kole, je nutné dodat mu odvalu riskovat a nevzdávat se. Nejde jen o podporování „hrdinství“, syn potřebuje obejmout, vytvářet pouto. Problémem však bývá, že otcové nevědí, jak toto syny naučit, jednoduše proto, že sami to neznají. Tápou, zda je jejich vlastní otcové přijímali a milovali. Ke zranění syna ze strany otce pak dochází v momentě, kdy otec zahájí útok například větou: „Kvůli čemu tak kňouráš? Je to jen škrábnutí.“ Taková reakce v chlapci probudí strach, stud a může u něj dojít k rozhodnutí, že už nikdy nedá najevo svou bolest (Henslin, 2003).

Pro každého muže je důležité, aby měl urovnaný vztah se svým otcem. Je to důležité pro jeho mužství, neboť to vychází z otcova mužství. Je jedno, zda byl otec alkoholik, bil matku či se spolu nikdy neviděli, vždy na něm bude záležet. Dokud

nedojde ke smíření, bude syna pronásledovat z nitra, kde symbolicky navždy žije. Je dobré si tedy v určité životní fázi s otcem promluvit, pochopit jeho život. Pokud muž nedojde do bodu, kdy bude k otci schopen cítit lásku a úctu, navždy zůstane chlapcem. To samé však vyžadují synové od svých otců - úctu (Biddulph, 2007).

Aby chlapec dozrál v muže, potřebuje, aby mu otec řekl, že se jím stal (Henslin, 2003).

Henslin (2003) také souhlasí s názorem, že muži jakéhokoli věku touží po uznání a lásce ostatních mužů, po hlubokém citovém poutu se svým otcem. Pokud toto chybí, dochází ke zranění. Projevuje se to například popíráním fyzické bolesti, nebezpečnými zábavami (motocyklové závody, bungee jumping...). Problémem však bývá, že pokud nedojde k nějaké významné životní události, lépe řečeno zranění (rozvod, drogy), tak si muži toto zranění neuvědomují, popírají ho. V mladším věku, kolem dvaceti let, mají v zájmech něco jiného, například ženy a neuvědomují si, co v nitru skutečně cítí. Někdy se ale synové mohou cítit zranění, jejich otcové však jen neumí projevit své pocity, ale na své syny jsou pyšní. A tak synové začínají svou bolest utápět v alkoholu či jídlem.

V některých případech negativního otcovského modelu se syn proti otci vzbouří a vytvoří ze sebe člověka velmi odlišného (Yablonsky, 1995).

A jak to může vypadat s chlapci, kterým v životě otec chybí? Níže uvádím dva příklady.

Posedlý mužností, tzv. „mačo-man“

Tento typ chlapce vyhledává soutěživá, klidně i nekvalitní přátelství s podobně založenými hochy. Oblečení působí agresivně, mohou nosit nože nebo jiné zbraně, též se zajímají o studium zbraní a bojových sportů (Biddulph, 2007). Takovíto chlapci hledají ve svém životě zástupné hrdiny, například v televizi, kteří je zásadním způsobem ovlivňují, ba kódují si špatnou představu o mužství, o morálce (Henslin, 2003).

Má malé sebevědomí, tzv. „maminčin mazánek“

Takové chlapce často přepadá sklíčenost, neopodstatněné obavy, mohou se vyskytovat problémy s pomočováním. Mívají strach zkoušet nové věci, ve škole se nezřídka stávají terčem posměchu (Biddulph, 2007).

II. Praktická část

5. Výzkumný problém, cíle práce a výzkumné otázky

Cílem této bakalářské práce je pokusit se zmapovat, pomocí případových studií, vnímání otcovské role nastávajícími otci, současnými mladými otci a otci - dědečky.

Pozornost bude směřována ke zjišťování, co si představitelé jednotlivých „generací“ představují pod pojmem otec, jak vnímají otcovství na obecné rovině, jakou roli sehrává v jejich osobním životě, jak vnímají sebe jako otce v porovnání se svým otcem - vztah k dětem, péče o ně, společné aktivity s dětmi, preference výchovného stylu apod.

Na základě získaných dat se pokusím nalézt odpovědi na následující **výzkumné otázky**:

VO1: Jak by měl podle dotázaných mužů vypadat otec, jaké by měl zastávat role?

VO2: Jak se otcové podílejí na výchově svých potomků?

VO3: Jaké jsou rozdíly jednotlivých „generací“ v pohledu na otcovství?

6. Popis metodologického rámce, metod a výzkumného souboru

6.1 Metodologický přístup

Kvalitativní přístup jsem zvolila proto, že je takto možný sběr velkého množství dat, reakce na jednotlivé odpovědi může být individuální a já mohla reagovat na momentální situaci respondenta, mohlo tedy docházet ke vzájemné interakci. Dalším důvodem bylo i to, že jsem data nechtěla zpracovávat statisticky, ale pomocí případů.

Miovský (2006, str. 18) definuje kvalitativní přístup takto:

„Kvalitativní přístup je v psychologických vědách přístupem využívajícím principů jedinečnosti a neopakovatelnosti, kontextuálnosti, procesuálnosti a dynamiky a v jeho rámci cíleně pracujeme s reflexivní povahou jakéhokoliv psychologického zkoumání. Pro popis, analýzu a interpretaci nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných psychologických fenoménů naší vnitřní a vnější reality využívá kvalitativních metod.“

Princip jedinečnosti znamená zaměření se na fenomény, které jsou jedinečné a neopakovatelné a jež mohou být různými lidmi vnímány velice odlišně, v odlišných kvalitách a rovinách. Princip kontextuálnosti upozorňuje na to, že mnoho psychologických fenoménů je vázáno pouze na konkrétní kontext. Princip procesuálnosti a dynamiky souvisí s tím, že zkoumaný fenomén je v neustálém vývoji, a podléhá změnám. Reflexivita poukazuje na to, že sám výzkumník se podílí na procesech, které zkoumá, a tyto procesy mohou mít na něj samotného zpětný vliv (Miovský, 2006).

Podle Hendla (2005) se kvalitativní výzkum provádí pomocí delšího a intenzivního kontaktu s terénem nebo situací jedince. Tyto situace reflektují každodennost jedinců. Výzkumník se snaží získat integrovaný pohled na předmět studie. Výzkumník konstruuje obraz, který získává kontury v průběhu sběru a poznávání jeho částí. Vytváří podrobný popis toho, co pozoroval a zaznamenal. Často je sám výzkumník hlavním instrumentem při získávání dat, protože se často používají málo standardizované metody.

Tak jako kvantitativní přístup, i kvalitativní přístup má své přednosti i nevýhody. Například již zmíněný Hendl (2005) uvádí následující přednosti kvalitativního výzkumu: umožnění hlubokého popisu případů, kdy výzkumník nezůstává jen u jejich povrchu, ale uskutečňuje podrobnou komparaci případů, kdy může sledovat jejich vývoj a s ním související procesy. Jako nevýhody kvalitativního přístupu zdůrazňuje především subjektivizaci, nesnadnou replikovatelnost z důvodu pružného a nestrukturovaného charakteru a obtížnou zobecnitelnost způsobenou tím, že se při tomto přístupu pracuje s omezeným počtem jedinců.

6.2 Typ výzkumu

S ohledem na povahu výzkumného problému a výzkumného souboru byla zvolena případová studie. Tento typ výzkumu se jevil vhodným především proto, že cílem práce je zmapovat situaci v rodině dotazovaných mužů – otců, jejichž vzorek je vcelku malý. V mém případě budu pracovat s mnohopřípadovou studií, celkově bude popsáno šest případů.

Případová studie je jedním ze stěžejních a nejrozšířenějších typů výzkumu, co se týče kvalitativního přístupu, v jejímž rámci dochází ke sběru velkého množství dat. Dochází k zachycení jeho složitosti a popisu vztahů v jejich celistvosti (Hendl, 2005).

Miovský (2006) popisuje **případ** jako objekt výzkumného zájmu, kterým může být osoba, skupina, organizace atd. Sedláček (2007) píše, že případová studie má empirický design, jehož smyslem je podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málo případům. Miovský (2006) tak udává, že se buď jedná o jednopřípadovou studii, což je vlastně kazuistika a Hendl (2005) doplňuje ještě mnohopřípadovou studii.

Yin (in Hendl, 2005) definuje případovou studii jako strategii, umožňující zkoumání určitého jevu v přítomnosti a v rámci jeho reálného kontextu, především v situacích, když hranice mezi jevem a kontextem nejsou zcela vytyčené. Také zastává názor, že je vhodné případovou studii volit, pokud chceme zodpovědět na otázky typu „jak“ a „proč“ a někdy pak, po interpretaci výsledků, může dojít ke tvorbě teorie.

6.3 Výběr výzkumného souboru

„Žádná obecně uznávaná klasifikace metod výběru výzkumného souboru neexistuje“ (Miovský, 2006, s. 129). Z této informace také vycházím.

Výzkumný soubor jsem specifikovala jako jednu velkou skupinu otců, které následně člením do třech kategorií – nastávající otce, mladý otec, otec - dědeček. Z každé skupiny pak volím dva zástupce. Pro výběr bylo důležité, aby muži měli alespoň výuční list a žili společně s dítětem a partnerkou (popřípadě s těhotnou partnerkou) ve společné domácnosti. V případě dědečků je myšleno, že děti s nimi vyrůstaly. Na věku nezáleželo, protože není obecně dané, kdy se stát otcem či dědečkem.

Výzkumný vzorek jsem sháněla dotazováním se známých, v průběhu února až dubna, zda znají nějakého muže - otce, který by spadal do výše zmíněných kategorií. Muži byli osloveni dvojitě, tedy nejprve známým, který mi ho doporučil a následně mnou, kdy mi byl předán kontakt pro upřesnění informací (nahrávání na diktafon, záměry výzkumu) a případnou domluvu. Ve dvou případech mi již oslovený muž pro spolupráci doporučil svého známého, nastávajícího otce. V jednom případě se po oslovení muž vůbec neozval zpět.

6.4 Popis výzkumného souboru

Výzkumný soubor je tvořen šesti muži - otci, kteří se po dvou řadí do již zmíněných skupin – nastávající otcové, mladí otcové, otcové - dědečkové. Věk respondentů se pohybuje mezi 23 a 79 lety. Až na jednoho respondenta, který je

z Plzeňského kraje, jsou všichni z kraje Jihočeského. Níže příkládám tabulku, která stručně charakterizuje výzkumný soubor.

Tab. 1: Charakteristika výzkumného souboru

	Věk	Vzdělání	Zaměstnání	Manželství	Děti	Pohlaví	Věk d.
Nastávající otec 1	31	SOU	Mistr v automobilovém průmyslu	Ne	-	-	-
Nastávající otec 2	23	SŠ	Technik kvality	Ne	-	-	-
Současný mladý otec 1 (Plzeňský)	32	VŠ	Daňová oblast	Ano - první	1	Muž	5 měs.
Současný mladý otec 2	35	VOŠ	Technik přípravy	Ano - první	2	Muži	8 let a 2,5 roku
Otec - dědeček 1	53	SOU	Čalouník	Ano - první	2	Muži	31 a 27 let
Otec - dědeček 2	79	SOU	Zemědělec v důchodu	Ano - první	3	Ženy	51, 48 a 44 let

6.5 Metody tvorby a sběru dat

Použila jsem poznávací formu polostrukturovaného interview s otevřenými otázkami. Polostrukturovaná interview je, jak píše Ferjenčík (2000), určena pro získávání informací. Aktivita tazatele je, jak autor dále uvádí, při této formě získávání informací od interviewovaných lidí střední, například co se týká kontroly nad odpověďmi nebo stupně přesnosti a opakovatelnosti. Tazatel však má připravené schéma, tedy okruhy otázek, čímž se jeho aktivita zvyšuje (Miovský, 2006).

V mém případě jsem měla stanoveny následující okruhy otázek, kterými jsem se později s respondenty zabývala.

Zde ony okruhy uvádím:

- Mužská role
- Role otce (minulost, současnost)
- Role matky vs. role otce

- Angažovanost v rodinném životě
- Vztah k dětem
- Osobní význam otcovství.

Nutno podotknout, že v rámci rozhovorů budou zásadní odlišnosti v tom, že jedni budou hovořit o tom, co bude, druzí o tom, co je a bude a třetí o tom, co je a bylo.

Otázky zaměřené na obecné informace, jako je věk, vzdělání, zaměstnání, počet dětí atd. беру jako samozřejmost na úvod interview. Zabýváním se výše zmíněnými tématy chci docílit uceleného pohledu mužů na otcovství, na rodinné fungování, ve kterém figurují i ženy - matky a každý je v tom modelu může vnímat odlišně či stejně, jako sám sebe, muže - otce.

Průběh rozhovoru

Každé setkání proběhlo jedinečně, stejně tak i rozhovory s každým respondentem se v jistém způsobu lišily. Přesto jsem se snažila při získávání informací zachovat připravená témata. Než jsem se s jednotlivými adepty sešla, oslovila jsem je skrz e-mail, telefonát či sms. Touto formou jsem jim sdělila své záměry, jak by rozhovor měl probíhat, a že bych si rozhovory ráda nahrála na diktafon. Zároveň jsme se dohodli na datu a místě našeho setkání. Volbu místa i data jsem nechala na oslovených respondentech. Tři se chtěli sejít u nich doma, hlavně z časových důvodů. Jeden respondent si pro setkání zvolil svou „obědovou“ restauraci, dále jedno setkání proběhlo v čajovně a jedno u mě doma.

V úvodní fázi setkání i rozhovoru jsem se snažila navodit příjemnou atmosféru, aby se dotazovaní uvolnili. Někteří respondenti mě požádali o tykání, neodmítla jsem. Požádala jsem je o svolení, zda bych si náš rozhovor mohla nahrávat na diktafon. Proběhla konverzace na běžná témata, pokusila jsem se znovu přiblížit cíl svého výzkumu a ujistila je, že bude zachována jejich anonymita a bude dodržena i etika. Zároveň jsem jim sdělila, že kdyby se jim o nějakém tématu nechtělo hovořit nebo bylo nepříjemné, ať mi to sdělí, že je budu plně respektovat. Dotazování jsem začala otázkami na obecné informace, jako je věk, vzdělání, zaměstnání, počet a věk dětí, popřípadě počet manželství. Pozvolna jsem přešla k tématům mužství, otcovství a dalších témat z připravených okruhů. Během rozhovoru jsem se chovala méně direktivně a snažila se nechat respondenty povídat a odpovídat samostatně. Pokud

nastala nějaká nejasnost, snažila jsem se pojem či otázku vysvětlit. Volně jsem na témata navazovala, občas došlo k přeskočení a následnému navrácení se. Záleželo hodně na každém respondentovi, jak povídání pojal. V závěru jsem se snažila ujistit, že je vše v pořádku, ačkoli v žádném případě nedošlo k otevření výrazněji citlivých témat. Samozřejmě jsem poděkovala a někteří muži projevili zájem o výsledky výzkumu.

6.6 Metody zpracování a analýzy dat

Jak jsem již zmiňovala výše, rozhovory byly fixovány na diktafon. Po uskutečnění všech rozhovorů jsem nahrávky převedla do digitální formy a dále s nimi pracovala v programu na počítači, který umožňuje přehrávání a zpomalování nahrávek. Jelikož všechny nahrávky byly dlouhé zhruba třicet minut, volila jsem doslovnou transkripci. Ze vzniklého materiálu jsem vytvořila příběh, který mapuje situaci jednotlivých otců – jak oni vnímali svého otce až po to, jak se oni jako otcové vnímají a jak přispívají v rodině. Jednotlivé prepisy jsou přiloženy v příloze č. 1 - 6.

6.7 Etické problémy a způsob jejich řešení

Tyto problémy jsem již nastínila v kapitole 6.5 při popisu průběhu rozhovoru. Pro úplnost a přehlednost přidávám i samostatnou kapitolku týkající se této problematiky.

Všichni účastníci byli předem seznámeni s cílem studie. Byli seznámeni i s tím, že bude zachována jejich anonymita a též dostali příslib o mlčenlivosti, tedy, že o nich s nikým dalším nebudu mluvit. Rovněž byli seznámeni se svobodou odmítnutí účasti kdykoliv během naší spolupráce. Na základě těchto poskytnutých informací byl od účastníků získán pasivní informovaný souhlas se zapojením do výzkumu.

7. Prezentace, popis a interpretace výsledků

7.1 Případové studie

Jednotlivé případy jsou rozděleny na tři části:

1. Dětství, vztah s vlastním otcem, případně dědečkem a jinými vzory.
2. Názory na otcovství a proměnu otcovské role.
3. Respondent jako otec (příp. i dědeček) a partner.

7.1.1 Nastávající otec 1

Věk: 31

Vzdělání: SOU

Manželství: Ne

1. Dětství, vztah s vlastním otcem, popřípadě dědečkem a jinými vzory.

Svého otce popisuje Nastávající otec 1 (dále jen NO1) jako velice inteligentního muže, který si budoval kariéru a šel si za svým, a přesto vychoval děti. Respondent má bratra a šestiletou sestru. Pozitivním u otce shledává, že se před založením rodiny odstěhoval do svého a rodinu (tedy i respondenta) vychoval mimo okolní vlivy a kritiku. Myslí si, že otec jim, jako dětem, dal do života hodně. Jezdil s nimi na ryby, do přírody, spávali po lesích, jezdili na loďce, stříleli ze vzduchovky a spoustu dalšího.

V rodině panoval takový „zákon“, že co chceš, na to si vydělej. Zadarmo prý nikdy nic nedostali. Zpočátku pociťoval velikou nelibost k takovému stylu výchovy, ale s léty si toho váží. Naučil se třeba zacházet s penězi: „*Jdeš na pouť a dostaneš dvacku. No a buď to prostřílíš na střelnici, nebo za to koupíš jízdu na houpačce. Ale učilo mě to obchodovat. Prostě, tak tady máš a teď s tím něco udělej. Sem to strčil do kapsy, vid’*“. Kdyby tomu tak nebylo, neměl by v garáži motorku, auto, současný byt, partnerku.

2. Názory na otcovství a na proměnu otcovské role.

Pod pojmem otec se NO1 vybaví starosti. V dětství neměl žádný vzor, jelikož každý inspiruje sám sebe něčím skrytým v sobě. Když už na něco koukal, tak na to, co kdo dělá špatně. Pro něj, jako pro muže a budoucího otce je důležitá samostatnost, tudíž jako jeho otec se přestěhoval do vlastního, aby jim do toho nikdo nemohl mluvit. Jak říká, „*ptáček si taky staví hnízdo, že jo*“. Určitě by otec neměl být srab.

Ztotožňuje se s názorem, že se otcovství od jeho dětství změnilo. Popisuje hlavně materiální oblast, kdy dnes děti dostávají všelijaké technické vymoženosti už v útlém dětství. Zdá se mu, že dnešní děti žijí v jakési hře, ve světě digitálních obrázků (*Ty děti žijou v nějaký hře. Ve světě počítačů a digitálních obrázků a to je všechno. Vůbec nemaj šajn vo tom, co je to život, baví se životem, nemaj kamarády*“). Vysoké finanční podporování vidí i jako příčinu zvyšující se kriminality, protože děti toho často zneužívají a peníze na autobus utratí například za marihuanu.

Role otce je prý jasná. Ten nosí domu peníze, stará se o to, aby to fungovalo. Matka by se zas měla starat klasicky o domácnost a utrácet peníze. Je nakloněn i názoru, že by to šlo udělat obráceně, ale za cenu, že v domácnosti bude méně peněz.

3. Respondent jako otec a partner.

NO1 čeká se svou partnerkou dítě po devítiletém vztahu. Partnerce je 23 let a v době rozhovoru byla v osmém měsíci těhotenství. Dítě prý přišlo v optimální době, kdy si užili a prožili své, co by s dítětem určitě nešlo a teď jsou připraveni na novou etapu. Bylo plánované, ačkoli to nečekali tak brzy. Pohlaví dítěte neví, je jedno, zda to bude kluk či holka.

Sezdaní zatím nejsou, ale je to plán do brzké budoucnosti, ale až po narození malého/ho. Svatba až tak důležitá není, co se týká fungování rodiny (*„Pro fungování to důležitý není. Je to spíš rituál - prstýnky, na louce...a je to jako, jak bych to popsal, důležitý pro partnerství...nevím, nemůžu posoudit, ještě jsem jí nepožádal. (...) Ten prstýnek nic neznamená, si myslím. Důvěru teda jo, to je jasný, ale ve většině případů to tak není. Pro mě to zásadní věc není, ale plánuju to“*). Fungují asi jako rovnocenní partneři, protože dominanci v partnerství přirovnává k přesýpacím hodinám. Oba si umí dupnout a pak z toho vždy vyjde něco, co stojí za úvahu.

Na otcovství není nijak zvlášť připraven. Nejde to (*„Připravenej budeš, až to přijde. Připravovat se na něco, co ještě není a vědět, co budeš dělat, je nesmysl“*). S partnerkou začal navštěvovat porodní kurz, ale jen vybrané lekce a po vzoru svého otce koupil byt, kam se odstěhovali. Zatím prý jen takový malý, přechodný, který by se dal případně utáhnout i z mateřské dovolené.

Plánuje, že bude u porodu a to hlavně kvůli bezpečnosti a svědectví, jelikož nemá důvěru ve zdravotnický personál, který by se v případě komplikací vymlouval na svou nevinu. Neopomíjí ani partnerčinu psychickou oporu, aby tam nebyla sama. Dokázal by si představit, že by se stal otcem na mateřské dovolené, psychicky by se s tím vyrovnal, protože to vidí přijatelněji, než „přebalovat“ zaměstnance ve firmě.

Otázky na budoucnost neřeší úplně přímo, v partnerství zastávají názor, že je lepší se zabývat věcmi „tady a teď“, tudíž až to přijde, tak to přijde. Respondent nerad plánuje i proto, že to pak často nevyjde. Pokud se prý netlačí na pilu, často to přijde samo. Už z vlastní výchovy je jasně cítit, že si je vědom toho, že „jaký si to uděláš,

takový to máš“. Ale přeci jen na některé otázky názor má. Například na budoucí výchovu svého potomka. Rád by děti vychoval tak, aby byly odolné vnějšmu prostředí, protože shledává, že dnešní svět vyžaduje „větší kurvy, než jsou ostatní“, aby měli děti šanci obstát. Důraz klade i na jazyky, ale více, než na angličtinu, na jiný světový jazyk, jelikož dneska tak mluví každý. Též by byl nerad, aby děti zůstaly u počítačových her, raději by je viděl venku, takže plánuje výlety do přírody. A když už počítač, tak z té praktické stránky, jako je třeba Excel. Nezastupitelnou roli hraje i motorka a vše další, co má řídítka a volant. Nerad by děti obdarovával od útlého věku nejmodernější technikou, ačkoli mu je jasné, že třeba škola bude mít opačný vliv. Proto i pro děti bude platit heslo „vydělej si“.

Budoucnost své rodiny prý vidí ve světlém světle. Do budoucna by rádi bydleli ve větším bytě či domě, nejlépe ještě s jedním potomkem. Ale už teď prý dvojčata nevyšla, tak se uvidí, co bude. To, že se stane otcem, vidí jako přínos a hlavně změnu života. Dosud to bylo spíš takové z práce do práce, ale teď bude doma čekat někdo další, koho bude moci nějakým způsobem utvářet (*„Sme byli kolikrát v těch supermarketech a tam sem byl svědkem scény, kterou sem v životě neviděl. To sem si říkal, že bych ho musel zabít, ty vole. Bych ho zavřel do toho mrazáku a šel bych pryč. Rozmachaný, všechno maj. Aby rodiče od nich měli pokoj, tak jim všechno daj, i když na to nemaj nebo jim to dát nemůžou“*).

7.1.2 Nastávající otec 2

Věk: 23

Vzdělání: SŠ

Manželství: Ne

1. Dětství, vztah s vlastním otcem, popřípadě dědečkem a jinými vzory.

Se svým otcem prý neměl žádné větší problémy, byli spíš jako kámoši, říká. Čas s nimi trávil jako většina rodičů, ale blíže se o tomto tématu zdráhá povídat. Částečně by souhlasil s tím, že mu byl otec vzorem a že si z jeho chování něco vzal pro sebe, do vlastního života.

Dědečka si pamatuje hlavně z matčiny strany, kam jezdil na prázdniny a kde různě dováděli a dělali blbiny. Popisuje ho jako velkého cholerika, čemuž by se chtěl u sebe vyvarovat. Rád by řešil problémy s chladnou hlavou a nedělal ukvapené závěry, jako právě dědeček.

2. Názory na otcovství a na proměnu otcovské role.

Otec, muž by měl být hlavně dostupný pro partnerku. Měl by se o těhotnou ženu postarat (*„Hlavně pro ní všechno udělat, zařídit, aby byli spokojení. Pomáhat doma, s domácností, prostě co bude v jeho silách, že jo“*).

Co se týká otázky proměn rolí, myslí si, že vše záleží hlavně na domluvě a na jednotlivci, protože každý člověk je jiný (*„Myslím, že to záleží spíš na jednotlivci. Každý člověk je úplně jinej. Každý to bere jinak, každý má strach o něco jinýho. Každý má myšlenky někde úplně jinde, jo. Jestli to je teď nebo dřív jiný, to se podle mě nedá říct. Doba ovlivňuje techniku a takovýdle věci, informovanost, ale ne styl výchovy a nahlížení na to“*).

Otcovskou dovolenou nezavrhuje, hlavně v případě, kdy by žena vydělávala větší peníze. A opět vzájemná domluva, když to bude oběma partnerům vyhovovat. Otec by však podle něj matku nahradit nemohl. Dítě potřebuje oba rodiče a muž by zvládl plnohodnotně jen některé věci.

3. Respondent jako otec a partner.

Respondent (NO2) je se svou partnerkou, která je o sedm let starší, dva roky. Partnerství je vyrovnané, většinou se nějak shodnou. Svatbu teprve plánují, ale až po narození potomka, aby si mohli svatbu dovolit. Vzít se chtějí hlavně z důvodu nepředvídatelné události. Roli hraje i to, že to je krok dopředu, rozhodnutí být s druhým napořád. Společně žijí u respondentových rodičů, v dvougeneračním domě. Zásahu do soukromí se nebojí a v pozdější době nehodlají své bydliště měnit. V době rozhovoru byla partnerka ve třináctém týdnu těhotenství.

Když se dozvěděl o tom, že je nastávající otec, cítil radost. Prý měl podezření již nějakou dobu, takže o tom pak byl pouze ujštěn. Na druhou stranu dítě plánovali. S partnerkou se hodně zajímají o to, co je čeká – například v knihách nebo na internetu. Chodí spolu na předporodní kurz, když je to první dítě, musí u toho být od začátku. Je tedy přirozené, že chce být i u porodu (*„Chtěl bych bejt u toho, až se ten malej človíček narodí a taky bych chtěl bejt opora pro přítelkyni. Bude to určitě hodně potřebovat“*).

Je jedno, zda to bude chlapeček nebo holčička, hlavně, aby bylo zdravé. Zda budou mít více potomků, o tom rozhodnou finance. Nejrady by měli dvě.

Nemyslí si, že rodičovství bude jednoduché. Má v plánu doma i s dítětem pomáhat, přestože tráví v práci dvanáct hodin. Jelikož to ale není každý den, dovede si představit, že bude později potomka vyzvedávat třeba ve školce. Nechce jen přijít domů z práce a válet se na gauči. Největší strach má z toho, že se nevyspí, jelikož to bude křičet, ale patří to k tomu, říká. V plánu jsou i společné rodinné akce, popřípadě i spolu s kamarády.

Nemyslí si, že by byl přísný otec, i proto by raději vychovával hrou a vzájemnou domluvou. Když bude poslouchat, dostane odměnu. Pokud si udělá úkoly, uklidí a splní své povinnosti, není problém trávit čas třeba na počítači. Nechá ho nebo ji, aby si zvolilo svou cestu samo, nechce mu nic nutit, protože by to stejně nefungovalo.

7.1.3 Současný mladý otec 1

Věk: 32

Vzdělání: VŠ

Manželství: Ano

Děti: 1, chlapec, 5 měs.

1. Dětství, vztah s vlastním otcem, popřípadě dědečkem a jinými vzory.

Respondent vidí velký vliv v minulosti, říká: „*Když to tam člověk nevidí, tu roli otce, v nějaký pozici, tak už automaticky přebírá, že to tak má být (...)*“. Otec prý doma moc času netrávil, ani s ním, přál si, aby to bylo naopak. Celkově otec sám měl málo koníčků. Hodně času trávil v práci a díky tomu se moc nestaral, ale to dle něj neznamená, že by na rodinu kašlal a neměl je rád. Myšleno jeho a matku, jelikož je jedináček. Neuměl dát najevo city. Otec se prý ani neuměl postarat o běžné praktické záležitosti, ale je možné, že na to měla vliv i matka. Přesto si myslí, že ho otec svým způsobem na jeho vlastní otcovství připravil. Dokonce pozoruje jisté vzorce chování, se kterými tolik nesouhlasí, které mají totožné – například mluvu nebo reakce na nějaké situace a to přesto, že se snažil takovému chování vyvarovat. Větší vliv na něj prý měl otcův bratr, tedy strýc, který byl prý víc nakloněn rodině. Co přesně mu jako vzor přinesl do života, říci nedokáže. Svůj vliv na jeho mužství měl i matčin bratr, který byl také víc rodinný typ, než jeho vlastní otec. Dědečky nepoznal, jen jednoho, který už byl nemožoucný.

2. Názory na otcovství a na proměnu otcovské role.

Otec by měl určitě zabezpečit rodinu, poskytnout jí ochranu, postarat se o děti, rodinu, měl by být schopen projevít city. Také si myslí, že muž by měl disponovat jistou manuální zručností, což jemu prý chybí. Otec je dle něj člověk, který má určitou zodpovědnost za své dítě, o které se již od počátku stará.

Respondent si myslí, že došlo k posunu a otcovská role už je někde jinde, alespoň částečně („*Určitě se proměnila, asi ne radikálně, ale nějaký změny tam vidět jsou, alespoň v mé rodině jo*“). Konkrétně svůj názor spojuje s vývojem společnosti a jejími normami. Dřív se po otcích nechtělo, aby se starali o tak malé děti a zajišťovali koupání, převlékání či přebalování. Stejně tak domácí práce, jako třeba vaření, šli mimo ně. Dnes už je to jiné a i muži se více zaměřují na tzv. „ženské úkoly“ a to buď dobrovolně, nebo nuceně.

3. Respondent jako otec a partner.

Současný mladý otec 1 (dále jen SMO1) je se svou partnerkou 3, 5 roku. Vzali se po roce a půl, což ve svém věku shledává za optimální – on je manželčin druhý manžel, on je ženat poprvé. V době rozhovoru byl čerstvým otcem, syn měl pět měsíců. Dle jeho názoru se na otcovství připravit nedá a to ani v případě rad kamarádů a rodiny („*Protože nevíš, do čeho jdeš a to zjistíš, až se to dítě narodí, jo? Můžou ti říkat příbuzný, kamarádi...cokoli, ale až ta situace nastane, tak se musí řešit*“). S partnerkou navštěvoval porodnické kurzy a následně byl i přítomen u porodu. Pohlaví dítěte jim bylo známé už asi od třetího měsíce. Manželka chtěla jako první holčičku a pak chlapečka. Do budoucna by ještě dalšího potomka rádi.

Pozitivním na přítomnosti u porodu vidí hlavně to, že je psychickou oporou pro svou partnerku. Nebylo to myšleno primárně kvůli vztahu s dítětem, i když si myslí, že vliv to určitě taky mělo. Přesto chápe muže, kteří toto odmítají a berou to spíše jako čistě ženskou záležitost.

Následné otcovství dle svých slov přijal velmi emotivně a s radostí. Nechyběly ani slzy a dojetí, zážitek na celý život. Zatím se nedá mluvit o výchově jako takové, ale spíše o pečování. Malého koupají společně, jinak SMO1 pomáhá hlavně v případě, kdy je manželka unavená či ho požádá, bývá totiž dlouho v práci. Je si vědom toho, že manželka může být po celém dni starání se o dítě unavená a mít toho dost („*Nemůžu to*

nechat jen na ní, když je tam celý den sama, tak vim, že i když má ráda našeho malýho, že jí to už leze na mozek, že určitý odfrknutí potřebuje, takže tak. Snažim se pečovat“). Své nedostatky vidí v tom, což mu vyčítá i žena, že by se měl dítěti věnovat naplno a vypouštět třeba telefony, což se zatím příliš nedaří. Naopak pozitivně hodnotí svůj vztah k rodičovství (*„Nevím, jestli to je pozitivum, třeba to někdy v nějakých rodinách není. Táta nebejvá doma, prostě, nemá takovej vztah k těm dětem nebo manželce. Takže, nevím, zda je to pozitivum, možná něco, co bych chtěl zdůraznit“*).

7.1.4 Současný mladý otec 2

Věk: 35

Vzdělání: VOŠ

Manželství: Ano

Děti: 2, chlapci, 8 let a 2,5 roku

1. Dětství, vztah s vlastním otcem, popřípadě dědečkem a jinými vzory.

Svého otce vnímal jako autoritu. Více si totiž povídali s matkou, možná k sobě měli bližší vztah než s otcem. Horší to bylo v pubertě. V té době s otcem různě bojovali, ale časem se to vyřešilo. Přesto ho vždy uznával a postupem času zjišťuje, že některé věci dělal správně, ačkoli to tak předtím neviděl. To samé bylo i s matkou, kterou prý s bratrem, dvojčetem, také dost zlobili a zatěžovali ji, i psychicky.

V současné době bere otce jako rádce, když potřebuje radu. To platí i o matce.

Otec s nimi trávil dost času, jelikož už dvaadvacátý rok nepracuje a spravuje majetek. Díky tomu měl na něj a bratra více času. Učení a výchovu sice více obstarávala matka, ale postupem času se to prý vyrovnalo.

2. Názory na otcovství a na proměnu otcovské role.

Podle Současného mladého otce 2 (SMO2) by se měl muž umět postarat o rodinu – jak finančně, tak i jako psychická opora. Otec by měl určitě být tolerantní – k dětem i manželce. Za stěžejní považuje rodinu milovat a podporovat, to ostatní už musí jít nějak samo.

Podle SMO2 se otcovská role moc nemění a její podstata zůstává v podstatě neměnná. *„Že by se otec, jako muž, kterej, asi většinou to tak bylo, asi to tak bude, má lepší práci, která je líp placená. Měl by vydělávat, měl by se postarat o tu rodinu, měl*

by umět řešit krize, kolize, postavit se tomu čelem. A teď v dobrým. Manželka, žena v rodině, máma od dětí by se měla starat o ty děti. Měla by se částečně určitě starat o domácnost, o vaření, takový ty věci, ty netechnický. A ten otec, já to tak vnímám u svého otce, tak já se tak snažím vystupovat, by měl být autorita“.

Názor na otcovskou dovolenou má takový, že si myslí, že si to ten člověk tak úplně nevybere, jde spíš o okolnosti. Vidí to jako velký nápor na psychiku. Hlavně, když už jsou děti třeba dvě. Ideální by bylo práci a děti střídat. Sám měl možnost být šest týdnů doma, když si žena ošklivě poranila zápěstí a staral se jak o ni, tak ještě o asi ročního syna. Žena kojila, oběma pomáhal, ale bylo to náročné.

3. Respondent jako otec a partner.

SMO2 je se svou partnerkou již šestnáct let. V manželství žijí jedenáctým rokem. Mají dva syny – staršímu je osm let a mladšímu dva a půl roku. Původně plánovali, aby děti od sebe byly maximálně tři roky, nevyšlo to. Příchod prvního potomka byl již delší dobu očekáván, takže to bylo plánované. Respondent vypovídá, že když se dozvěděl o těhotenství, byl to jeden z nejsilnějších zážitků v jeho životě, velká změna života. Sice si prý víc přáli holčičku, ale že to byl kluk, je prý v ničem neovlivnilo.

Jelikož spolu trávili hodně času již před těhotenstvím, tak ani během něj to jejich vztahy neovlivnilo. Byl přítomen u obou porodů (*„Pak si naprosto přesně a skoro hodinu od hodiny pamatuju, když se schylovalo k porodu, porod a poporod“*).

Díky tomu, že byl přítomen u porodu, si manželky možná trochu víc váží. Jak to všechno zvládla, protože je trošku citlivější a již delší dobu přenášela, ale nakonec to bylo velmi rychlé a bez komplikací. Manželka si i přála jeho přítomnost, pro větší psychickou pohodu. Vzájemně se dohodli a respondentovi to nečinilo žádné potíže. Na předporodní kurzy však nechodil, jelikož se to neslučovalo s pracovními závazky. Ale nakonec to stejně nebylo nutné.

U prvního syna bylo obvyklé, že společně koupali. Teď je to především starost SMO2 – syny koupe, ukládá a v noci vstává na čůrání. Problémy mu nedělá ani přebalování. Manželka se stará o vaření, lékaře, pochůzky, učení a kroužky - vzhledem k jeho pracovní vytíženosti. Výjimkou je hokej staršího syna, kam chodí asi třetí rok a doprovázení ho tam je výhradně jeho starost. O víkendech se to učení snaží převzít

respondent. Pokud jde o domácí práce, tak to byla dlouhou dobu jeho starost, byl navyklý už od dětství na dělbu úkolů i na pořádek.

Velmi dbají na to, aby děti neseděly doma. Podnikají krátké i delší výlety, prodloužené víkendy (*„Se starším jsme teď vlastně byli na čtyři dny v Rakousku na lyžích a byli jsme v Budapešti, mezi Vánočníma svátkama. Takže, snažíme se“*). Důležité jsou i kroužky. Starší syn chodí plavat, na tenis, na angličtinu, na hokej. Nechtějí ho přepínat, jen unavit, prý je živější.

S manželkou se příliš neshodnou na stylu výchovy. Manželka je spíš na tu hru, on je chce vést k disciplíně. Ale když se dostanou do střetu zájmů, snaží se o toleranci a jednou se přikloní žena k němu, jindy on k ženě, aby v tom děti neměly zmatek. Nemůže s jistotou říct, že on by byl větší autorita, ale přeci jen to tak asi víc bude, říká. Pokud děti zlobí a neposlechnou, samozřejmě je čeká nějaký trest. (*„Ale pokud cíleně, úmyslně poruší nějaký zákaz, byť je na to třikrát, čtyřikrát upozorňovanej ten den, tak dostane trest. A většinou to, co ho nejvíc bolí. Takže večerníček, animáček, starší playstationa. Byť určitě netráví moc času s tím a právě proto je to pro něj vzácný a je to pro něj trest. Ale když je nevyhnutelně a je to vysloveně porušení nějakýho zákazu, tak dostanou i plácnuto“*).

Své syny nechce směřovat přímo k nějakému zaměření nebo zaměstnání, ale byl by rád, aby z nich byli sportovci a všestranně založení kluci. Byl by nerad, kdyby skončili u počítače, hraním her a u televize. Je mu jasné, že dojdou i k alkoholu a podobným zakazovaným věcem. Přesto se je budou snažit vychovávat tak, aby se nedostali k drogám nebo špatným partám.

Pozoruje na sobě, že je velký rozdíl v tom, mít jednoho syna a po tak dlouhé době dalšího. S věkem prý přichází únava, je méně vnitřní síly, snižuje se tolerance. S prvním dítětem člověk vydržel víc. Ačkoli se sourozenci mají rádi, starší si uvědomuje, že mladšímu rodiče věnují více pozornosti, tak se na sebe snaží různým způsobem upozorňovat. Někdy to je ale i obráceně, protože mladší ještě neumí tolik mluvit, tak chce být alespoň slyšet. Díky tomu to někdy schytá ten starší, protože se automaticky předpokládá, že za „průser“ může on. Ted' na to prý postupně přicházejí.

7.1.5 Otec - dědeček 1

Věk: 53

Vzdělání: SOU

Manželství: Ano

Děti: 2, chlapci, 31 let a 27 let

1. Dětství, vztah s vlastním otcem, popřípadě dědečkem a jinými vzory.

S otcem trávil čas převážně o víkendech, protože byl dlouho v práci. Je živnostník, takže někdy byl v práci opravdu dlouho. Ale když měl čas, tak vedl syna k ping pongu, jezdili v létě na dovolenou. Takže ho více vychovala matka, když už byl otec dostupnější, vyrostl. Ale může o něm říct, že pro něj byl vzorem, předával mu zkušenosti, které by se mu mohly v životě hodit.

2. Názory na otcovství a na proměnu otcovské role.

Muž, otec je podle něj zabezpečovatelem rodiny, je s tím spojena i výchova, aby vše v pořádku a rodina dobře fungovala. Žena je více od výchovy, ale důležitá je vzájemná výpomoc. Pokud je v rodině dcera, je obvyklé, že více inklinuje k otci. Pokud by otec vychovával děti sám, tak by byli „měkčí“, než když vyrůstají v úplné rodině, vždycky tam pak něco chybí (*„Bude to potom znát, když tam jeden z rodičů chybí, tak sou ty děti v týdle výchově vychovávaný drobet jinak. I navopak, když je vychovává jen matka, tak sou ty děti takový měkčí“*).

Nemá pocit, že by se otcovství proměňovalo, spíš se to předává z generace na generaci – určité zvyky, zkušenosti, výchova, směřování.

3. Respondent jako otec, dědeček a partner.

S manželkou žije přes třicet let. Mají spolu dva syny a jednoho vnuka. Otcovství pro něj znamená pokračování rodu a také konec klidného života. Matka byla v rodině spíš ta, která se o děti a domácnost starala, on zajišťoval převážně peníze a byl a je autoritou. Když byl nějaký problém, snažili se to nejdříve řešit s matkou a před ním ututlat, báli se, že by je otec „seřval“. Zároveň si ale myslí, že byl laskavým otcem, nemá v povaze zákeřnost.

Syny vychovával spíš hrou, ale jelikož byl víc v práci, trávil s nimi čas alespoň o víkendech, vedl je k ping pongu a o prázdninách jezdili na dovolenou. Když byli malí,

tak je i koupal, prvního syna dokonce prvně koupal sám, jelikož se manželka bála. Někdy chtěli jít ze školky po O., tak je vyzvedl. Když chodili do školy, snažil se je k lepším výkonům motivovat peněžní odměnou. Než pomocník s učením byl od podepisování a placení výdajů. Během dospívání, kdy se snažili více vzdorovat, jim zakazoval počítač, když bylo něco špatně. Ale kolem šestnácti let už to cenu nemělo, ale zas začínali mít víc rozum.

Kdyby mohl, asi by rád trávil víc času s dětmi a v práci končil dřív, aby mohl ten chod doma více ovlivnit (*„Asi s tou pracovní dobou, kdyby člověk skončil ve tři, jenže když člověk podniká, tak je to ovlivněný, že pak člověk s těma dětma nemůže být. To se nezastaví, čeká to a najednou sou děti veliký“*). Kladně hodnotí, jak syny vychovali – neberou drogy, jsou slušní, šli za řemeslem, ačkoli je to nakonec zaneslo jinam. Také myslí, že syny nějakým způsobem inspiroval, byl jim vzorem a předal jim své zkušenosti.

Teď, když už jsou synové dospělí, uznávají, že měl otec dříve pravdu. Stále si k němu chodí pro rady, třeba co se týká bydlení a přestavby, vzájemně si pomáhají a neříkají si ne. Sice už spolu netráví tolik času, spíše o víkendech, nemá ale pocit, že by docházelo ke vzájemnému odcizování.

Jako dědeček si uvědomil, že už není nejmladší, že čas rychle běží. Také si uvědomuje, že se mění svět a děti jsou na tom jinak, než dřív, týká se to například technické gramotnosti. Má jednoho vnuka, kterému je pět let, vidá ho jednou za čtrnáct dní. V současné době ho hodně zajímají dinosauři. Není na něj tolik přísný, jako na vlastní děti, je přeci dědeček.

7.1.6 Otec - dědeček 2

Věk: 79

Vzdělání: SOU

Manželství: Ano

Děti: 3, dívky, 51 let, 48 let a 44 let

1. Dětství, vztah s vlastním otcem, popřípadě dědečkem a jinými vzory.

Respondent vyrůstal v době, kdy se schylovalo k válce, s nástupem školní docházky propukla. Jeho rodiče byli zemědělci a to také ovlivňovalo chod domácnosti. Otec času trávil víc na poli, než doma. Matka měla k dojení krav a obstarávání dobytka

ještě starosti o vaření a děti. Respondent, když přišel domů ze školy, našel na stole lístek, že tam má oběd a následně, co má udělat za úkoly. Nedovolil si nesplnit, protože jinak věděl, že by dostal na zadek („*Bylo to dobře, byla ta morálka, držela ty děti. Dneska, kdyby se stalo, že vypnou ty počítače, tak sou ty lidi negramotný. Tak to je*“). Rodiče se o něj prý starali tak nějak vyrovnaně. Ale aby mu bylo pořádně vysvětleno, o co jde, to nepřipadalo v úvahu. Bylo nejlepší, držet jazyk za zuby a nikomu se nic nestalo.

Za svůj vzor považuje dědečka, protože to byl zemědělec a podnikavý člověk. Výchova je dle něj často ovlivněna minulostí, způsoby se po generaci předávají.

2. Názory na otcovství a na proměnu otcovské role.

Pod mužskou rolí, pojmem otec si představí slušně vychovaného člověka a ne žádného chuligána a narkomana. Také živitele a vychovatele dětí. Ženu obecně bere spíše jako tu, která se stará o děti a domácnost. Ačkoli v jeho době něco jako otcovská dovolená neexistovala, sám by do toho nešel, pokud je k tomu ale chlap stavěný, proč ne. Jen jeden člověk ale dítě vychovat nemůže, jelikož muž i žena mají rozdílné mentality, otec matku zastoupit nemůže.

3. Respondent jako otec, dědeček a partner.

Respondent žije přes padesát let v manželství se svou ženou a vychovali tři dcery, které mu postupně zajistily pět vnoučat – dvě vnučky a tři vnuky. Jelikož O-D2 vyrůstal v zemědělské rodině, i později v tom pokračoval a to ovlivnilo chod rodiny. Manželka byla spíše zajišťovatelka dětí, domácnosti, ale i dobytka. On se zpočátku staral o pole a neměl příliš času. Později se zemědělství vzdali a postavili si dům jinde, přišla i změna zaměstnání.

Když se dozvěděl, že bude otcem, měl radost, protože kdyby neměl, nebyl by to dobrý táta. Že ta první bude holka, věděl dlouho. Děvčata nekoupal ani nepřebaloval, protože neměl čas a nebylo to třeba, jelikož to manželka zvládla. Když byla větší, tak si s nimi také hrál – například s míčem. Pokud bylo třeba, připravoval se s nimi do školy. Když si koupili auto, jezdili i na výlety po příbuzných.

Určitě by se považoval za autoritu, pro své dcery. Poslušnost musela být, jinak je čekal i výprask na zadek. Ale nebyl zbytečně přísný, říká. Dcery se s ním i chodily radit,

třeba co se týká školy. Což trvá dodnes, jen se radí o něčem jiném. Má ale pocit, že si z jeho názorů stejně nic nedělají. Rád jim vyprávěl o válce, ale je to moc nezajímalo a něčemu ani nechtěly věřit. Mohl by se pochválit za to, že dcerám zajistil bydlení, když se začaly stavět na vlastní nohy.

Přál si kluka, ale myslí si, že to výchovu dcer neovlivnilo a vychovával je jako holky. Když se dostávaly do puberty a přicházely lásky, nevyháněl je, říká, snažil se domluvit. Nebylo třeba být jako „otec- bručoun“. Snažil se je vychovat pro rodinu a manželství, takže se dle jeho názoru umí k mužům chovat. Dcery mají pocit, že mezi nimi dělal rozdíly, on tento názor nesdílí („*Tak ony říkaj, že jo. Mě to nepřijde. Starší hlídaly pak tu nejmladší a to se jim moc nelíbilo. Ty holky za sebou nemaj takový procesy, jako sme zažili my, ne*“). I když jsou dcery dospělé, určitě je pro ně důležitý. Říká, že teď hlavně jako děda.

Jako dědeček si vnoučat taky příliš neužil, protože pracoval na směny. A teď, když je v důchodu, nemají oni čas na něj. Ale přicházejí si s ním povídat, dříve i radit, ale teď už si z toho taky moc nedělají. Rozhodně je nikdy neměl v úmyslu vychovávat („*To nepřichází v úvahu. Už jen to školství je v háji úplně a ta technika, to je taky hrozný. Běžně televize, úkoly přes počítač. To maj úplně jiný myšlení než my. Co já jim můžu radit*“). Ačkoli mají kluci i holky jiné zájmy, nemůže říci, že by měl větší radost z vnuka, který mu jako syn scházel.

7.2 Odpovědi na výzkumné otázky

Vysvětlivky:

Výzkumná otázka 1, 2, 3 – **VO 1, 2, 3**

Nastávající otec 1, 2 – **NO 1, 2**

Současný mladý otec 1, 2 – **SMO 1, 2**

Otec-dědeček 1, 2 – **O-D 1, 2**

VO1: Jak by měl podle dotázaných mužů vypadat otec, jaké by měl zastávat role?

Každý dotázaný vidí otcovskou roli trošku rozdílně, přesto se ve valné většině případů shodnou na finančním zabezpečování, výchově, starání se o dobré fungování a ochraňování.

- **NO 1:** Otec nosí domů peníze a stará se o to, aby vše dobře fungovalo.
- **NO 2:** Má názor, že by měl být muž dostupný pro partnerku, starat se o ní v době těhotenství.
- **SMO 1:** Otec by měl zabezpečit rodinu, poskytnout jí ochranu, postarat se o děti, rodinu. Měl by být schopen projevit city, disponovat manuální zručností. Má zodpovědnost za to, že se o někoho od počátku stará.
- **SMO 2:** Vidí otce následovně. Měl by se postarat o rodinu, jak finančně, tak jako psychická opora. Měl by být tolerantní k dětem i manželce.
- **O-D 1:** Zastává názor, že otec je zabezpečovatelem rodiny, je s tím spojena i výchova, aby vše bylo v pořádku a rodina fungovala.
- **O-D 2:** Otec by měl být slušně vychovaný člověk, živitel a vychovatel.

VO2: Jak se otcové podílejí na výchově svých potomků?

Dá se říci, že u všech otců je při výchově potomků překážkou zaměstnání, kde většinou tráví pomalu víc času než doma. Přesto se i tak snaží do výchovy zasáhnout, jak jen to je v jejich silách. Nastávající otcové zatím spíš jen teoretizují, dědečkové se zas ohlíží zpět a říkají si, že by se rádi vraceli domů z práce dřív, aby byli více doma.

- **NO 1:** Tento muž ještě potomka nemá, ale má jistou představu, jak by chtěl jako otec ve výchově fungovat. Rád by vychoval potomka tak, aby byl odolný vnějšmu prostředí. Klade důraz na jazyky a nerad by, aby potomci vasedávali u počítačových her a Facebooku. Když už, tak praktické věci a motorka. S přebalováním nemá problém.
- **NO 2:** Též ještě není otcem, ale plánuje s malým pomáhat, později třeba vyzvedávat ze školky. Rozhodně nezavrhuje společné akce, ještě s kamarády. Má vizi, že bude vychovávat spíše hrou a vzájemnou domluvou. O jeho životní cestě nechce rozhodovat, nechá ho se liberálně rozhodnout.
- **SMO 1:** Malého koupe společně s manželkou, jinak se zapojuje hlavně v případě, že je manželka unavená nebo ho požádá. Bývá kárán za to, že nevěnuje čas výhradně malému a soustředí se třeba na telefonáty.
- **SMO 2:** Syny pravidelně koupe a ukládá ke spánku. Snaží se je vést k disciplíně, poslušnosti a čistotě. Tomu odpovídají i tresty, které většinou postihují oblasti, které je nejvíce zabolí. Chce dětem zajistit

dostatek času s rodinou a poznávání věcí, takže vyráží pravidelně na výlety. Oba syny vede ke sportu, osobně se angažuje v doprovázení. Přeje si, aby měli dostatek koníčků, ale aby nebyli přetěžováni. Během víkendů se se starším připravuje do školy.

- **O-D 1:** Tento otec byl v rodině za autoritu, přesto se snažil vychovávat spíš hrou. K lepším výkonům se je snažil motivovat peněžní odměnou. Oba syny vedl k ping pongu a v létě jezdili na dovolenou. Jako malé je koupal a vyzvedával ze školky. Více, než pomocníkem při přípravě do školy, byl platičem výdajů. Předal jim svou životní moudrost.
- **O-D2:** Určitě by se považoval za autoritu. Poslušnost musela být, jinak je čekal i výprask na zadek. Ale nebyl zbytečně přísný, říká. Dcery se s ním chodily radit, třeba co se týká školy. Což trvá dodnes. Děvčata nekoupal ani nepřebaloval, protože neměl čas a nebylo to třeba, jelikož to manželka zvládla. Když byla větší, tak si s nimi také hrál – například s míčem. Pokud bylo třeba, připravoval se s nimi do školy. Když si koupili auto, jezdili i na výlety po příbuzných.

VO3: Jaké jsou rozdíly jednotlivých „generací“ v pohledu na otcovství?

Někteří z dotázaných si myslí, že se otcovská role proměňuje. Na druhou stranu se objevují i názory, že se určité vzorce se předávají po generacích. Zbytek ovlivňuje rozvoj techniky a proměny doby. Odpovědi jednotlivých respondentů se často podobají, avšak i přesto je každý dotázaný muž ve svém otcovství jedinečný. Otec je živitel a ochranitel, ve většině případů i autorita. Otcové mají nedostatek času z důvodů pracovních závazků. O otcovské dovolené vědí, nemají nic proti tomu, ale žádný z nich by do toho nešel. Důvodem je i finanční ohodnocení v zaměstnání a psychická náročnost. Proto je stěžejní osobou ve výchově dětí matka, která je ve všech případech přítomna.

- **NO 1:** Ztotožňuje se s názorem, že se otcovství od jeho dětství změnilo. Popisuje hlavně materiální oblast, kdy dnes děti dostávají všelijaké technické vymoženosti už v útlém dětství. Role otce je prý jasná. Ten nosí domu peníze, stará se o to, aby vše fungovalo. Matka by se zas měla starat klasicky o domácnost a utrácet peníze. Je nakloněn i názoru, že by to šlo udělat obráceně, ale za cenu, že v domácnosti bude méně peněz.

- **NO 2:** Co se týká otázky proměn rolí, myslí si, že vše záleží hlavně na domluvě a na jednotlivci, protože každý člověk je jiný. Otcovskou dovolenou nezavrhuje, hlavně v případě, kdy by žena vydělávala větší peníze.
- **SMO 1:** Respondent si myslí, že došlo k posunu a otcovská role už je někde jinde, alespoň částečně. Konkrétně svůj názor spojuje s vývojem společnosti a jejími normami. Dřív se po otcích nechtělo, aby se starali o tak malé děti a zajišťovali koupání, převlékání či přebalování. Stejně tak domácí práce, jako třeba vaření, šli mimo ně. Dnes už je to jiné a i muži se více zaměřují na tzv. „ženské úkoly“ a to buď dobrovolně, nebo nuceně.
- **SMO 2:** Podle SMO2 se otcovská role moc nemění a její podstata zůstává v podstatě neměnná. Názor na otcovskou dovolenou má takový, že si myslí, že si to ten člověk tak úplně nevybere, jde spíš o okolnosti. Vidí to jako velký nápor na psychiku. Hlavně, když už jsou děti třeba dvě.
- **O-D 1:** Nemá pocit, že by se otcovství proměňovalo, spíš se to předává z generace na generaci – určité zvyky, zkušenosti, výchova, směřování.
- **O-D 2:** Ženu obecně bere spíše jako tu, která se stará o děti a domácnost. Ačkoli v jeho době něco jako otcovská dovolená neexistovala, sám by do toho nešel, pokud je k tomu ale chlap stavěný, proč ne. Jen jeden člověk ale dítě vychovat nemůže, jelikož muž i žena mají rozdílné mentality, otec matku zastoupit nemůže.

8. Diskuse

V této kapitole bych se ráda zamyslela nad tím, co vše mohlo ovlivnit výsledky mého šetření a to jak pozitivně, tak negativně.

Jako první, kdo mohl mít vliv na výsledky, bych uvedla sebe. Jakožto výzkumník jsem byla důležitým činitelem v interakci s respondenty. Způsob, jakým jsem kladla otázky, jak jsem artikulovala, jak si získala důvěru a neverbálně s nimi komunikovala, mohlo způsobit, jaké informace mi svěřili a které si nechali pro sebe. Vliv měla určitě i celková orientovanost v tématu a usměřování interview. Upřímně musím říct, že jsem zpočátku očekávala, že bohatost získaných informací bude vyšší a že muže bude lehčí rozpovídat. Možná byla chyba v připravenosti

dotazníku a stylu pokládání otázek. Mnohdy jsem se obávala zabrousit do více intimních oblastí a často jsem tak zůstala jenom na povrchu.

I samotný respondent hrál důležitou roli – jeho temperament, kognitivní a komunikační schopnosti. Pokud byl člověk víc introvertní, pravděpodobně odpovídal víc obecně a povrchem. U extravertního člověka se předpokládá, že se o některých tématech víc rozpovídá. Vyskytly se mi v práci oba případy, tedy odpovědi strohé i obsáhlé. Nevýhodou je, že dotázaný nikdy nedokáže slovy vyjádřit to, co si myslí, cítí, jak danou situaci vnímá – dochází k deformaci myšlenky. Svou roli zde hraje i pochopení a uchopení otázky. Výpovědi mohly být ovlivněny i momentální situací a náladou respondenta. Ovšem obsah získaných informací mohl být ovlivněn i tím, že respondenti odpovídali tak, jak očekávali, co budu chtít slyšet. Nebo se nechtěli ukázat ve špatném světle. Někteří muži vzpomínali na události dávno minulé, a jak víme, vzpomínky nejsou jen rekonstruktivní, ale též konstruktivní.

Dá se předpokládat, že ke spolupráci svolili muži, kteří se na poli rodičovství necítí úplně nesví, proto jsem se setkala převážně s pozitivně laděnými odpověďmi.

Za prohřešek by se dalo brát to, že jsem si výpovědi mužů neověřila od jiného zdroje – například od manželek nebo dětí, ale vzhledem k tomu, že jsem chtěla zjistit, jak se vnímají samotní muži, jako otcové a jak na tuto problematiku nahlízejí, nepovažovala jsem to za stěžejní. V úvahu by připadal snad jen test nebo dotazník, jako doplnění k interview.

V neposlední řadě bych zmínila umístění diktafonu. Ačkoli žádnému muži nevadilo, že na něj uvidí, myslím, že je vlastně docela rozptyloval, protože se mnohdy víc rozpovídali až po skončení nahrávání.

Při porovnání jsem došla ke zjištění, že názory mužů z jedné „generace“ jsou občas protikladné, proto nezáleží, v jakém období otcovství se muž nachází. Jak muži vnímají otcovství, ovlivňuje mnoho faktorů, právě i generační přenos.

Zajímavý je i fakt, že oba nastávající otcové nebyli v manželském svazku, na rozdíl od všech ostatních. I na tomto příkladu lze vidět, že společenské normy se mění a takzvaně nemanželské děti jsou čím dál častějším jevem, což potvrzuje Singlyho (1999) tvrzení o současné rodině tzn., narůstá mimomanželská porodnost (viz kapitola 1.3.3).

Závěr

V této kvalifikační práci, nesoucí název *Role otce v současné rodině* jsem si kladla za cíl zmapovat vnímání otcovské role nastávajícími otci, současnými mladými otci a otci - dědečky. Pozornost byla směřována ke zjišťování, co si představitelé jednotlivých „generací“ představují pod pojmem otec, jak vnímají otcovství na obecné rovině, jakou roli sehrává v jejich osobním životě, jak vnímají sebe jako otce v porovnání se svým otcem - vztah k dětem, péče o ně, společné aktivity s dětmi, preference výchovného stylu.

Došla jsem k závěru, že každý dotázaný vidí otcovskou roli trošku rozdílně, přesto se ve valné většině případů shodnou na finančním zabezpečování, výchově, starání se o dobré fungování a ochraňování. Pronikání do rodinného života je z velké části ovlivněno pracovní vytížeností a samotným zájmem mužů, který byl de facto ve všech případech pozitivní. Polovina mužů o sobě dokázala říci, že jsou pro děti autoritou a pokládají tento přístup za důležitý pro kvalitní utváření potomků. Na druhou stranu je vidět posun, protože všichni dotázaní nastávající a současní otcové s partnerkami navštěvovali nebo navštěvují porodní kurz, byli nebo se chystají k porodu a snaží se dětem věnovat podstatně více času, což se o otcích – dědečcích říci nedá. Toto zjištění odporuje tvrzení manželů Cowanových (viz kapitola 3.1), podle kterých je takto připravených mužů menšina. Zatímco tvrzení Burgess (viz kapitola 3.1), že mnoho nastávajících otců bývá přítomno u porodu i moje studie potvrzuje. Samotní muži neshledávají, že by se otcovská role nějak výrazněji proměňovala, ale vidí ji spíše neměnnou, jejíž model se po generaci předává.

Výsledky mého šetření se v některých bodech shodují s výsledky výzkumné studie Sobotkové, Reiterové a Hurníkové (2011), který jsem zmiňovala v kapitole 2.3 Otcové versus matky. Konkrétně v tom, že matky jsou orientované více na rodinný život než muži, kterým do soukromí více proniká pracovní činnost, díky čemuž na ně více působí stres, který negativně ovlivňuje rodičovské fungování.

Výsledky šetření by se daly použít jako mapující výzkum k širšímu rozpracování daného tématu, nejlépe kvantitativní metodou, aby bylo možné názory zobecnit na širší populaci. Případně je vhodná k přečtení těmi, které zajímá, jak funguje otec v jiných rodinách a jak vnímá jednotlivé otázky rodinného života.

Seznam literatury

- Augustyn, J., *O otcovství s Josefem Augustynem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-632-9
- Bakalář, E., *Průvodce otcovstvím aneb bez otce se nedá (dobře) žít*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-605-0
- Biddulph, S., *Mužství*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-209-6
- Blankenhorn, D., *Fatherless America: Confronting our Most Urgent Social Problem*. New York: Harper Perennial, 1996. 328 s. ISBN 0-465-01483-6
- Bowlby, J. *Vazba*. Praha: Portál, 2010. 356 s. ISBN 978-80-7367-670-4
- Burgess, A., *Návrat otcovství*. Jota, 2004. ISBN 80-7217-296-4
- Corneau, G., *Anatomie lásky*. Praha: Portál, 2000. 248 s. ISBN 80-7178-398-6
- Černá, P., *Rozvod, otcové a děti*. Praha: Eurolex Bohemia, s.r.o., 2001. ISBN 80-86432-11-4
- Dudová, R., *Otcovství po rozchodu rodičovského páru*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v.v.i., 2008. ISBN 978-80-7330-136-1
- Ferjenčík, J., *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši* [ze slovenštiny přeložil Petr Bakalář]. Praha: Portál, 2000. 255 s. ISBN 80-7178-367-6
- Goetz, M. A., *My father, My Self. Understanding Dad's Influence on Your Life*. Boston: Mass., Element, 1998.
- Hendl, J., *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2
- Henslin, E.R., *Otec a syn*. Praha: Návrat domů, 2003. ISBN 80-7255-068-3
- Janoušek, J., *Sociální psychologie*. 2. Svazek. Praha: SPN, 1984. ISBN nevedeno
- Kapr, J., *Nastávající otec*. Praha: Mladá fronta, 1984. 184 s. ISBN nevedeno
- Leman, K., *Na otci záleží*. [Překlad Pavel Štička] 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2008. 161 s. ISBN 978-80-7255-175-0.

- Maříková, H., Pečující otcové: Příběhy plné odlišností. *Sociologický časopis/ Czech Sociological Review*. 2009, roč. 45, č. 1, s. 89-113. ISSN 1210-3861
- Matějček, Z., *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6
- Miovský, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4
- Možný, I., *Moderní rodina*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8
- Možný, I., *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. ISBN 80-86429-58-X
- Novák, T., *Vztah otce a dcery*. Praha: Grada, 2009. 128 s. ISBN 978-80-247-2078-4
- Ratislavová, K., *Aplikovaná psychologie porodnictví*. Praha: Reklamní atelier Area, 2008. ISBN 978-80-254-2186-4
- Polí, O., *Srdce táty*. [z italského originálu... přeložila Markéta Štěpánková]. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. 151s. Familia; sv. 8. ISBN 978-80-7195-408-8
- Sedláček, M. Případová studie. In Švaříček, R., Šedřová, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007 s. 96-126. ISBN 978-80-7367-313-0
- Small, M. F., *Naše děti, naše světy*. Praha: DharmaGaia, 2012. 248 s. ISBN 978-80-7436-028-2
- Sobotková, I., *Psychologie rodiny*. Vyd. 2., přepracované. Praha: Portál, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7367-250-8
- Sobotková, I., Reiterová, E., Hurníková, K. Rozdíly mezi otci a matkami v pohledu na fungování rodiny, v životní spokojenosti a rovnováze mezi prací a rodinou. *Československá psychologie*. 2011, roč. 55, č. 2, s. 139-151. ISSN 0009-062X
- Singly, F., *Sociologie současné rodiny*. [z francouzského originálu přeložili Stanislav Štech a Ludmila Šašková]. Praha: Portál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1

Střelec, S., *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna, 1992. 160 s. ISBN 80-8529-884-8

Špaňhelová, I. *Dítě. Vývoj a výchova od početí do tří let*. Praha: Grada, 2003. ISBN 80-247-0552-4.

Šulová L. Člověk v rodině. In Výrost, J., Slaměník, I. ed. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998, s. 303-342. ISBN 80-7178-269-6

Trapková, L., Chvála, V., *Rodinná terapie psychosomatických poruch*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 224 s. ISBN 80-7178-889-9

Vágnerová, M. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5

Vágnerová, M. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8

Vágnerová, M. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0

Yablonsky, L., *Otcové a synové*. [z angličtiny přeložil Jiří Foltýn]. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-075-8

Zoja, L., *Soumrak otců*. [z italského originálu přeložil Petr Patočka]. Praha: Prostor, 2005. ISBN 80-7260-145-8

Přílohy

PŘÍLOHA Č. 1 – přepis rozhovoru – mladý otec

20.2.2013 – v restauraci, dle respondentova výběru - cca 20 minut na mikrofon, celkově 40 minut s i bez nahrávání.

Takže, já bych se nejdříve formálně představila. Jmenuju se Tereza. Jsem studentkou třetího ročníku na psychologii a budu psát bakalářku na téma role otce v rodině. Výzkum teda bude mít tři skupiny mužů, těch otců- nastávající otce, mladé otce a ty dědečky. Takže, bych se nejdřív chtěla zeptat, zda souhlasíš s nahráváním a s těma otázkama.

S nahráváním souhlasím. Otázky zatím ještě nevím, jaký budou, ale samozřejmě se budu snažit odpovědět.

Jo, jasně. Samozřejmě, stačí říct, že je otázka nevyhovující a neodpovídat.

Jasný, rozumím.

Ještě bych chtěla říct, že nebudu používat žádný osobní údaje a tak. Etika a mlčenlivost budou zachovány. Jenom bych se teda chtěla zeptat, abych mohla zařazovat, na věk.

Takže, je mi 32.

Jaký máš vzdělání?

Vysokoškolský. A jestli chceš zaměření, tak práva.

A pracuješ teda v oblasti těch práv?

Eh, no, daňová oblast.

Jo. A můžu se ještě zeptat na počet dětí?

Zatím jedno.

A je to kluk nebo holka?

Kluk je to.

Kolik mu je?

Narodil se 25. září 2012.

Manželství teda asi taky první?

(Smích) Jo. V mém případě první, v případě manželky druhý. Takže všechno první.

A jak dlouho jste spolu?

Svoji jsme dva roky. Před svatbou rok a půl.

Jo. Co si vybavíš pod pojmem mužská role? Nějaký asociace, který tě napadají?

Tak zabezpečení rodiny, určitě. Taková ochrana, asi by to měla být i určitá dovednost, manuální zručnost. Což v mém případě asi není tolik aktuální. A, no, určitě taky nějaký ten cit k té rodině a prostě tyhle oblasti taky. I když jsou spíš jakoby dávány těm ženským, tak i ty chlapi by měli umět projevit nějaký cit. Nějak se o tu rodinu a ty děti postarat i v tom malém věku, to už je dneska jako trend.

Když se řekne pojem otec, tak co se ti vybaví?

No, někdo, kdo se musí starat jako, už není sám, už se musí starat o někoho jiného. Většinou, že jo, se musí starat o úplně malý dítě od začátku a prostě zodpovědnost no, se mi asi vybaví.

Máš pocit, že se otcovská role od dob tvého dětství nějak proměnila?

No, řek bych, že jo. Že to jde s vývojem společnosti. Takže dřív se asi po těch otcích nechtělo, aby třeba se starali o tak malý děti – aby je převlíkali, koupali nebo zajišťovali takovej ten chod té rodiny, třeba i jako vaření nebo tak. Dneska už to inklinuje i do těch ženských úkolů. Ti tátové jsou mnohdy nuceni, někdy to dělají rádi, tyhle úkoly. Určitě se proměnila, asi ne radikálně, ale nějaký změny tam vidět jsou, alespoň v mé rodině jo.

Takže taky se postaráš o to vaření nebo nějaký ten úklid?

Jo, to jo, to se postarám.

Jak jsi vnímal svého otce, jak se v rodině angažoval - třeba co se týče výchovy nebo jak dlouho trávil čas doma s rodinou?

No, to je právě vono. Že to je hodně vidět na té rodině. Na té minulosti té rodiny. Když to tam člověk nevidí, tu roli toho otce, v nějaký pozici, tak už automaticky přebírá, že tak to má být, jo. A to právě bylo i u mě, že můj táta se moc nestaral. Moc doma nebyl, co já vim, sem byl malej, takže já nevím, to je na dlouhý vyprávění. Ale byl hodně v práci a ne že by na rodinu kašlal a neměl nás rád. Neuměl to dát najevo, to je celý. Neuměl se ani postarat o ty běžný, praktický záležitosti. Nebo ho k tomu máma nepouštěla. Jo, bylo to takový, běžný. U mě to je už trochu jinačí. Jsem přece jen byl jinak vychovanej, v průběhu toho života. Jiný společenský pravidla jsou, takže, myslim, že ta moje role už je posunutá jinam.

Myslíš, že tě nějakým způsobem otec připravil na tu roli otce tím, jaký byl?

Určitě, jo, určitě, no. Každý otec určitě připravuje svého syna i tu dceru na roli být pak otcem nebo matkou. Takže záleží, jakým způsobem, že jo.

Stýkal ses s dědečkem?

No, já jsem už je moc nepoznal. Jednoho vůbec a s tím druhým už to bylo do deseti let. Pamatuju si ho jako bezmocného starce, když to tak řeknu, kterej jako už jenom tak přežívá, v uvozovkách.

Otec byl největším mužským vzorem nebo to mohl být i nějaký jiný muž?

No, tak u nás v rodině třeba sourozenci od rodičů. Jak máma, tak můj táta měli bratry. Ti byli, řek bych víc pro tu rodinu. Ten tátovo brácha byl prostě jinej. Byl víc jako, no, o tu rodinu se dokázal postarat. I po tý praktický stránce, i tý vztahový, citový. Takže vliv to nějakěj mělo, ale nedokážu říct jakej.

Jak si se připravoval ty na otcovství?

No, nijak. To se ani nedá připravit.

A s manželkou jste chodili třeba do nějakých kurzů? Nebo tak něco?

No, akorát kurzy, který se netýkají rodičovství, otcovství. Spíš porodnický kurzy a todleto. To s tím asi tolik nesouvisí. Ale na to se nedá připravit, si myslím. Protože nevíš, do čeho jdeš a to zjistíš, až se to dítě narodí, jo? Můžou ti říkat příbuzný, kamarádi – cokoli. Ale až ta situace nastane, tak se musí řešit.

A můžu se zeptat ještě, byl jsi u porodu?

Jo, jo, byl jsem.

Považuješ to za nějakou důležitou, za nějakěj zlom v tom otcovství? Třeba víc inklinuješ k tomu dítěti?

Noo, je to důležitý, že to tam proběhlo. Že tam ten muž, otec, chlap nějakěj je. Trochu to ten vztah k tomu dítěti povzbudí, ale zase chápu ty chlapy, který tam bejt nechtěj. Že se jim to...že je to záležitost tý ženský. Ale podle mě je ta přítomnost otce u porodu ne kvůli tomu dítěti, že by se prohluboval vztah. Spíš je tam kvůli tý ženě, manželce. Co sem měl zkušenosti, tak vim, že když tam je sama, tak tam není pořád někdo u ní, nějakěj personál, takže je dobrý, že tam někoho má.

Jo, taková psychická podpora.

No, jo jo. Psychická podpora je to a nezastupitelný. To jako doporučuju.

A když ses stal tím tatínkem, tak jak jsi to prožíval?

Myslim, že dost emotivně, no. Nějaký slzy byly a prostě, je to dojemný. Ale záleží na každým člověku, s někým to neudělá viditelně nic, někdo se projevuje jako že skáče na trampolíně nebo z okna, jo. Ale to je zase každýho věc. Je to zážitek, kterej si budu pamatovat do konce života.

Takže radost?

Jo. To určitě.

Jak se angažuješ ve výchově nebo kolik času tím trávíš?

No, tak o výchově se ani tak zatím tolik bavit nedá. Zatím jenom takový pečování. Co mi dovolí čas, no. Jsem v práci.

Tak třeba máte nějaký domluvy, že každé něco udělá?

Jó, jo, tak když už je žena víc unavená nebo mě třeba i požádá, někdy si já řeknu sám, že ho přebalím. Koupeme společně zatím a takový ty věci. Nemůžu to nechat jen na ní. Když je tam celý den sama, tak vim, že i když má ráda našeho malýho, že jí to už leze na mozek, že určitý odfrknutí potřebuje, takže tak. Staram se, snažim se pečovat.

Vnímáš u sebe nějaký nedostatky, co se týče té otcovské péče nebo toho přístupu?

No určitě tam nějaký jsou. Ty sou mi neustále vytýkaný manželkou. Já nevím, no. Že bych se měl víc věnovat tomu dítěti, když se mu věnuju nebo když o něj pečuju, tak že bych se měl věnovat jenom jemu. A mě občas rozptylujou nějaký situace tam u nás doma nebo tak. Když mi zvoní telefon, tak jdu se na něj podívat nebo ho nenecham na později. Tak to stoprocentní zaujetí tím dítětem, to u mě chybí, toho jsem si vědomej.

Máš pocit, že i tvůj otec měl nějaký nedostatky nebo co ti chybělo u vlastního otce?

No, určitě aby byl víc doma. Ale to se týká spíš věku, až to dítě začne vnímat. Když je třeba tříletý nebo todle, když nějaký podvědomí tam je i u toho kojence, batolete. Je důležitý, aby ten malej človíček viděl toho tátu. Ten můj táta nebyl tolik doma, jak bych si přál a nebral nás tak nějak někam. Žádný aktivity ani sám třeba neprovozoval, jako je dneska běžný - jezdit s dětma, malýma, na kolo nebo lyžovat. Já nevím, kde všude je tahat, tak to třeba nebývalo tak běžný, ale dělo se to, že jo. Tak to se mnou dělala máma.

Máš tendenci poučit se z těch jeho chyb?

To si říkám celý život, že nebudu jako táta. Ale postupně zjišťuju, že se chovam aspoň trochu jako on, jak reaguje na situace. Ne, že bych třeba nelyžoval nebo se třeba nesnažil tu rodinu někam vytáhnout. No ne, spíš jak na situace reaguju a používám stejnou mluvu jako on. Ale toho se nedá zbavit, odnaučit, to je prostě kopie.

V čem vidíš svojí největší přednost, co se týče výchovy nebo tak v tom směru. Jestli je něco, co tě napadá, abychom nemluvili jenom o těch negativech, ale i vyzdvihnout něco.

Nějaký pozitivum? Hm, no, nevím. To je ... že, že mam manželku a že našeho malýho rád, že ho vidím. Nevím, jestli to je pozitivum, třeba to někdy v nějakých rodinách ani jako není. Táta nebejvá doma, prostě, že nemá takovej vztah k těm dětem nebo k manželce. Takže, nevím, jestli to je pozitivum. Možná něco, co bych chtěl zdůraznit. O malýho se staram, pečuju, dokážu přebalit, ale to myslim, že není dneska nějaká výjimka u těch chlapů. Před dvaceti lety bych asi byl výjimka, to bych si asi moh říct, že sem nějaký - v menšině, ale teď asi ne. Takže výrazně něco pozitivního, bych asi neved.

Když jste očekávali potomka, věděli jste hned, co to bude?

No, asi od třetího měsíce. Záleží, jak je tam to dítě natočený. Nikdy to není vidět ani do poslední chvíle. Ale my jsme to věděli už od třetího měsíce, nějaký náznaky tam byly, pak se to potvrdilo, defakto v šestém měsíci. Mě to bylo jedno, co to bude, manželka si přála víc kluka a pak chce holčičku. No, tak uvidíme.

Takže máte v plánu ještě další děti, jo?

Hm, noo, chceme. Já sem jedináček a není to dobrý, takže dvě děti je lepší mít, aby si mohly třeba hrát nebo prostě podpořit se potom v tom životě. Manželka má představu, že chlapec by měl chránit tu dívku. V její rodině to tak teda není, no. Nevím, jak u tebe, že by třeba chlap chránil tu mladší sestřičku? Muj švagr dokonce tu manželku šikanoval, takže oni se hodně prali, takže to bylo takový psí sourozenectví. Tak co tam máš dál?

No, zrovna sem nějak vyčerpala, co sem měla. Už bych to asi nějak pomalu uzavřela.

No, tak to kdyžtak ještě pustíme, když tě něco napadne.

A nebyl teda žádný problém, všechno v pořádku?

Né, nebyl problém.

Tak děkuju.

Není zač.

PŘÍLOHA Č. 2 – přepis rozhovoru – nastávající otec

12.3.2013 – u respondenta doma – cca 33 min.

Takže já se jmenuji Tereza Marková a dělám výzkum k bakalářské práci na téma „Role otce v rodině“. Chci vyzkoumat, jak otcové nahlíží na otcovství, jak se angažují v rodině. Mám 3 kategorie otců- nastávající otce, mladé otce a otce otců. Chci zjistit, zda jsou nějaké odlišnosti mezi nimi, jak vnímají tu roli otce. Chtěla bych říct, že můžeš odmítnout odpovědět na nějakou otázku, kdyby byla citlivá nebo nepříjemná a taky ochrana osobních údajů- nebudu psát žádné identifikační údaje, mlčenlivost o všem, co řekneš.

Jestli souhlasíš, tak bych začla otázkou na tvůj věk.

Věk, věk (smích) 31.

Vzdělání?

Vzdělání, to já nevím, pátá třída třikrát? Ne, normálně, vyučenej sem.

A teď práce?

Práce dobrá, pracuju jako mistr v automobilovém průmyslu.

Dítě čekáš první?

Jo, doufám, že je moje teda (smích).

Víte pohlaví?

Pohlaví nevíme, my se spíš necháme překvapit.

Máš nějaký přání - jestli holku, kluka?

Nevim, to je jedno, jestli to bude kluk nebo holka.

Co si představíš pod pojmem mužská role?

Mužská role? Mužská role? Já nevím, co ten pojem přesně znamená.

No, tak třeba jedna mužská role je třeba to otcovství.

Hm, mužská role, jako herectví, jelikož - nic nehrajam. Čekáme dítě, tak se přizpůsobujem situaci.

Měl si v životě nějaký mužskej vzor, kdo tě inspiroval? Třeba otec, dědeček nebo někdo úplně jinej?

No, asi nikdo. Každý, každý inspiruje sám sebe, něco skrytýho v sobě. Ale jinak jsem nekoukal na někoho, jak von to dělá. Koukám, jak to dělá blbě, jak to můžu dělat jinak, že jo.

Co se ti vybaví pod pojmem otec?

Otec - starosti.

Ještě něco dalšího?

Starosti, pojem otec. Hmm. Tak čekáme dítě, tak samozřejmě jsem musel koupit byt - ptáček si taky staví hnízdo, že jo. Takže asi nějakým takovýmdle stylem, no. Abychom byli jako ve svém, neovlivněný okolím – u příbuzných, rodičů, bratrů a sester, který ti budou říkat, jak to máš dělat, protože jim když do toho někdo kecal, tak se jim to taky nelíbilo. A upřímně, potom šli do háje, jako všichni.

A nějaký vlastnosti, který by ten otec měl mít?

Nesmí bejt srab (smích).

Vnímal jsi nějak vlastního otce, jakej jste měli vztah?

Jo, můj otec byl velice inteligentní muž, kterej si budoval svojí kariéru a šel za svým.

Ehm.

I přesto, že měl rodinu, tak vychoval děti. To jo. Vlastně něco podobného, jako já teď. Odstěhoval se a dělal, jak se to říká - hrabal se na svém vlastním písečku, aniž by ho někdo ovlivňoval, žejo. Chci říct, že ten, kdo bydlí u rodičů, tak to má strašně jednoduchý, polovičku toho má zdarma, všichni za něj něco udělaj. Ale trpět kecý, když to řeknu blbě, „ty to děláš takhle, takhle to nedělej, dokud tady bydlíš“...no ne? Tak jsem jako každej rozumnej člověk udělal, že sem se odstěhoval kamkoliv, jen abych nebyl ovlivňován jinou myšlenkou, než tou svojí.

A angažoval se otec třeba v tom, že trávil čas s dětma nebo tak?

Joo, můj otec velice. Jezdili jsme do přírody, třeba na víkend, na ryby. Táta je vášnivej rybář. Takže už odmala lodičku, jezdili jsme po vodě a po lesích jsme spávali, ohníčky, střílení ze vzduchovky. To jo, na to byl dobrej. Myslim, že nám dal hodně.

Představuješ si, že něco takovýho budeš dělat ty taky?

Jo, tak určitě, no. Dneska je doba velice špatná. V dnešní době musíš bejt větší svině než ten druhej, jinak jsi mrtvej. Tak asi takovymdle stylem. Ta doba je taková, že bohužel, takhle to funguje, no.

A nějaký představy, až se to dítě narodí, tak jako přebalování?

Tss, v pohodě.

Žádněj problém? Takhle v tý představě nebo po zkušenostech?

Em, když si vezmu představu mý práce a přebalování dětí, tak bych radši přebaloval děti, než ty dospělý v tý práci. To je nejhorší - práce s lidma. Pracuju s lidma, bohužel. Malý dítě je oproti nim zlatý.

Připravovali jste se nějak společně s partnerkou na to rodičovství?

Jako, že bysme ho plánovali?

Né, jestli třeba, když ses dozvěděl, že budeš ten otec, co to s tebou dělalo? Cítil si se třeba připraven?

Mmm, já se necítím připraven ani teď, po devíti měsících skoro. Přiravenej budeš, až to přijde, že jo. Připravovat se na něco, co ještě není a vědět, co budeš dělat, je prostě taky nesmysl. Stejně nevíš, když jdeš po chodníku, co je za rohem, tak nemůžeš vědět, co uděláš, jestli tam něco bude, když nevíš, co tam je, kluk nebo holka. Já když sem se to dozvěděl, my sme se to dověděli trochu pozdě, protože sme to jako plánovali - neplánovali, takže sme to nehlídali. Takže se pro to prakticky nic neudělalo, akorát sme zařídili to, abychom měli kde fungovat. Protože abych já bydlel u jejích rodičů nebo partnerka u mejch rodičů - tchýně, tchán, jak sem říkal předtím. Nesmysl, hovadina. To bych radši skočil do zdi, prostě ne. Tak sme to vyřešili takhle, že sme koupili finančně přijatelný, co dokážem utáhnout, malej byt prostě. Nenárokovej na opravu, na údržbu, prostě, kdyby se mi něco stalo, tak to partnerka utáhne z přídavek. Nebo, když to řeknu,

z mateřský, jo. Že by utáhla prostě, všechny ty složenky okolo, že to není žádný byt 2+1, 3+1, jak si kupují dneska, kdy si berou hypotéku, což je jako nesmysl.

A co třeba nějaký kurzy?

Jo, včera sme byli na porodním. Poprvé na čtvrtý lekci (smích) takže sem tam usínal trochu. Jablko sem si taky nedal, tak sem tam odeseděl hodinu a půl. Víme, že potřebujem kartáček a papuče, do porodnice. Jo, naučili jsme se dechat i vydechovat s otevřenou pusou.

Připravuješ se na to, že bys byl třeba u porodu?

No, asi jo. Zpovzdálí, tam jde jenom o to, že doba je taková, že dítě každou chvíli upadne na zem, je pochroumaný. Vo to mi de, aby tam někdo byl. Doktor samozřejmě za nic nemůže, bere sto měsíčně. A měl kluzký rukavice, že jo, takže tak. Kdyby náhodou.

Jo, aby byl svědek.

To svědectví, to by tam asi bylo víc lidí vod krve, potom. Tak asi důvod toho bezpečí, aby tam bylo. Ta partnerka tam nebude sama, kdyby se něco stalo, tak tam furt bude někdo, kdo může jakýmkoli způsobem zasáhnout.

Vnímáš nějaký rozdíly mezi rolí otce a matky?

Mezi rolí otce a matky... tak, hm, role otce, to je jasný. Když se to narodí... moje role asi bude nosit domu ty peníze a starat se o to, aby to fungovalo, že jo. A role matky, starat se o tu domácnost, klasicky. To je nekonečný příběh, jak říkám, ženská by měla být v domácnosti, chlap přinese prachy, ženská je utratí, že jo. Nebo takovýmdle stylem. Jde to udělat obráceně, přemejšlel sem o tom, že bych šel na mateřskou já, taky by mi to nevadilo. Sice bysme byli asi trochu v mínusu, ale já bych si možná odpočinul. Určitě.

Tak uvidíte potom, jak to budete prožívat, jestli to bude tak.

Počítám s tím. Nejsem nejmladší na otce, není mi dvacet, tak já myslím, psychicky bych se s tím vyrovnal. Teď to bude rok křičet a kadit do plínky, to by se dalo taky přežít, myslím. Ten druhý rok už se to bude trochu kutálet po zemi, přestane řvát a bude spíš mrmlat, jo. A ten třetí rok, tam už nevidím žádný problém. To si řekne, co chce, že chce e-e a že chce hamu a takovýdle věci, no. Někdo to udělat musí.

Když byla partnerka těhotná, pociťoval si taky třeba na sobě nějaký příznaky těhotenství u sebe. Existje třeba fenomén „couvade“, že i muži prožívají těhotenství.

To sou kecy. Jak může chlap prožívat těhotenství? Chlap to může prožívat v tom, že ženský se zvětší prsa, má trochu přitažlivější pozadí a to je asi všechno. Ono v tom osmém měsíci, tak to přijde, až to naroste, tak pak to může prožívat trochu jinak, no. A

ne, že by byl těhotnej nebo měl nákej syndrom. Já to teda nezažil a беру to tak, že se prostě budu starat o něco, co bude mít nějakou budoucnost, asi. Ale že bych spad do nějaký sféry, jako psychostavy a ježiš-marja, to prostě ne.

Máte nějakou představu, jak chcete dítě vychovávat. Jestli bude mít nějakou direktivní výchovu nebo liberální nebo tak?

Direktivní ne, to spíš výchovu vůči prostředí, který je venku. Musí bejt větší kurva než ty ostatní. Ne, dneska to tak opravdu funguje. Já s těma lidma pracuju a prostě, málokdy se domluvíš, že to je takhle a takhle. Když to bude holka, tak bude muset bejt drsnější a když to bude kluk, tak ten bude muset bejt ještě větší drsňák. Hlavně, aby se někam dostal. Dneska, když to vemu, tak za prvý, třeba do dvaceti let dopředu, já nevim, co bude za pět let a třeba nemusím mít práci, nemusíme bejt ani tady, můžem jít někam jinam. Zaplatíš dítěti školu, ve dvaceti vyleze školu, dneska je to samej student. Když tomu je dvacet, dvacet pět, třicet - ono to furt studuje a nehráblo to na práci. Což je taky dobře, nadruhou stranu to zase platíme, že jo, stát věčně nemá. Proč, protože studuje. Takže spíš k něčemu do budoucna, co bude mít budoucnost. Ani školu dneska nepotřebuješ. Angličtinu umí každej trouba, francouzštinu skoro taky a němčina, to je dneska taky normální. Spíš ruština, španělština, italština. Tyhle jazyky se v prostředí, v kterým se pohybuju, není ruština, španělština, italština nic neobvyklýho Angličtina je jak mateřština, tam se ani jinak nemluví, jo? To je prostě samozřejmost, není to nic extra. Takže ho spíš poslat někam pryč, protože tady u nás to nemá budoucnost. A musí se to dítě dostat co nejvejš. Tím líp pro něj, no. Dělat rukama, to je špatný, lepší je myslet hlavou a prostě bejt vyčůranější, než ten druhej. Jinak se nikam nedostaneš, prostě.

Co pro tebe osobně znamená otcovství?

Pf, otcovství, pro mě je to změna života. Chodit do práce, z práce. Takhle přideš a bude tu aspoň něco jinýho, co budeš moct nějakým způsobem utvářet, aby to fungovalo. Dneska, když to vidíš, tak ty děti - to je katastrofa. Sme byli kolikrát v těch supermarketech a tam sem byl svědkem scény, kterou sem v životě neviděl. To sem si říkal, že bych ho musel zabít, ty vole. Bych ho zavřel do toho mrazáku a šel bych pryč. Rozmachaný, všechno maj. Aby rodiče od nich měli pokoj, tak jim všechno daj, i když na to nemaj nebo jim to dát nemůžou.

Takže na půjčku.

Tak, ty vole. To je konec, hotovo. Dítě začne řvát, kope do tebe, nebaví se s tebou, nadává ti. Jejich nadávky v jejich letech, to já neuměl ani v patnácti, ty vole. Jediný, co mi zůstalo, bylo to „ty vole“. Takže pro mě to bude spíš zábava a odreagování, než extra starost, si myslím. Ale to uvidíme, až to bude aktuální.

Jak vidíš vlastní rodinu teď, jak si jí představuješ.

Ve světlým světle. Dobře.

A trochu do budoucna?

Já bych nerad plánoval, protože pak to často shoří. My sme takový, že to necháváme na to, jak to vyplyne, na nic netlačíme a ono to kupodivu dycky přijde samo. Většinou, když na to tlačíš a chceš honem, honem, tak to většinou není, protože to není. Když se na to vybodneš, zapomeneš, tak si tě to najde. Ale něco vyhledávat - tenhle barák chci, za deset mega, tak jdu a vezmu si půjčku. Chtěli jsme byt, náhoda, ale máme ho. Do budoucna, tak to je jasný - rodinnej barák, Ferrari a dítě, nevím, co to bude. Bude mít firmu stamilionovou, tisíc zaměstnanců. To je tak trošku volnomyšlenkářství, no.

Co třeba počet dětí, o tom ste se bavili?

Já sem chtěl dvojčata, dvě holky a máme jenom jedno. To je těžký no, to je to, co chceš.

Ty si z dvojčat?

Ne, já mam bratra...jo a ségru vlastně ještě, ty vole. Tý je šest, to je hrozný. My sme z mý strany trochu rodina, že co si neuděláš, to nemáš. Sme zadarmo nikdy nic nedostali. Táta dycky říkal: „Chéš? Vydělej si, máš smůlu“

Takže třeba i ta velikost rodiny bude záviset na financích?

Né, to ani ne. My sme velká rodina, dá se říct, ale na financích to nikdy nevázlo. Jaký si to uděláš, takový to máš. Můžeš si udělat deset dětí a bydlet v maríngotce, na tom nezáleží. Ale říkám, ta výchova z mý strany byla velice velká příprava, že starej se sám, jo? Protože v týdle době ti nikdo nepomůže, prostě ne.

Hm.

Tak budoucnost mojí rodiny. Dvojčata se nepovedly, tak doufám, že příště to nebudou trojčata. Z toho už bych se asi picnul. Dvě by stačily, do budoucna, v průběhu dvou let, uvidíme, co vyroste z tohodle. Tady samozřejmě asi nezůstanem, půjdeme jinam, do většího. Budoucnost je světlá, sice moc daleko nevidím, já sem nikdy daleko neviděl a ani sem nechtěl.

Je u vás ve vztahu někdo dominantnější?

Jak kdy, my to máme jak přesýpací hodiny. Když si dupne, tak to stojí za to. Normálně výměna názorů - nehádáme se, neperem se, tak nějak normálně. Vždycky z toho něco vyleze, co stojí za úvahu.

Po kolika letech partnerství přišlo dítě?

To je strašně dávno, že ještě svítily hvězdy. Ty jo, devět let to je. Uteklo to jako voda, brutus.

To je docela dlouhá doba.

My si to užívali, prožili jsme si svoje a nelituju toho ani náhodou. To, co sme si neužili předtím, tak to bysme teď s tím malým nedali.

Svatbu plánujete?

Mluvíme o ní, ale to je taky trochu - v brzký budoucnosti, jestli se to povede. Až se to narodí asi, aby to dítě už bylo trochu zabezpečený

Myslíš, že je svatba důležitá pro fungování rodiny?

Já myslím, že to vůbec není důležitý. Pro fungování to důležitý není. Je to spíš rituál - prstýnky, na louce...a je to jako, jak bych to popsal, důležitý pro partnerství...nevím, nemůžu posoudit, ještě jsem jí nepožádal. Ale co sem sledoval jiný páry, tak se rychle vzali a rychle rozvedli. Podvádí jeden druhýho. Ten prstýnek nic neznamená, si myslím. Důvěru teda jo, to je jasný, ale ve většině případů to tak není. Pro mě to zásadní věc není, ale plánuju to.

Myslíš si, že se chování otců od dob, co jsi byl vychováván ty, se nějak změnilo. Že to je jiný, než to bylo dřív?

Hm. Rozhodně.

A v čom, třeba?

Když vychovávali nás, tak sem určitě k Vánocům nedostával mobilní telefony, notebooky, internet a takovýdle ty nesmysly. Dostal sem letadýlko s polystyrénovými křídýlkama a byl sem nadšenej. Teď děti dostávají dotykové telefony za desetitisíce a rozumí tomu víc, než my dva dohromady s partnerkou. Což si myslím, že to je totální nesmysl. Ty děti nemaj pointu o reálným světě. Ty děti žijou v nějaký hře, ve světě počítačů a digitálních vobrázků a to je všechno. Vůbec nemaj šajn vo tom, co to je život, bavit se životem, nemaj kamarády. To je fejsbuk a sedí půl dne u fejsbuku. Desetiletý dítě na fejsbuku, to mi přijde dost trapný. Bych to zrušil. Ještě si pamatuju, když mobilní telefony nebyly, tak sme si zavolali telefonem, že se sejdem příští tejdén, tak ses tam sešel, jo. Teď ti stokrát zavolaj, že nepřide. Taky to stojí prachy, rodiče to platí. Pak se zvyšuje kriminalita. Peníze ty děti pak neutratí za autobus třeba, ale za dvacet gramů trávy.

Plánuješ teda trošku jinou výchovu?

Určitě nemám v plánu mu dávat tablety a notebooky. Do pěti let je to nesmysl, ještě neví, vo co go, ale samozřejmě základní věci v tý době bude muset umět. Pracovat s Excelem a takovýdle věci, aby nebyl úplnej trouba a spíš se zaměřit na ty technický věci, než na ten facebook, jo. Myslím v trošku starším věku. Za dvacet let to bude na úplně jiný úrovni.

Takže hry ne?

No jako, já je hraju taky, ale je mi třicet jo, takže to dokážu rozlišovat. Tomu desetiletému dítěti bych to nedal. V těch střílečkách pak nerozliší, co je doopravdy, co si může dovolit. Pude a někoho pak bodne a prostě to nerozliší, takže to ne, no.

Co když bude vzdorovat, protestovat a „tati kup mi to“?

Jasně, děti ve škole budou mít ledacos a ono pak přijde...nevím teď, nevím. Řek bych, vydělej si na to. Ale radši malýho naučím jezdit na motorce, koupíme mu čtyřkolku. To je lepší, si myslím.

Jsi rád za to, jak tě tvůj otec nebo celkově rodina vychovala? Nebo si taky pociťoval nějaký naštvání na ten styl „co chceš, na to si vydělej“?

Zezačátku sem byl nasranej jako každý dítě, to je jasný. Jdeš na pouť a dostaneš dvacku. No a buď to prostřílíš na střelnici, nebo za to koupíš třeba jízdu na houpačce. Ale učilo mě to obchodovat. Prostě, tak, tady máš a teď s tím něco udělej. Sem to strčil do kapsy, vid'. No a tak to padalo a pak už si měl větší hromádku. Děti by si většinou koupily žvýkačku nebo bonbóny, ale já sem si říkal, že když to utratím, tak kurva nic nemam. No, ale kdyby mě takhle nevychovali, tak tady s tebou nesedim, nemam tendle byt s toutle kuchyní, nemam v garáži auto, motorku, nemam tudle partnerku, že jo. Vo tom to je. A nikdo mi to zadarmo nedal. Tak asi tak. Spíš řeším věci, co sou aktuální. Teď budeme rodit, tak to řeším. Když to bude holka, tak tomu dáme jméno, když kluk, tak to samý. Teď tu sedim, tak to řeším.

Máš představu, že když to bude třeba ta holka, jak by ses ty jako ten otec choval? Nebo, jak si to představuješ, kdyby to byla dcera a kdyby to byl kluk?

No, myslím, že úplně stejně. Oba by uměli jezdit na motorce a na všem, co má řídítka a volant. To je třeba od mala, protože na to potřebuješ léta praxe.

Tak já ti moc děkuju.

Není zač. Tyjo, zajímavěj rozhovor.

PŘÍLOHA Č. 3 – přepis rozhovoru – současný mladý otec

14. 3. 2013 – u respondenta doma – cca 30 min.

Jmenuju se Tereza Marková. Studuji třetí ročník psychologie tady na Jihočeské Univerzitě. Píšu bakalářskou práci na téma „Role otce v rodině“. Mám tři kategorie otců – nastávající otcové, současní mladí otcové a otcové otců. Chci vyzkoumat nebo zjistit, jak otcové nahlíží na své otcovství, jak se angažují v rodině nebo při hře s dětma. Mám tady připravená nějaká témata, kterých se bude rozhovor týkat. Kdyby nějaká otázka byla moc osobní nebo si nechtěl odpovídat, tak nemusíš. Ještě bych chtěla upozornit na to, že nebudu v práci používat žádné identifikační údaje nebo jména, aby nebylo poznat, o koho se jedná. Nejdříve bych

ráda začala otázkama spíše obecnějšího charakteru, jako je věk, zaměstnán a tak. Takže jestli se můžu zeptat na věk?

Tak teď mi bude v dubnu 36 let a pracuju jako technik přípravy, to znamená při realizovaných stavebních pracech.

Vzdělání je teda středoškolské nebo vysokoškolské?

Mám středoškolské vzdělání a vyšší odbornou školu.

Kolik máš dětí a kolik jim je?

Dva kluky. Prvnímu bude 8 a druhému je 2,5 roku.

A s partnerkou jste jak dlouho?

Šestnáct let.

A v manželství?

Jedenáctej rok.

Když se zeptám, co se ti vybaví pod mužskou rolí?

A obecně nebo v rodině?

No, tak obecně.

Já to beru vždycky na tu rodinu, protože to mě zasáhlo. Já dělím svůj život na - před partnerkou a po partnerce, respektive po prvním a před prvním dítětem. Tákže, to pro mě samozřejmě byla velká změna a velkej zážitek, když se narodil první syn. A beru to, že, že muž by se měl postarat o rodinu, jak finančně, tak i jako psychická podpora při nějakých krizových situacích a zdravotních problémech.

A když se řekne otec? Co se vybaví pod pojmem otec, jak by měl vypadat a tak?

Tak myslím si, že na vzhledu určitě nezáleží, určitě nezáleží ani na vzdělání, ale na tom, jakej ten člověk je, takže, nevim teďka jak dál.

Třeba nějakou typickou vlastnost, podle tebe?

No, měl by bejt tolerantní, jak už k dětem nebo k manželce, to je první věc. To, že by je měl milovat a měl by je mít rád a podporovat je, to jsou asi ty hlavní věci a to ostatní už musí jít nějak samo.

Jak jsi vnímal vlastního otce?

Já sem svého otce vnímal jako autoritu. Během puberty sme spolu samozřejmě různým způsobem bojovali, ale to se časem vyřešilo. Pořád ho beru jako svého rádce, v případě, že se potřebuju poradit. Ale to jsou oba rodiče. Ale táta byl pro mě, řeknu, ta autorita.

Šlo hlavně o poslušnost nebo byl pro tebe i nějaký vzor?

Tak vzor určitě taky. Ale hlavně jako autorita, protože samozřejmě s mámou sme si víc povídali. Měli sme k sobě možná trošku blíž, ale na druhou stranu, nebojím se srovnat, chudák máma se vždycky s náma prala. Já sem z dvojčat, mam ještě bráchu a my jsme poměrně dost je zatěžovali i psychicky, takže jsme docela dost zlobili. A máma se s náma prala víc, táta byl ta autorita. Ale vždycky sem ho uznával a postupem času zjišťuju, že to dělal správně.

A trávil čas s rodinou nebo při hře s váma?

On s náma trávil poměrně dost času, asi víc než většina otců, protože on vlastně nepracuje už nějaký dvaadvacátý rok. Dostal výpověď a teď se musí starat o majetek, takže zůstal doma a toho času pro nás měl víc.

A měl si třeba v mládí nějaký mužskej vzor, který ti pomáhal nebo s kým by ses chtěl identifikovat?

Pro mě, další vzor? Nemyslím si, že sem měl někoho, cíleně nějakou osobu. Určitě ne.

Jak vnímáš rozdíl mezi otcem a matkou?

No, trošku už sem o tom mluvil. Naše matka s náma trávila víc času v tom školním, předškolním věku. Samozřejmě jako každá máma. Otec v té době chodil do práce, takže se o nás starala víc, jak učením, tak výchovou. Postupem času se to vyrovnalo a ta péče byla vyrovnaná.

A obecně ve společnosti, jak vnímáš roli otce a roli matky? Co se týče výchovy dětí, dělby práce a tak. Jak by měl vypadat otec a matka.

Tak to sou asi dvě rozdílné otázky, jak by to mělo bejt a jak to je u nás, v našem páru. Ale já si myslím, že já sem teď tak rok hodně časově vytížený, takže se vracím pozdě z práce, takže žena samozřejmě má tydle dva zbojníky na starosti – všechny kroužky a tak. Mimo teda, s K. chodím na hokej, takže to je moje. Jinak veškerý prohlídky zdravotní a návštěvy všech možných zařízení absolvuje žena sama a já sem v práci. A co se týká rozdělení práce doma, dělba práce a tak. Tak jeden čas sem toho dělal hodně, bral sem si toho, dá se říct víc, protože sme byli zvyklí z domova, kde nám práci rozdělovali. Protože sme byli dva kluci, tak nám ty drobnější a postupem všechny domácí práce sme dělali my a byl sem na to zvyklej a mam rád, když je uklizeno a čisto. Ale asi tak rok zpátky to vzala na starost manželka, protože já už nemám sílu, abych to už po sedméj večerní dělal.

Takže si myslíš, že by otec mohl nahradit matku, kdyby šel na otcovskou dovolenou?

Určitě jsou takový jedinci, že...já si nemyslím, že by to bylo o tom, že se ten člověk rozhodne jít na mateřskou. Já sem totiž měl tu možnost bejt šest neděl s manželkou a se synem doma, protože manželka si tenkrát dost komplikovaně zlomila zápěstí. A staral

sem se teda o asi ročního K. a o ní samozřejmě taky, protože ještě kojila, takže cokoli potřebovala pomoci při kojení, veškerou péči sem věnoval jim. Šest tejdů v kuse, s ročním miminem, pro mě to bylo vysilující a já osobně bych na mateřskou nešel, kor teď, když máme dva, tak vím, že to je hroznej nápor. Takže já nechci říct, že si radši vyberu práci, ale...nejlepší by bylo to střídat, ale to bohužel asi nejde, no.

Jak se snažíte děti vychovávat, jde víc o disciplínu nebo o hru?

Tak mi na tohle máme trošku rozdílný názor s manželkou, protože já se snažím vést k disciplíně, aby poslouchali napoprvé. Manželka je trošičku brání a snaží se s nima víc hrát.

A dokážete se na tom nějak dohodnout?

Tak snažíme se najít kompromis, takže jednou se zastanu já manželky a jednou manželka mě, protože to nejde před dětma, aby byly dva názory a každej říkal něco jinýho. To by se potom nevědělo, co si vybrat a to by nebylo dobře.

Máte nějak vyřešený odměňování a trestání dětí?

No, máme. Nejsou to úplně tresty, samozřejmě. Pokud máme, nechci říct, problém, protože to dělají děti normálně. Jak teď jak chodím se synem na hokej – už asi druhý nebo třetí rok, takže tam se bavíme s rodičema, takže i vidím v šatně při převlíkání, že ty děti neposlechnou napoprvé, že jim to rodiče musí říkat x-krát. Takže je to víceméně všude stejný. Ale pokud cíleně, úmyslně poruší nějaký zákaz, byť je na to třikrát, čtyřikrát upozorňovanéj ten den, tak dostane trest. A většinou to, co ho nejvíc bolí. Takže večerníček, animáček, starší playstationa. Byť určitě netráví moc času s tím a právě proto je to pro něj vzácný a je to pro něj trest. Ale když je nevyhnutelný a je to vysloveně porušení nějakýho zákazu, tak dostanou i plácnuto.

Takže myslíš, že jsi pro ty děti větší autorita než matka?

To si netroufnu říct. Já si myslím, že jo, ale netroufnu si říct, že by to tak bylo nastavený a dalo se to takhle jasně říct, to asi ne. Nadruhou stranu s nima trávím trošku míň času, chodím z práce pozdě, takže asi jo, asi mě pak víc berou. Soboty neděle se jim teda intenzivně věnuju.

A co výlety, nějaký společný akce?

Každej víkend se snažíme organizovat něco, aby ty děti nesesedly doma. Jezdíme všude možně - na krátký výlety, na prodloužený víkendy. Se starším sme teď vlastně byli na čtyři dny v Rakousku na lyžích a byli jsme v Budapešti mezi Vánočníma svátkama. Takže, snažíme se.

Jak myslíš, že tě starší syn vnímá?

To bych rád věděl (smích).

Jestli se třeba nějak vyjadřuje k tobě?

Tak samozřejmě jo, on přichází do věku, kdy se snaží odporovat, snaží se házet obličejem a moc si z toho nedělat, to co mu řeknu. Nadruhou stranu, když už trvám na těch názorech, tak už ví, že ta hranice někde je. Potom už poslechnout musí. Už si z toho ale začíná dělat srandu, a i po několikátém upozornění, že tohle nemá dělat nebo že tohle má udělat, tak stejně s úsměvem to poruší, i přesto, že ví, že nastane trest. Tak teď hledáme takovou správnou cestu – ani cukr ani bič – ale střední cestu a ne vždy to funguje a není to úplně jednoduchý.

Vidíš nějaký svoje přednosti v tom otcovství? A naopak nějaké nedostatky, co si uvědomuješ, že by mohlo být lepší?

To asi úplně nevystihnu, tyhle dvě vlastnosti, protože se to hrozně mění nebo spíš já. Mění se to po prvním dítěti, s tím jak roste a s narozením druhého dítěte. Protože to mění ten život. K. s D. od sebe mají 5,5 roku, my sme to teda plánovali tak, že od sebe budou mít maximálně tři roky od sebe. Sou od sebe poměrně dost věkově rozdílní, takže to chování a zájmy jsou úplně jiný. Mladší má staršího hrozně rád, myslí na něj, a když s ním chvíli není, tak se ptá, kde je. Nadruhou stranu, když jsou spolu, tak je křik, ať už v dobrým nebo špatným. Tak většinou i K. dostává za D., protože jsme ve vedlejší místnosti - je křik a automaticky běžím na staršího K. a někdy mu vyhubuju neprávem i za toho mladšího. Teď to postupem zjišťuju, že to jde třeba i od D., on ještě moc nemluví, takže se snaží bejt hlasitější, aby byl slyšet.

Když si se stal poprvé tím otcem, bylo to plánovaný?

Bylo to plánovaný a řeknu, delší dobu očekávaný.

Jak si to prožíval, když ses to dozvěděl?

Pamatuju si to přesně, byl to pro mě hodně silnej zážitek, možná nejsilnější v životě. Určitě sem byl šťastnej, to je jasný, ta první zpráva, že moje žena je těhotná. Pak jsme byli rádi, že je zdravotně v pořádku a pak si naprosto přesně a skoro hodinu od hodiny pamatuju, když se chýlilo k porodu a porod a poporod, takže ...

Byl jsi teda přítomnej u porodu?

No, samozřejmě. Oba dva porody.

Co to s tebou dělalo?

Samozřejmě sem to vnímal, spíš s očekáváním, jak to přežije nebo psychicky unese manželka. Musím jí pochválit, protože to zvládla úplně perfektně. To myslím úplně vážně, manželka je bolístka, ale jakmile došlo k porodu a bylo to... přenášela vlastně o 12 dní po druhým termínu, takže už opravdu hodně a usmlouvala doktory aby jí nechali co nejdýl doma, protože byly nějak svátky. No a pak, pak tam už musela a měla slzy ve vočích, ale tak musela jít a pak už to šlo velmi rychle, na to, že byla prvorodička, tak jí všichni chválili, jak je šikovná, jak to všechno zvládá. Šlo to rychle, což samozřejmě musí potěšit. Musí trochu uchlácholit tu rodičku, to asi neříkaj jenom takhle, ale bylo to

opravdu rychlý a říkám, pro mě absolutně silnej zážitek. Já sem tři hodiny čekal, chodil jsem kolem porodnice, čekal jsem na zprávu, kdy budu moct jít na sál a pak to bylo velmi rychlý, no.

Myslíš, že ta přítomnost u porodu i nějak utužila váš vztah?

Myslím, že v tu chvíli určitě ano. Žena byla určitě moc ráda, přála si to, já sem to vod začátku věděl, že půjdu k porodu. Já sem neměl, jakoby, žádněj odpor. Dřív sem slyšel od kamarádů, že k porodu nepudou, aby neviděli manželku při bolestech a aby si jí prostě nevybavovali později, jak vypadala při porodu. Mě tohle vůbec nevadí a já si naopak o to víc manželky vážim dodneška za to, že to vydržela, že to zvládla.

Chodili jste spolu na nějaké předporodní kurzy a podobně?

Chodila manželka a já... tenkrát to asi nebyla ani potřeba, aby tam byli oba dva rodiče. A bylo to zrovna asi v dopoledních hodinách nebo po obědě, takže to jsem byl v práci, takže chodila sama a ve finále to ani nebylo třeba, protože ten porod... řeknu, já sem přišel do porodnice, převlíknul jsem se, ten porod už byl v průběhu a jestli bylo za půl hodiny, třičtvrtě hodiny byl K. na světě a u D. to bylo podobný, takže my nebo manželka si nemůže stěžovat na průběh porodu. Nenastaly žádný komplikace.

Když máš ty dva kluky, tak jak se vidíš jako otec před tím druhým a teď?

Myslíš přímo ne u porodu nebo po porodu, ale...

Tak nějak celkově, když bys to srovnal, jestli vidíš nějaký rozdíly.

Vidim v tom rozdíl, protože samozřejmě na jedno dítě má člověk víc času, pokud ten čas musí rozdělit o pět let mladší druhýho sourozence, toho času je míň. Tomu mladšímu sourozenci určitě musíme věnovat víc času, to je bez debat. Starší to vnímá, snaží se na sebe upozornit různým stylem, někdy i zlobením. Nadruhou stranu z bráchy byl nadšenej, má ho rád, hrajou si spolu, ale určitě jsem se změnil. Zaprvý, ten nápor v práci je teď o něco větší a druhý dítě samozřejmě vezme trochu síly a i z tý psychický stránky, třeba ten člověk už stárne a nemá už tolik tolerance a vnitřní síly, byť to v pětatřiceti zní hloupě, ale asi to tak není, teda já to tak vnímám. A člověk vydržel s prvním dítětem daleko víc, teď zlobí dvě děti. Jednomu je třeba daleko víc se věnovat. Takový tý tolerance a takovýho ... tý vnitřní síly je míň, no. Takže mě to ubírá víc sil, určitě.

Přáli jste si konkrétně nějaký pohlaví dítěte?

Manželka si jako první dítě přála určitě holčičku, já sem neměl vůbec typ ani sem neměl žádněj ... neměl sem to specifikovaný. Když bych si moh' vybrat, což nejde, tak bych si přál jako holku první a beru to čistě jenom z praktickýh důvodů, aby byla třeba o tři roky starší, aby se vo toho svého bráchu mohla starat, protože když vezmu bráchu staršího o tři roky, tak ten až mu bude 12, 14, tak se o mladší ségru moc starat nebude. Obráceně by to ale mohlo fungovat. Ve dvacátým týdnů nám dokonce řekli, že budem

mít holčičku, ale po pěti minutách, co sem tam šel já, tak zjistil, že to bude chlapeček, takže ta radost trvala krátce a pak to žena obřečela a dost dlouho jí to drželo teda. No a samozřejmě u druhýho taky doufala, ale tam už asi věděla, že to bude taky chlapeček, no.

Máš pocit, že vás to ovlivnilo ve vztahu k těm dětem, že to nebyla ta holčička, ale máte kluky?

Určitě ne. Určitě ne. Nemá to vliv, vůbec.

A pokud se ještě vrátím k tomu těhotenství, tak jestli máš pocit, že jsi byl až na tý druhý koleji, že třeba jestli si ona myslela, že se jí dostatečně nevěnuješ.

No, v tej době, před prvním synem sme se sobě určitě věnovali daleko víc nebo když vezmu to úplně první chození, to je jedna epizoda, druhá je do svatby, pak je po svatbě a pak je v těhotenství. Nemyslím si, že bych byl na druhej koleji, že by tak myslela na to svoje těhotenství, že já bych byl stranou nebo že já bych byl stranou ze svý podstaty. Nevnímám to tak.

Nestěžovali jste si třeba na nedostatek opory?

Mezi sebou?

Hm.

Ne, my sme spolu trávili spoustu času, my sme na sebe hodně zvyklí nebo byli jsme. Máme stejný školy, máme stejný kamarády, měli jsme stejný koníčky, trávili jsme spolu maximálně času. Takže ani v těhotenství tomu nebylo jinak.

A co třeba učení se s tím starším, kdo se učí? Strídáte se třeba nějak?

Tak ve většině případů se učí manželka, už vzhledem k tomu, že si ho někdy vyzvedává po obědě. Já chodím domu nejdřív ve čtyři, většinou v pět nebo v šest, takže většinou to zvládnou předtím, než přijdu domů. O víkendech se s ním snažím učit já.

Když byli kluci mimina, tak co třeba přebalování, koupání, jaký si k tomu zaujímal postoj?

Hm, tak mě to nikdy nevadilo. My sme to tak měli i v rodině dřív, že potom třeba byly babičky hodně starý, tak sme se o ně s bráchou starali, jezdili jsme do nemocnice, takže mě tohle nikdy nevadilo. Děti jsem přebaloval, koupal jsem je. Dokonce K. jsme koupali společně. Teď většinou manželka vaří a já jdu koupat obě děti, obě uložim. U druhýho teď vlastně celou dobu, co manželka nekojí, tak k němu v noci vstávám. Ať už na čůrání nebo na mlíko, takže vstávám jenom já, protože jakmile tam jde manželka, tak on se rozpovídá, rozkuká a pak hodinu kouká, takže já k němu chodím pravidelně. Neříkám, že mi to nevádí, ale akorát se miň vyspím a to si člověk zvykne.

Máš třeba nějakou představu, co bys chtěl mít ze svých dětí nebo necháváš tu volbu na nich?

Co se týká toho směru a teď nebudu mluvit o nějakém zaměření nebo zaměstnání, určitě ne. Určitě bych nechtěl, aby skončili u počítače, u televize, hraním her. Samozřejmě snad, je dokážeme uchránit od různých part, to je asi brzo o tom mluvit, ale určitě k tomu dojdou. Samozřejmě alkohol, drogy... budem se snažit, ale většinou odříkaného chleba největší krajíc, takže ...já sem to sám zažil, kdy nás naši odrazovali od nějakých věcí a stejně to dneska neplatí. Ale chci, aby oba dva synové byli sportovci, aby byli všestranně založený, takže všechny možný sporty. Samozřejmě jazyky a i nějaký... syn třeba, ten starší, ten chodí na hokej, plavání, chodil na tenis, chodí na angličtinu, na šachy. Nechci ho přepínat, na druhou stranu chci, aby byl vytíženější, aby se unavil, protože je malinkato živější. Myslím si, že je to tak akorát, protože sou rodiče, který maj svoje dítě honěný od jednoho sportovního kroužku do druhého a pak si sami říkají – dyd' mi to sami nezvládáme časově. Děti jsou pak samozřejmě unavený, je to moc. Myslím si, že my se tak snažíme, aby to bylo vyvážený a to samý budu chtít i po druhým. A chci, aby byli sportovci. Nechci tím říct vrcholoví, ale nechci, aby seděli u počítače a váleli se. My jsme k tomu byli taky takhle vedený. Člověk když má rodinu, tak se pak musí svých koníčků většinou vzdát, ale to tak je prostě.

Ještě bych měla na závěr otázku, jestli máš pocit, že se proměňuje rodičovská role, ta otcovská, když to porovnáš s tím, když ty jsi vyrůstal a teď jak to vnímáš?

V tej hlavní podstatě toho otce v tý rodině, asi ta podstata je pořád stejná. Ono se to asi moc nemění. Že by se otec, jako muž, kterej, asi většinou to tak bylo, asi to tak bude, má lepší práci, která je líp placená. Měl by vydělávat, měl by se postarat o tu rodinu, měl by umět řešit krize, kolize, postavit se tomu čelem. A teď v dobrým. Manželka, žena v rodině, máma od dětí by se měla starat o ty děti. Měla by se částečně určitě starat o domácnost, o vaření, takový ty věci, ty netechnický. A ten otec, já to tak vnímám u svého otce, tak já se tak snažim vystupovat, by měl být autorita a žena částečně víc povolí, jako naše máma nám.

Tak to by ode mě bylo vše a já děkuju. Jen jestli ještě máš ty něco na závěr, vše v pořádku.

Ne, nemam nic k tomu dál. Není zač, za málo.

PŘÍLOHA Č. 4 – přepis rozhovoru – nastávající otec

16. 3. 2013 – čajovna – cca 30 min.

Jmenuju se Tereza Marková. Studuju třetí ročník psychologie na Jihočeské Univerzitě. Píšu bakalářskou práci na téma „Role otce v rodině“. Mám tři kategorie otců – nastávající otcové, současní mladí otcové a otcové otců. Chci vyzkoumat nebo zjistit, jak otcové nahlíží na své otcovství, jak se angažují v rodině nebo při hře s dětma. Mám tady připravená nějaká témata, kterých se bude rozhovor týkat. Kdyby nějaká otázka byla moc osobní nebo jste nechtěl odpovídat, tak nemusíte. Ještě bych chtěla upozornit na to, že nebudu v práci používat žádné

identifikační údaje nebo jména, aby nebylo poznat, o koho se jedná. Nejdříve bych ráda začala otázkama spíše obecnějšího charakteru, jako je věk, zaměstnání...a tak. Takže jestli se můžu zeptat na věk?

Kolik je Vám let?

23.

Vzdělání?

Střední. Dodělávám si teda vejšku, dálkově. Mám jí teďka přerušenu.

V současné době pracujete?

Pracuju, teďka to budou tři roky, v září.

Na jaké pozici?

Jsem teďka v P. v I. , to je strojírenská firma a dělám tam technika kvality.

Máte už nějaké děti nebo čekáte první?

Zatím ne (smích). Tohle bude první.

Jak dlouho jste v očekávání?

Třináctý týden.

Jak jste se cítil, když jste se dozvěděl, že budete otcem?

Velká spokojenost, radost. Já už sem trochu tušil, nějaký změny jsem vyzoroval, tak sme si to pak akorát potvrdili.

Bylo to plánované?

Určitě jo, chtěli jsme.

Když se řekne mužská role, co se vám pod tím vybaví?

Absolutně nic, nevím, netuším.

Tak zrovna nějakou tou rolí může být otce. Když se řekne otec, tak co se vám vybaví pod tímto pojmem? Jak by měl vypadat, nějaké typické vlastnosti, co se vybaví Vám, když se to řekne.

Hm, tak určitě by se měl starat o tu přítelkyni, manželku, se kterou čeká mimino. Hlavně pro ní všechno udělat, zařídit, aby byli spokojený. Pomáhat doma, s domácností, prostě co bude v jeho silách, že jo.

Jak se vy díváte na svého vlastního otce? Jak jste ho vnímal v dětství, třeba.

No, nevim. To je takový, no...prostě. Fajnovej no, neměl sem s nim žádný velký problémy.

Byl pro vás autoritou?

My sme byli spíš takový kámoši.

Trávil s vámi volný čas?

Jo, taky, Jako všichni rodiče, no.

Dá se říct, že by pro vás byl nějakým mužským vzorem, podle kterého byste se chtěl chovat nebo si převzal něco z toho, jak to dělal?

Částečně jo.

Vnímáte nějaký rozdíl mezi otcem a matkou?

Jo, to sou dva velký rozdíly.

A mohl byste mi o tom říct něco víc, jak se na to díváte vy?

Jak by měli fungovat nebo jak?

No, třeba v tom fungování. Já jsem třeba četla o tom, že se ty role proměňují. Tak by mě zajímalo, jak to vidíte vy.

Tak to určitě záleží na domluvě, jak páry chtějí. Dneska sou i možnosti, že můžou pracovat matky a otcové bejt doma. Takže myslim, že dneska to je hodně podobný, hodně jako dřív.

Připravujete se nějak s partnerkou nebo plánujete se nějak společně připravovat?

Právě sme začali chodit na předporodní kurz, partnerka začala i cvičit. Já tam chodím s ní, je to první, tak u toho musím bejt.

Jak jste spolu dlouho?

Dva roky.

Plánujete svatbu?

No, tu sme měli v plánu, že budeme mít, ale bohužel, dva dny před svatbou máme termín, takže sme to museli odsunout. Bude příští rok, protože teď bysme to finančně neutáhli. Ale určitě bude.

Vnímáte tu svatbu jako něco, co tu rodinu zacílí nebo že to je důležitý krok pro fungování?

No, úplně důležitý to není. Stejně, dneska spolu můžou dva být deset let a stejně nejsou svoji a není to problém. Důležitý to není, ale určitě budu rači, když budem svoji, že jo. Přeci jen, kdyby se mi něco stalo, tak být svoji je určitě lepší.

Myslíte, že to bude mít vliv na vaše partnerství?

Tak je to určitě nějaký krok dopředu, že jo. Člověk se rozhodne být s tím druhým nastálo, tak to má nějakou váhu.

Jak byste se chtěl angažovat ve výchově nebo jakou máte představu, jak to bude vypadat?

Řek bych, že s tímhle bych určitě chtěl pomáhat. Vim, že to nebude legrace. Fakt se u toho zapotíme obá, budem na tom oba dva muset nějak zapracovat. Ne, že já přídu z práce domu a budu ležet, to určitě ne. Budu taky muset něco dělat – v domácnosti nebo s tím miminkem, určitě jo.

Cítíte nějaké klady na svojí osobnosti, které byste mohl vyzdvihnout? Směrem asi k vlastnostem vhodných pro rodičovství.

To si netroufnu říct, vůbec ne.

Něco z čeho máte největší obavy?

Takhle sem nad tím zatím neuvažoval, jestli mam z něčeho obavy. Asi jen, kdyby sme měli miminko nějak nemocný, tak z toho asi. Když bude v pořádku, tak se pak ničeho nebojím, doufam.

A myslíte, že je něco, co myslíte, že byste tak úplně nezvládal? I když jste nad tím tedy ještě nijak moc nepřemýšlel.

Tak nejvíc asi ze začátku s tím spaním. Až se nám narodí, tak to bude řvát, ale nedá se nic dělat. Budem si muset zvyknout. To k tomu prostě patří. Budu teda dělat dvanáctky, vyspím se malinko míň, ale tak...těch prvních pár měsíců se to snad přežije. Nedá se nic dělat.

Máte nějakou představu o tom, jak to dítě vychovávat? Jestli třeba hrou nebo spíš vést k disciplíně.

Určitě spíš hrou bych chtěl. Vyloženě něco zakazovat, ne. Já bych se rád s nim snažil fungovat nějak na domluvě. Prostě, když bude poslouchat, tak dostane nějakou odměnu. Tak nějak. To se uvidí, to je ještě hodně čerstvý (smích). To přijde časem si myslím. To bude velká změna si myslím, až přijde miminko.

Máte pocit už teď, že jste musel nějak změnit životní styl, třeba v přípravě na to?

Né, to úplně ne.

Když jste říkal, že máte časově náročnou práci, tak pak asi nějaké vyzvedávání do školky nebo tak, to asi nepřichází v úvahu?

To určitě bude možný. Protože já budu mít ty dvanáctky, to je dvě dvanáctky, pak dva dny volno.

Myslíte, že budete přísný otec?

Ne, určitě ne. Ani bych nechtěl bejt nějakej róznej rodič.

Jak byste si teda to otcovství představoval?

Nevim, co si pod tím představit.

No, když se stanete tím otcem, tak co to znamená ve vašem životě. Pro vás samotného.

No, hodně velkej skok. Velkej rozdíl. Už budem mít človíčka, kterej na nás bude závislej a kterýho budem mít rádi. Těším se na něj strašně moc. Bude mít kus z nás dvou, bude tady pobíhat s náma. To bude fajn, už se strašně těším.

Berete to spíš jako něco naplňujícího, než že by vás to brzdilo.

To né, to neberu jako žádný mínus, to né. Miminko sme chtěli.

Máte strach, že byste třeba nestačil té matce a že byste byl v něčem třeba horší?

Nad tím sem taky nijak neuvažoval.

Bavili jste se o pohlaví dítěte, co byste si třeba víc přál?

To je absolutně jedno. Chtěli jsme jenom naše hezký, malý, zdravý miminko. Ať to bude holka nebo kluk, je to jedno.

Jaký máte názor na otcovskou dovolenou, co ste před chvílí začal.

Tak určitě, proč ne. Dneska je docela častý, že ta žena, přítelkyně vydělávaj víc peněz, tak můžou tu rodinu víc zabezpečit. Proč ne, když se oba vzájemně dohodnou, nevidim v tom žádnej problém.

Myslíte si, že by ten otec mohl i mámu nahradit?

Určitě ne úplně plnohodnotně, ale v nějakým tom fungování částečně jo. Ale nahradit nejde, musí bejt oba dva ty rodiče, že jo. Úplně sám by to nezvládal.

Myslíte, že když je vaše partnerka těhotná, že na vás teď reaguje jinak nebo že vás bere trochu jinak?

Pořád stejně.

Že, třeba byste jí nevěnoval dostatek pozornosti?

Ne, ne. Nevším sem si, že by si nějak stěžovala zatím. Doufám, že ne.

Mluvíte spolu o těhotenství?

Určitě. Pořád něco zjišťujeme, jak to bude. V knížkách, na internetu, co jak můžem dělat, co nemůžem. Je toho dost.

Plánujete, že budete u porodu?

Rozhodně.

Z jakýho důvodu?

Chtěl bych bejt u toho, až se ten malej človíček narodí a taky bych chtěl bejt opora pro přítelkyni. Bude to určitě hodně potřebovat.

Budete se teda taky třeba učit dýchat?

No, to zatím ještě nevím, co všechno pro to budu muset udělat. Nějaký cvičení bych prej měl absolvovat, takže uvidíme.

Jak si po narození představujete, že budete fungovat. Jak celkově ta rodina bude fungovat?

Tak nějak jako běžná rodina. Budem si pomáhat a tak nějak všechno v pohodě spolu zvládat.

Máte třeba nějakou představu, jak byste to dítě chtěli vychovat? Aby bylo tím a tím, takové a makové?

To ne, to si spíš zvolí sám. Uvidíme, co z něj bude. Něco mu nutit, já to viděl u mě, stejně to nefungovalo.

Když zabrousím ještě do vaší minulosti. Vzpomínáte si třeba na dědečka?

No jasně, jeden je ještě naživu. Druhej už teda umřel.

Jak jste ho vnímal, jaký jste měli vztah?

On bydlí od nás docela daleko, takže já sem tam jezdil maximálně na prázdniny. V létě sme dělali různý blboviny a dováděli sme, no.

Máte pocit, že by vás dědeček mohl taky inspirovat v tom, jaký být otec?

Spíš tam občas vidim i to, co bych neměl dělat. Jakej bych bejt neměl, to je přece jenom, jak se chová ke svejm dětem a tak.

Mohl byste trošku něco říct, co byste si od něj nevzal?

Je to hodně velkej cholerik teda. Takže hlavně to. Řešit věci s chladnou hlavou a nedělal bych ukvapený závěry a nejtít do všeho tak po hlavě. Hlavně to asi.

Ten dědeček, o kterém jste mluvil, ten byl od matky nebo od otce?

Od mamky. Tatkovu otce vlastně zemřel, když mi byly čtyři roky. Toho si skoro vůbec nepamatuju.

Plánujete později s dítětem nějaké rodinné výlety?

No, to mi spíš budeme podnikat sami nebo my tam dobře vycházíme s lidma tam u nás na vesnici, takže tam dost často podnikáme společný výlety, že se někam jede. Myslím, že výlety budou určitě na místě. Ale jelikož bydlíme v jednom domě s rodičema, takže když budou chtít, tak proč ne.

Zatím teda bydlíte takhle společně u rodičů.

Máme dvougenerační barák, takže zatím asi jo no. Nevím, jestli do budoucna budem nějak měnit.

Nemáte obavy, že vám třeba budou do toho vašeho chodu domácnosti zasahovat?

Jelikož už teď nezasahují a ví moc dobře, že nemůžou, takže ne.

Vnímáte sám sebe jako toho, kdo bude víc zajišťovat tu domácnost?

Jo, určitě no.

Vy teda budete vydělávat, ale stejně se chcete podílet i na chodu té domácnosti. Budete to mít nějak rozdělené.

Určitě, jak říkám, nechci přijít domů a válet se. Myslím si, že ta žena v té domácnosti bude mít doma mnohem větší zářah.

Když si vezmete nějaké vaše známé, kteří už jsou otcové a třeba vašeho otce. Máte pocit, že už se k tomu otcovství dneska přistupuje jinak?

Myslím, že to záleží spíš na jednotlivci. Každý člověk je úplně jinej. Každý to bere jinak, každý má strach o něco jinýho. Každý má myšlenky někde úplně jinde, jo. Jestli to je teď nebo dřív jiný, to se podle mě nedá říct. Doba ovlivňuje techniku a takovýdle věci, informovanost, ale ne styl výchovy a nahlížení na to.

Jaký zastáváte přístup k hračkám. Jako třeba počítače. Děti tam dneska tráví celkem dost času, jaký na to máte názor?

Když si udělá všechno co má, třeba bude mít napsaný úkoly, pak ve škole, uklidí si doma pokojík nebo tak něco, tak tam bude moct jít. Když nebude mít problémy ve škole, tak mu v tom nebudu nijak bránit.

Kdo myslíte, že je ve vašem partnerství dominantnější?

No, asi tak oba. Půl na půl.

Každý si dokážete vydobýt, co tak nějak chcete.

Spíš se vždycky tak nějak shodnem, bych řek. Občas se stává, že si partnerka myslí, jak má pravdu, nakonec si to nechá vysvětlit a zjistí, že mam pravdu já. Domluvíme se.

Já už žádné otázky nemám, takže jestli máte na mě ještě nějaký dotaz na mě nebo je vše v pořádku.

To je rychlý, to je fajn. Já nevím, co ještě potřebujete. Jinak v pohodě. Snad vám to trochu pomůže.

PŘÍLOHA Č. 5 – přepis rozhovoru – otec-dědeček

27.3.2013 – u mě doma – cca 30 min.

Jmenuju se Tereza Marková. Studuji třetí ročník psychologie tady na Jihočeské Univerzitě. Píšu bakalářskou práci na téma „Role otce v rodině“. Mám tři kategorie otců – nastávající otcové, současní mladí otcové a otcové otců. Chci vyzkoumat nebo zjistit, jak otcové nahlíží na své otcovství, jak se angažují v rodině nebo při hře s dětma. Mám tady připravená nějaká témata, kterých se bude rozhovor týkat. Kdyby nějaká otázka byla moc osobní nebo jste nechtěl odpovídat, tak nemusíte. Ještě bych chtěla upozornit na to, že nebudu v práci používat žádné identifikační údaje nebo jména, aby nebylo poznat, o koho se jedná. Nejdříve bych ráda začala otázkama spíše obecnějšího charakteru, jako je věk, zaměstnání...a tak. Takže jestli se můžu zeptat na věk?

Kolik je Vám let?

53.

Vzdělání a zaměstnání?

Odborný, bez maturity. Jsem čalouník.

Kolik máte dětí?

Dvě děti, kluky.

A vnoučat?

Jedno.

A to je?

Taky kluk.

Co se vám vybaví pod pojmem mužská role?

Zabezpečovatel rodiny, tak nějak.

A když se řekne otec, tak co se vám vybaví?

Výchova dětí a s tím spojený, s tou rodinou celkově.

Hm a rodičovství? Jak ho vnímáte?

Starání se o ty děti a pak je zabezpečovat nebo jak rostou, tak s tím pořád nějak souvisí to rodičovství. Aby to bylo v pořádku, fungovala ta rodina.

Jestli si vzpomenete, když jste se stal otcem, tak co to ve vás vyvolalo, nastaly pro vás nějaké osobní změny?

Akorát, víc bylo starostí, no. Skončil jednoduše život a začaly povinnosti jiný.

Těšil jste se na otcovství?

No, člověk tak nějak...zachovat rod a tadydle to, aby byl pokračovatel.

Myslíte si, že pro vás bylo těžší si získat ty děti než třeba pro matku. Že jste to měl těžší v získávání té lásky, těch dětí?

Většinou sou kluci víc vázaný na matku, u holek to je zas naopak. Tak tíhli asi víc k mámě, no.

Byl jste laskavý otec?

Já myslím, že jo. Nemám v povaze bejt zákeřnej. Vycházím s každým dobře. Sem ve Váhách, tak to odměřuju stejně.

Máte pocit v současnosti, že vás ti synové, když jsou dospělí, že vás nějak uznávají, že byste pro ně mohl být vzorem?

Tak říkají, že sem měl v něčem pravdu. Říkám jim, na to si dej pozor.

Bylo něco, co jste jim chtěl předat do života, vy osobně?

Tak se učili řemeslo, doba tomu zapříčinila, že dělaj něco jinýho, než normálně vyučený. Se to vyvíjí tak, že dělat soukromě je za trest, než bejt někde zaměstnanej.

Když byly děti malý, trávil jste s nimi čas, podnikali jste výlety?

Jezdili jsme na dovolenou s nima, každěj rok. Sem říkal, že není čas přes rok, tak aspoň to léto a někam na dovolenou.

Kdo se víc o děti staral? Vy nebo manželka? Pomáhání s úkolama do školy a tak podobně?

No, spíš manželka. Já sem měl pomalu pořád nějakou práci nebo tadydle, spíš to zbývalo víc na ní, no.

Jak vnímáte roli otce a roli matky v rodině? Jak mají vypadat, co dělají nebo tak.

Tam je to, nějak vypomocet navzájem. Záleží, kdo k tomu má spíš blíž. Já sem přišel většinou dycky večer, když už bylo pomalu všechno hotový. Akorát pak podepisovat nebo peníze, když bylo třeba do školy a tak.

Dá se říct, že vy jste byl spíš ten, co obstarává peníze a žena dělala domácí práce, vařila?

Ano.

Když byli kluci malí, koupal jste je třeba?

Taky. Sem koupal jako první tenkrát, žena se bála, že to je malý a tak sem koupal poprvé já.

Co se týkalo chození do školy, do školky, kdo to měl na starost?

Tak občas sem je taky vyzvedával. Vždycky chtěli po O, říkali, že chtějí jít, tak sem je vyzvedával dřív.

Co pro vás celkově otcovství znamená?

Výchova dětí, zabezpečení rodiny. Starat se o to, aby to fungovalo v pořádku.

Myslíte, že ještě teď na ně máte nějaký vliv?

Tak, poslouchají pořád no. Je to pořád, jako byli dřív, i když už sou starší. Nijak se neodcizujem.

Trávíte taky čas stále spolu nějakými akcemi?

Teď míň, protože bydlí mimo V., takže spíš o víkendech.

Jak jste se snažili děti vychovat? Formou hry nebo spíš přísně?

Spíš ty hry než nějak autoritativně.

Jaké taktiky jste používali k odměňování a trestání?

Když chodili do školy, tak se jim slíbili nějaký peníze, když měli jedničky, tak měli motivaci, že je to bavilo víc. Jinak to flákali a bylo jim jedno, jestli přinesou čtyřku nebo dvojku.

Když jste se stal tím dědečkem, tak jak jste se si přišel, co jste cítil?

Že už jsem pomalu taky starej. Si člověk říká, pořád je mladej, pak najednou šup a zjistí, jak ten čas najednou běží.

O vnuka se taky občas staráte?

O víkendech, jednou za čtrnáct dní. Ona od syna odešla, tak ho má jednou za čtrnáct dní.

Myslíte, že k tomu dítěti přistupujete jinak, než když jste byl mladší?

Nic takovýho, jako hravější nebo sekýrovat. To syn taky nedělá, tak přeci jen je to vnuk. Na syny sem byl přísnější.

Jak myslíte, že vás vaši synové vnímají, berou?

Když něco potřebovali, tak sem jim dycky vyhověl, tak ... nebo když já potřebuju pomoci, tak si pomůžeme navzájem. Neřekneme jeden druhému ne.

Myslíte si, že je nějaký rozdíl ve vztahu otec – syn a otec – dcera? Ačkoli teda dcery nemáte.

Třeba po příbuzných, takhle, když měli dceru, tak byla víc fixovaná na toho tátu, než na matku. Když klucí, tak naopak.

Chtěl jste docílit nějakým způsobem toho, aby z vašich synů něco bylo, trochu podle vašich představ?

Aby byli slušný a nedělali žádný voloviny, nebrali drogy a tadydle to, tak nějak to do nich zainteresovat, aby dělali ty koníčky, aby se nechytli nějaký tý party a nešli z koleje, tý normální, co je. Tý slušný, jak to bývá normálně.

Když si vzpomenete na dospívání synů, tak jak to probíhalo u vás?

Když byli ty telecí léta, jak se říká, tak sem je usměrňoval víc, no. Když jim pak bylo šestnáct, sedmnáct a dostávali víc rozumu, tak ty blázniviny postupně opouštěli. Dohlíželo se na ně, aby se nechytali těch špatnejch věcí.

Co na ně platilo?

Zakázal se jim počítač nebo tak. Když byli větší, tak se neudělalo nic.

Kdo myslíte, že byl přísnější. Vy nebo vaše manželka?

Spíš já. Kluci chodili za ženou, když něco slízli, tak chtěli ututlat, abych nevěděl.

Báli se vás?

Respekt měli. Když věděli, že bylo něco špatnýho, že bude zle, že je seřvu, tak to chtěli vyřešit beze mě, abych o tom nevěděl.

Myslíte, že by byl otec schopen nahradit matku a vychovávat sám?

Bude to potom znát, když tam jeden z rodičů chybí, tak sou ty děti v týdle výchově vychovávaný drobet jinak. I navopak, když je vychovává jen matka, tak sou ty děti takový měkčí.

Sou nějaká témata, o kterých se třeba synové radí s vámi?

Většinou otázky kolem bydlení, jak udělat a tak.

Jak jste vnímal vy vašeho otce?

Předával zkušenosti, to co věděl, tak aby mě to přineslo něco do života.

Byl pro vás vzorem?

Taky.

Vzal jste si nějaký příklad z toho, jak vychovával on vás?

To bylo tak pomalu stejný, že sme byli pracovně zaneprázděný, že z toho dětství takhle moc nevim. Se vyrostlo a už sem byl dospělej.

Takže s vámi taky netrávil kvůli práci tolik času?

Ne. To bylo u nás takový obdobný, pak ty víkendy nebo tak. Přes tejdén převážně s tou matkou.

Měl jste ve vašem mládí ještě nějaký jiný mužský vzor?

Z těch lidí okolo, třeba příbuzných, tak ne. Můj otec nejvíc.

Myslíte, že od dob vaše dětství, přes vaše syny až k vnukovi, máte pocit, že se nějak ta otcovská role změnila?

Řek bych, že je to tak stejný. Pořád člověk získává zkušenosti, jak já, tak můj otec a tak nějak se to předává z generace na generaci.

Taky s váma otec trávil čas?

Jo, na dovolenou, ping pong jsme hráli. Nejvíc jsme byli na ping pongu pomalu.

Vedl jste k tomu i vy vaše děti?

Taky. Hráli obá dvá, jeden teda nehrál závodně, druhej jo, ten pokračuje.

Měl jste někdy pocit, že té manželce doma nestačíte, třeba ve výchově, v domácnosti, že jste třeba horší nebo něco v tom smyslu?

Nejhorší bylo, že když tam člověk nebyl, tak to neovlivnil. Většinou to řešila manželka, pak ty horší věci zbejvaly na mě.

Máte pocit, že když se zpětně podíváte, že byste něco udělal jinak?

Asi s tou pracovní dobou, kdyby člověk skončil ve tři, jenže když člověk podniká, tak je to ovlivněný, že pak člověk s těma dětma nemůže bejt. To se nezastaví, čeká to a najednou sou děti veliký.

Naopak něco, z čeho máte radost?

Že nejsou synové neslušný, že se chovaj tak, jak byli vychovávaný.

A když ještě to dědečkovství, jaký ze sebe máte pocit?

To ani nějak neberu, zdraví slouží, pak koukam, že zase přibyl další potomek. Kdyby nebylo jich, tak to člověk nijak nebere. Tou dobou, když sou ty počítače, tak vidím, jak sou na tom generace úplně jinak, než když byly děti malé.

Vnukovi je kolik?

5.

Chodí za vámi taky s něčím, aby se třeba poradil?

Spíš na hraní.

Jaký hry má s váma nejradši?

Teď má rád dinosaury, to je nějaká mánie. To se zabaví, že si hraje.

To ode mě bude všechno, tak vám děkuju.

Prosim.

PŘÍLOHA Č. 6 – přepis rozhovoru – otec-dědeček

8.4.2013 – u respondenta doma – cca 30 min.

Jmenuju se Tereza Marková. Studuji třetí ročník psychologie tady na Jihočeské Univerzitě. Píšu bakalářskou práci na téma „Role otce v rodině“. Mám tři kategorie otců – nastávající otcové, současní mladí otcové a otcové otců. Chci vyzkoumat nebo zjistit, jak otcové nahlíží na své otcovství, jak se angažují v rodině nebo při hře s dětma. Mám tady připravená nějaká témata, kterých se bude rozhovor týkat. Kdyby nějaká otázka byla moc osobní nebo jste nechtěl odpovídat, tak nemusíte. Ještě bych chtěla upozornit na to, že nebudu v práci používat žádné identifikační údaje nebo jména, aby nebylo poznat, o koho se jedná. Nejdříve bych ráda začala otázkama spíše obecnějšího charakteru, jako je věk, zaměstnání...a tak.

Nevadí vám, že vás budu nahrávat na diktafon?

Ne, pokud to nebudete někde pouštět.

Ne, to je jenom pro mě.

Kolik je Vám let?

79.

Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

Vyučenej.

Kolik máte dětí?

Tři holky.

Kolik jim je teď let?

1962, druhá 1965 a 1969.

Když vám řeknu mužská role, co si pod tím představíte? (...) Jaký role zastáváte v rodině?

Jaký?

Byl jste asi živitel, otec.

Teď už důchodce, leta. No, živitel, vychovatel těch holek, to sme byli oba.

Měl jste vy osobně nějaký mužský vzor?

Co?

Měl jste vy osobně nějaký mužský vzor, když jste byl mladší? Komu jste se chtěl podobat, kdo vás inspiroval.

Můj děda.

Proč?

Byl to zemědělec a podnikavej člověk. Měl na starost hospodářství, sme zažili válku.

Když řeknu otec, co si vybavíte pod pojmem otec? Jak by měl vypadat, jak by se měl chovat.

Měl by se chovat jako slušně vychovanej člověk a ne žádněj chuligán a narkoman.

Když se zeptám na vašeho vlastního otce, tak jaký jste měl vztah s otcem nebo jak byste popsal vaše vyrůstání?

No jako otec a syn, ne?

Ano, tak. Jak vás otec vychovával? Byl přísný nebo se o vás nějak staral.

Staral, staral. Byl přísnej jako na kluky normálně.

Měl na vás třeba nějaké požadavky, že nejdřív musíte něco splnit a pak si můžete jít nebo tak něco?

V kerým věku?

Třeba když jste dospíval, jaký jste spolu měli vztah?

Já sem pracoval, soukromý zemědělství sme měli. Tak se dělalo, co bylo třeba.

Tak jste s ním taky musel pracovat.

No.

Pravděpodobně teda moc času v rodině netrávil nebo ano? Dělali jste taky něco společně?

Ne, to ...

Domácnost obstarávala vaše matka?

No, ale otec taky, oba.

Kdo se o vás víc staral?

To bylo asi jedna jedna.

Vidíte nějaké odlišnosti mezi otcem a matkou?

Normální manželství, no.

Myslím to tak, jestli by matka měla vařit, uklízet.

No ta vařila ještě k tomu zemědělství. Dojila krávy, krmila prasata.

A jak to bylo ve vašem manželství, jak jste fungoval vy jako otec? Co kdo dělal, co vy a co vaše manželka?

Normálně (smích) bez problémů. Ježišmarja, babička se starala o domácnost a o zemědělství o dobytek a já byl jako kluk v zemědělství.

Když jste čekali tenkrát dítě, měl jste radost? Pamatujete si?

Moje dítě, jo? Nebo naše, teda.

Ano.

Tak já sem to věděl dost dlouho, tak sme čekali holku, ne.

Měl jste radost nebo jste se bál?

Ale co bych se bál. To bych byl špatnej táta, kdybych neměl radost.

Trávil jste se svými dětmi čas? Hráli jste hry nebo tak?

Muj čas, já sem po vojně moc času neměl. Ale hry sme hráli – s míčem a tak. Když sme pak měli auto, tak sme jezdili po příbuzných a tak.

Myslíte, že jste měl nějaký nedostatky, jako otec?

To nemůžu hodnotit, sám sebe.

A něco, za co byste se ohodnotil dobře? Co se vám povedlo v rodině, pro dcery.

Hm, koupili jsme dům a zemědělství sme prodali. Haně sme koupili byt, Jana ho má tady a Jitka taky.

Byl jste na dcery přísný?

(Smích). Podle potřeby. Zbytečně ne.

Dostaly třeba i na zadek, facku?

Prosímte. No, někdy taky, ale. Když neměly splněny svoje povinnosti. Poslušnost musela bejt.

A naopak nějaké odměny jste pro ně měl taky?

Považoval byste se za autoritu, jako otec?

Jo, to jo. Bylo povinností dost, s těma holkama.

Učil jste se s nima občas do školy?

Taky.

Pokud si vzpomenete, když byly ještě hodně malinký, jestli jste je koupal, přebaloval?

To dělala maminka.

Vy jste se toho bál?

Tak zaprvý sem neměl čas a za druhý nebyla potřeba, protože máma se vo ně starala.

Myslíte si, že otec může plnohodnotně nahradit matku, může je vychovávat sám?

Tak stoprocentně určitě ne.

Proč myslíte, že by to nešlo?

Mentalita mámy a táty je každá jiná.

V čem má matka přednost oproti otci?

No, to musí rozhodnout oba dva, ne jeden, to nejde.

Chodily za vámi dcery pro nějaký rady?

To jó.

Jakých témat se to týkalo?

Třeba v tom učebním oboru, když byly ve škole. A radí se i teď.

Myslíte si, že se vaše dcery umí chovat k mužům?

(Smích). Asi dobře.

Myslíte, že vy na tom máte nějakou zásluhu, že jste je nějakým způsobem směřoval?

Chválil jste je třeba za jejich vzhled?

Tak je jasný, že byly vychovávány pro tu rodinu a manželství.

Jak jste reagoval v jejich pubertě na jejich kluky, který měly?

Vyháněl jste je?

Nevyháněl. Většinou sme se domluvili.

Měl ste z toho radost, že si někoho našly nebo jste byl spíš takový ten otec - bručoun?

Nebylo třeba.

Jak to vidíte teď?

Když máte tři holky, nepřál jste si někdy kluka?

To je jasný.

Máte pocit, že jste některou tu holku třeba vychovával víc jako kluka?

Asi ne.

Co myslíte, že přinášíte do života vašim dětem teď, jako otec?

Ted' spíš jako děda.

Jste i tou autoritou i teď. Třeba, že tohle nedělej, to ti neradím?

Tak povídám jim, co se mi nelíbí, ale ony si z toho nic nedělaj.

Co si myslíte o otcovské dovolené?

Pokud je ten chlap k tomu schopnej, tak budiž, ale takových mužských. Říkám, to se nevyrovná, výchova mámy a výchova táty. Já bych si na to netrouf. Ale tak za nás to nebylo.

Myslíte, že jste důležitý člověk v životě těch dcer?

Což já vim. Ale asi jo.

Dělal jste mezi holkama rozdíly?

Tak ony říkaj, že jo. Mě to nepřijde. Starší hlídaly pak tu nejmladší a to se jim moc nelíbilo. Ty holky za sebou nemaj takový procesy, jako sme zažili my, ne.

Proto mě to zajímá, jak na to nahlížíte vy a pak i ti mladší otcové z „jiné doby“.

To se nedá srovnat, ty mladý netuší, co sme zažili. Okupaci, nálety, válku. Tak já sem dostal od toho života ran, já bych moh psát román, kdybych věděl. Já si pamatuju víc třeba z těch letadel, jak to lítalo, to si ještě dovedu představit.

Povídal jste holkám o válce?

To braly na lehkou váhu. Sem jim něco kolikrát řek a ony si myslely, že to není možný.

Kolik vám bylo let, když jste tu válku zažíval?

No, šel sem do školy a pak pět let.

To jste byl docela mladej, jak to vypadalo u vás v rodině, když jste tohle prožívali?

Jak vám tu situaci vysvětlovali, jak ta výchova vypadala v téhle době?

Velmi těžko, protože tenkrát se nesmělo o moc věcech mluvit. Něco říct, to byl strach. Všechny změny co se udály, těch poprav, co bylo. Já si pamatuju, když byly zprávy, za protektorátu, to byly německo – český a za schvalování atentátu na Heidricha to byli popravovaný, to bylo každej den.

Když se tohle dělo, tak co vám říkal otec, jak k tomu doma přistupovali, aby vám k tomu něco řekli, nebo když jste se ptal?

To nešlo nic říkat. To se říkalo jazyk za zuby.

A jak vypadal váš vztah s otcem, jak probíhala ta výchova?

To nebyl čas si hrát. My sme chodili do školy, tak naši byli na poli, já sem měl napsanej lístek – sme tam a tam a udělej to a to.

Když jste to neudělal, stalo se něco?

To sem si nedovolil nesplnit. To sme si dávali majzla, abychom nedostali. To se dostávalo i ve škole, naprdel. Už učitel byl rapl. Sme měli penály na lavici a my sme s kamarádem dělali bordel, on chyt ten penál a říznul ho po mě. Bylo to dobře, byla ta morálka, držela ty děti. Dneska, kdyby se stalo, že vypnou ty počítače, tak sou ty lidi negramotný. Tak to je.

Myslíte, že to, jak se otec choval k vám, tak ste přijal a dělal jste to taky?

Asi takhle, co sme byli naučený my, tak zase podle toho sme se chovali my k dětem.

Štvalo vás někdy, že jste stejnej?

O tom sem nepřemejšlel.

A když jste teď ten dědeček, měl jste třeba větší radost z vnuka, než z vnučky, když jste sám syna neměl?

To ne, to je stejný. Kluci maj sice jinej zájem, ale ...

A jak fungujete jako dědeček?

No, napřed sem byl zemědělec, pak sem byl na ??, pak sem byl ve statkách a pak sem osumnáct let dělal v pivováře na turnusy, tak to sem na ty vnoučata čas neměl. Ale občas přijdou a chtějí radu nebo si povídají.

A teď už na ně máte čas ne?

Teď oni nemaj čas na mě.

Snažíte se je taky vychovávat?

To nepřichází v úvahu. Už jen to školství je v háji úplně a ta technika, to je taky hrozný. Běžně televize, úkoly přes počítač. To maj úplně jiný myšlení než my. Co já jim můžu radit.

Tak já bych vám ráda poděkovala za váš čas a ochotu.